Çocuğunuz ve oyun

Arnold Arnold

Çocuğunuz ve oyun

ECE YAYINLARI

Çocuğunuz ve Oyun

Yazan
Arnold Arnold

Türkçesi
Rezzan Mahmudoğlu

Yayınlayan
ECE Yayınları
Halâskârgazi Caddesi 360/14
Şişli/İstanbul
Telefon 47 69 31 — 40 88 15

Yayın hakkı
Arnold Arnold — Umut Sanat Ürünleri Ltd., 1979

Dizgi ve baskı
Sıralar Matbaası

Birinci baskı, Eylül 1979

Kapak fotoğrafı
Hakkı Üzel

ÖNSÖZ

Yeniden ele alınmış olan bu baskı büyük ölçüde yeni bilgileri kapsamakla birlikte, temel açıklama ve tavsiyeler bugün okuldan, ana - babalardan ve çocuklardan beklenenlerin ışığında belki daha da geçerlilik kazanmaktadır.

Oyunun çocuğun eğitiminde, kişiliğinin gelişiminde ve sosyal uyumunda ilk önemli adım olduğu artık bilinmektedir. 'Oyun, örnek durumlar yaratarak tecrübeyle hareket eden, tecrübe ve plânlama yoluyla gerçeği öğrenen insan yeteneğinin çocuksal bir ortaya çıkışıdır.' (1) Gerçekten çocuk için oyun sanatı, yaşama sanatıdır. Okuldaki başarının, aile içindeki yaratıcı ve deneysel bir ön dürtüye gerek gösterdiği konusu da artık açıklık kazanmıştır. Çok gerekli olan bu ev kültürü en iyi anlatımını oyunda bulur. 'Tüm kültürler önce oyun biçiminde oynanmıştır.' (2) Bu, çocukların birey olarak gelişimlerinde olduğu kadar toplum ve uygarlıklar için de geçerlidir.

---

(1) Erik H. Erikson, **Childhood and Society** (Çocuklar ve Toplum).
(2) Johan Huizinga, **Homo Ludens**.

Bu kitabın diğer bölümlerinin yanısıra oyundaki kuralların yapısı ile ilgili bir bölüm daha ekledim. Zamanımızda görülen başıboşluk içinde kurallara duyulan ihtiyaç, özellikle aile yaşantısında, kaybolup gitmiştir. Körü körüne çağdaş koşullara uygun yeni standartlar arayan biçimsel ahlakî kuruluşlarımızın varlığı, evin dışındaki otoritelerce belirtilen kesin kuralların ise eksikliği nedeni ile bir çok ana - baba ev içindeki kural koyma sorumluluklarından vazgeçmişlerdir. Arkadaş gruplarının, kitle iletişim araçlarının ve ticari baskıların, modaların ve geçici merakların etken olmalarına izin verilmiştir. Bu nedenle bir çok genç yetişkinin kendileri için sosyal ve iş durumları ile ilgili etkin kuralları bulamamaları şaşırtıcı olmamaktadır. Anne ve babanın denetimi altındaki oyun hazırlıkları çocukları yalnızca oyunda değil, gerçek yaşamda da kurallara gerek olduğu konusunda bilinçlendirebilir.

Ana - babalar kural koyma konusundaki otoritelerini tecrübe, görüş ve anlayışlarından türetirler. Bu sorumluluğu üstlenmemiş ana - babalar çocuklarının saygısını yitirirler. Yasal otoritelerini uygulayan ana babalar bile bunu anlamlı biçimlerde iletmelidirler. Bu yöntemler oyun özelliklerinin çoğunu kapsamadıkları sürece, çocuk yetiştirmenin sıkıcı, disiplinci bir tekdüzelik olması kaçınılmazdır. Bu görüşle incelendiğinde oyun, ana - babaların çocuklarına etkili biçimde erişebilecekleri ve onları olgun bir bağımsızlığa hazırlayabilecekleri bir araçtır.

OYUN NEDİR?

Bir yetişkine göre oyun, yeniden doğuş ve tekdüzelikten kaçıştır. Çocuğunuz için ise oyun uğraştır. Oyun, tecrübe kazanma, öğrenme ve yapma aracıdır Çocuğunuz doktorculuk veya mimarcılık oynuyorsa bundan yalnızca keyif almıyordur. Doktoru veya mimarı yaşıyordur Çocuk, oyun sırasında çevresindeki dünyada gözlemlediği uğraş ve becerileri canlandırır dener ve uygular.

Daha az karmaşık toplumlarda yaşayan ilkel insanlar arasında yetişkinlerin uğraşları yapısal açıdan son derece sınırlıdır ve çocuğun oyununun tümüyle ana babasının yaptıklarının bir taklidi olduğu hemen gözlemlenebilir. Ancak zamanımızdaki uğraşların çok çeşitliliği ve uzmanlaşması sonucu bir kız çocuğu artık yalnızca anne veya ev kadını olmayacak, erkek çocuk ise daima babasını izlemeyecektir. Bu nedenle her çocuğa onu büyüklerin yaşamının iyi yönleri ile anlayabileceği ve oyununda yorumlayabileceği kadar sık karşı karşıya getirerek olabildiğince çok tecrübe vermek önemlidir.

Oyun aynı zamanda bir kültür iletim aracıdır. Temel oyunun yüzyıllardır çok az değişiklik göstermesi raslantı değildir. Hollandalı sanatçı Peter Breughel tarafından 1560'ta çizilmiş olan seksendört çocuk oyunu resmi bugünün çocuklarınınkilerden çok az farklıdır. Seksek ve çember hemen hemen el sürülmeden kuşaktan kuşağa geçmiştir. Bir oyun aracı olarak bebek çıngırağı bile tarihe dayanır. Oyun, geçmiş ile bir bağlantı, şimdinin âyinleri, gelenekleri ve tabularının seçkin bir toplamı ve gelecek için de bir kalıtımdır.

Oyun alıştırmadır. Oyuncakların, araç ve gereçlerin kullanımı sırasında çocuk koordine etmeyi, kasları üzerinde kontrol kazanmayı, kol ve bacaklarının isteğinin buyruklarına baş eğmesini sağlamayı öğrenir. O zaman, oyun bir zaman geçirme yöntemi değil, yetişkinlik yaşamı için gerekli bir hazırlıktır da

Dünya üzerindeki tüm yaratıklar içinde en yüksek zekâ düzeyini gösteren canlı, olgunlaşmak için de en uzun süreye ihtiyaç gösterir Bazı hayvan cinsleri insanlardan daha uzun yaşarlar, daha çok büyürler ve daha çabuk öğrenirler. Ancak hiç birisinin insanınki ile karşılaştırılacak kadar uzun bir çocukluğu yoktur Dahası, hayvanlar bile yavrularını bağımsızlığa oyun aracılığı ile hazırlarlar İnsanların cocuklarını hazırlamaları gereken tecrübeler o kadar çeşitlidir ki, bunların tümünü mevcut süre icinde canlandırmak ve uygulamak olanaksızdır

Çocuk sahibi olmak bir iş değildir Ana - babalık özellikle bir eğitimdir. Bu eğitimin başarısı oyun aracılığı ile arttırılabilecek veya sonu gelmez bir çekişme içinde berbat edilebilecek, ince ve hemen hemen tanımlanamaz bir ilişkiye bağlıdır Ana - babalar öğretmenlerin karşılaştığı sorunlarla karşılaşmazlar Öğretmenin görevi belli saatler boyunca bölüntüsüz ola-

rak dikkatini sorumluluğu altındaki çocuklara vermektir; öte yandan, ana - babanın çocuk yetiştirmenin yanı sıra başka görev ve ilgileri de vardır.

Çocuğu özendirmenin prensipleri öğretmenin meslekî bilgisinin önemli bir bölümünü oluşturur Normların bilinmesi ve bunlardan sapmaların tanınması öğretmene kendi sorumluluğunda olan çocuklar için neler yapabileceği konusunda bir yargıya varmada yardımcı olurlar. Öte yandan, ana - babaya çocuğu **için** yapacağı şeyler çocuğu **ile** birlikte yapacağı şeylerden daha önemsizdir; çocuğun psikolojik özendirilmesinin şaşırtıcı karmaşıklığı ile uğraşmak da ana - baba için pek önem taşımaz. Ancak ana - baba için asıl önem taşıyan konu, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamada onun kendi isteklerini izlemektir.

Çocuğunuzun gelişmesi süresindeki her dönemde değişik oyun istekleri çıkar Bebeklikte bu istekler kolaylıkla anlaşılır ve giderilir. Ana - baba bebeğin ayaklarını hareket ettirirken ona idman yaptırmakta, ninni söylerken de içgüdüsel olarak konuşmayı getirmektedirler. Çocuk bir kez kendine ait bir sözlük ve isteklerini harekete dönüştürecek gücü geliştirmeye başladığında ana - baba ile çocuk ilişkisi her iki taraf için de kaçınmaya ve asabiyete dönüşmeye başlar. Bu aşamada ana - baba ve çocuk bazen birbirlerinden zevk alamaz olurlar Çocuğa kaçınmanın bir anlamı olduğunu öğreterek, enerjisini nasıl yönlendirmesi gerektiğini göstererek ve onun ilgisini uyandırarak ana - baba onun kararsızlığına ve sorunlarına bir yön verirler Bu yönlendirme en iyi şekilde oyun yolu ile yapılır.

Çocuk hareket ihtiyacı duyduğunda tırmanacak, tekme ve takla atacaktır. Beceriye ihtiyaç duyduğunda, yapacak, kuracak ve bazı gereçler kullanacaktır

Bilgiye ihtiyaç duyduğunda sorular soracaktır. Sevgiye ihtiyaç duyduğunda sarılacaktır. Yalnız kalmaya ihtiyaç duyduğunda yalnız bırakılmayı isteyecektir. Tecrübe ve disipline ihtiyaç duyduğunda ise çeşitli tavırları deneyecek ve bunları değişik durumlara uygulayacaktır

Ana - baba çocuğun ihtiyaçlarını önceden sezinleme girişiminde bulunmaktansa bunlar ortaya çıktıklarında kendini bunların gidişatına bırakmalıdırlar, bu ihtiyaçlar kendilerini gösterdiklerinde ana - baba bunları zaten fark edeceklerdir. Ana - baba kendilerini çocuklarına en iyi şekilde onunla oynayarak verirler.

Çocuklarımıza belli ayrıntıların ve becerilerin üzerinde, cisimlere, insanlara, çalışmaya ve tecrübeye yönelik tavırlar sağlamalıyız. Bu tavırların öğrenilmesi ve öğretilmesi bir mücadele halini alırsa bu, aile yaşantısını çekilmez hale getirebilir Eğer bunlar oyunla karışık günlük bir ilişki içinde paylaşılırsa ailenin kişiliği oluşur. Bu kişilik kültürdür.

Çocuklarımızı bu kültür anlaşması içinde yetiştiririz. Belli yöntemlerin ayrıntıları konusunda endişelenmek çocuklarımızı, hem onların hem de bizlerin görüş açımızdan, doğru ve sevgi dolu olan bir ilişki içine sokmaktan daha az önem taşır

Çocukların bazı gürültü, dert ve karışıklıkları ile uğraşmak pek zevkli değildir Ancak yetişkinlerin yükleri, bozuk sinirleri ve karışmış akılları ile uğraşmak da çocuklara pek zevkli gelmez. Ana - babanın baskısı ve yasaklamaları ile çocuğun ana - babanın yaşantısı üzerindeki kısıtlamaları olmaksızın ana - babaya çocuğun yaşantısını paylaşma olanağını veren bir eşitlik bulunabilir

İş veya okul dışındaki her saati çocukları ile birlikte olmaya veya oynamaya adamak ana - babalar için

ne pratik ne de arzu edilir bir durumdur. Bizlerin, büyükler olarak, çocuklarımızın dışında da bazı ilgi kaynaklarına ihtiyacımız vardır. Onlar büyüdükten ve evden ayrıldıktan sonra da bizler yaşamımızı sürdürürüz. Onların yetiştirilmesi yaşantımızın büyük bir kesimini içine alıyorsa bu süre, yalnızca onlar için değil, bizler için de iyi olan şeyler açısından da düşünülmelidir. Yaşamlarımızın onbeş veya yirmi yılını çocuklarımıza adayarak geçiremeyeceğimiz gibi onlara karşı olan sorumluluğumuzu yerine getirdiğimizde de ilgimizi tümüyle kesemeyiz. Eğer yaşamlarımızı çocuklarımıza kurban edersek kendimize haksızlık, onlara da büyük kötülük etmiş oluruz. Çocuklarımızla oynadığımız oyunlar onların bir uzantıya kadar bizim ilgi alanlarımıza girmelerine izin verir, hattâ yeni ilgiler geliştirmemizi sağlarlar.

Çocuklar, kendileri dışında kalmadıkları sürece, ana-babalarına yetişkin hayatlarını yaşama olanağını verirler. Çocuklarınızla oynayarak onları yaşamınızın bir parçası haline getirebilirsiniz.

SİZ DE BİR ZAMANLAR ÇOCUKTUNUZ

Çoğu ana-baba için kendilerini çocuklarının yerine koymak güçtür İşler, endişeler, sorumluluk ve sıkıntılar çocukla özdeşleşmeyi çoğu kez zorlaştırırlar Gene de ana-baba, zaman zaman kendini, çevresindekileri, faaliyetlerini ve çocuğu ile oynadıklarını çocuğun görüş açısından düşünmek için ayırdığı süreyi çocuğuna borçludur. Tümüyle fiziksel anlamda, çocuğunuz cisimleri değişik bir görüş açısından gö-

rür. Çocuk, dört - beş yaşına gelene kadar masaların, sandalyelerin ve merdiven basamaklarının alt yüzeylerini görür. Masa oturulacak bir yerden çok altında sürünülecek ve evcilik oynanacak enfes bir yerdir onun için. Ana - baba, hemen yanında duran birine saat kulesinin göründüğü ürkütücü boyutlarda görünür ona.

Çocuğunuzla yapıcı bir oyun oynamanın zevkine varmak için onun fiziksel düzeyine inmeniz gereklidir. Ona, size onun görmesini istediğiniz şekilde bakması için, kendinize de cisimlere çocuklarınızın onları gördüğü şekilde bakmak için bir şans verin. Yere oturarak her ikinizin de paylaşabileceği oyunları çok daha rahat biçimde oynayabilirsiniz.

Çocuğunuz iki yaşında iken bir parçayı diğerinin üzerine yerleştirmeye çalıştığı veya dokuz yaşındayken kimya laboratuarı ile oynadığı sıradaki çabalarına karşı aldığınız tavır da önemlidir

Çocukken oyun sırasında araştırma ve keşfetme girişimlerinde bulunduğunuzda hiç bir şey bir yetişkinin sizin aptal, yeteneksiz ve başarısız olduğunuzu belirtmesi kadar sıkıcı olamazdı. Büyüklere kızardınız, çünkü muhtemelen haklı olduklarını ve sorununuzu sizden çok daha iyi çözümleyebileceklerini bilirdiniz. Onların tecrübesine sahip olsanız, kendinizin de bazı şeyleri onun kadar iyi yapabileceğinizi hissederdiniz. Büyüğün sizin gibi hayata yeni başlayan birisi ile tecrübeli uygulaması olan kendisi arasında başlattığınız haksız rekabet duygusuna içerlerdiniz. Çocuğunuz **için** oynarken, oyununu ondan aldığınızda, onun hissettiği de işte bunlardır.

Çocuğunuzla oynamadaki amacınız nedir? Daha yaşlı, daha akıllı ve tecrübeli, daha becerikli ve atik olduğunuzu kanıtlamak mı? Daha güçlü, çabuk, iyi

olduğunuzu göstermek mi? Yoksa onun büyüme, öğrenme ve tecrübe zevkini olduğu kadar çocukluğunuzu tekrar tekrar yaşamanın keyfini paylaşmak ve belki de yapamadığınız bazı şeyleri yapma arzusu mu?

Çocuğunuzla oynarken kendi hakkınızda da bir çok şey öğrenebilirsiniz. Kendi düşüncelerinizi ve tecrübelerinizi yeniden değerlendirebilir ve yükünü taşıdığınız bir çok gereksiz yasaktan kendinizi arıtabilirsiniz. Gerçekteki fiziksel ve duygusal acıları yaşamaksızın büyümüş olmanın tadını çıkartabilirsiniz.

Ancak en önemli olan nokta, çocuğunuzla yaşam boyu sürecek bir iletişimin kanallarını açabilecek olmanızdır. Oyun yönelimli bir ana - baba - çocuk ilişkisi kurduğunuzda çocuğunuzla birlikte olmaktan, onunla birlikte planlar yapmaktan ve onu her gittiğiniz yere götürmekten zevk alacaksınız.

Uğraşılar içindeki yetişkin, 'Ama benim mahremiyet ihtiyacı içinde olan, kendime ait bir yaşantım var. Sizin tanımladığınız ruh hali tam gün bir çalışmayı gerektiriyor,' diyebilir. Ben bunun aksine inanıyorum. Eğer çocuğunuzla onun düzeyinde oynamayı ve bundan zevk almayı öğrenirseniz özel yaşantınız için çok daha fazla zamanınız olacaktır. Bunu yapmak için tüm yaşantınızı çocuğa vermeniz gerekmez. Gerek siz gerekse çocuğunuz bağımsız yaşantılara sahipsinizdir. Onunla yol gösterici rolü olan bir oyun oynayarak kurduğunuz ilişki bunu garantiler.

'İşim var, niye gidip oynamıyor veya televizyon seyretmiyorsun?' demek çocuğunuza yöneltebileceğiniz en kötü ve yıkıcı bir baştansavmadır. Bunun, onda istenmediği duygusunu yaratacağı kesindir. Çevresindeki yetişkinlere dikkate alınması gerektiğini göstermek için istenmediği yere zorla girmek isteyecektir.

'Bir fikrim var. Neden birlikte bir şey yapmıyoruz?' Zamanınızın on dakikası, eğer yaşına ve ilgilerine uygunsa, çocuğunuzu, ilgi süresinin izin verdiği sürece uğraştıracak bir tasarıyı başlatacaktır. Başlattığınız faaliyetler **oyun değeri** olan unsurları ve çocuğun **yaratıcı kalıtımı** için olanakları kapsıyorsa çocuk bunları kendi başına sürdürecektir. Bu kitabın bundan sonraki bölümlerinde bu oyun unsurları ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Aynı derecede önemli olan başka bir konu da çocuğunuz **için** değil, çocuğunuz **ile** oynamanızdır Eğer çocuk olsaydınız sempatik bir büyükten neler beklerdiniz, bunu düşünün:

1 — Sizin için sağlanmış olan gereç ve malzeme isterdiniz; ayrıca bunların temel kullanımlarının sizler için belirlenmiş olmasını isterdiniz.

2 — İşe yarar yöntem ve disiplinlerin size gösterilmesini isterdiniz. Örneğin: 'Badanacı boya damlamasın diye fırçayı şu şekilde tutuyor. Böylece giysileri boyanmıyor.'

3 — İlk tecrübenizde bocaladığınızda, yardıma ihtiyaç duyduğunuzda ana - babanızın yanınızda olmasını isterdiniz.

4 — İhtiyacınız olmadığı veya istemediğiniz sürece ilk adımların ötesindeki yol göstermeleri itici bulurdunuz.

5 — Birşeyler araştırırken veya denerken kendi yollarınızı kullanmada özgür olmak isterdiniz. Kendi hatalarınızı yapmanıza izin verilmesini isterdiniz.

6 — En acemice girişimlerinizin bile kabul edilip övülmesini isterdiniz.

7 — Eleştiriden veya sizin girişiminiz dışındaki herhangi bir şeyle yapılacak bir karşılaştırmadan hoşlanmazdınız.

8 — Girişiminiz hoşa gitse bile pratik yolu ile daha da iyisini yapabileceğinizi anlamanıza yardımcı olunduğunda, bazı şeyleri kendi başınıza yapma konusunda yüreklenirdiniz.

9 — Anne ve babanız arada sırada sizin düzeyinize, kapasitenize ve zamanlamanıza uyacak biçimde sizinle oynadıklarında bunu bir zevk olarak kabul ederdiniz.

Çocuğun anne - babasından öğrenebileceği ve öğrenmek zorunda olduğu bir çok şey vardır. Bunları öğrenmenin en iyi yolu oyundur. Tüm öğretiler oyunun özelliklerinden bazılarını taşıyabilirler ve taşımalıdırlar da. Ana - baba, çocukları ile oynayarak ona bir çok tavır, bilgi ve beceri verebilirler Tüm bunların üstünde öğrenme isteği aşılayabilirler

Bu yaklaşımların ve yöntemlerin hiç biri ana - babanın öğretim ve eğitim işlemindeki rolünü yalnızca bir çocuk oyununa indirgemez. Tersine, oyun, bu yolla çocuğun yetişkin yaşamının disiplinlerine hazırlandığı bir araç durumuna yükseltilmiş olmaktadır

Bunların tümü sağduyu izlenimini bırakmaktadır. Başarılı çocuk yetiştirme, doğal olarak duyulanı sevgiyle yaptığınız ve kendinizi çocuğunuzun yerine koyduğunuz sağduyulu bir yaklaşıma bağlıdır

Bundan sonra, çocuğunuz yaşantınıza zorla gireceği yerde onun bir parçası olur. Siz ise onun yaşantısına girerek onun ve kendi ufuklarınızı genişletmiş olursunuz.

ÇOCUĞUNUZLA NE ZAMAN OYNAMALISINIZ?

Çocuk minik karyolasından ve oyun parkından çıktığında kendisine daha çok zaman ayırmanızı isteyecektir. Sizin sonsuz bir oyun çeşitliliğini harekete geçireceğinizi anlar. Onun eğlencesisinizdir ve yakınında olduğunuzda yaşamı ilginç bir hale getirirsiniz.

Aynı zamanda, bebeğinizin büyümesini ve öğrenmesini izlediğiniz zevkin yanında sizden başka şeyler de isteyecektir. Çocuğun yeniliği yavaş yavaş kaybolmaya başlar. Ailenin tüm diğer bireyleri gibi o da nöbetini tutmayı öğrenmelidir. Çocuğunuzun ısrarla dikkatinizi çekmek istemesi sabrınızı taşırabilir. Onunla geçirdiğiniz zamanı öyle bir tavırda ayarlamalısınız ki sizin kendi başınıza yapmaya ihtiyaç duyduğunuz, istediğiniz ve yapmaktan hoşlanacağınız başka şeyler olduğunu ve kendinize ait bir yaşantıya sahip olma hakkınızı farketmeye başlasın. Ayrıca bu hakkınızın sizin ona olan sevginizi azaltmayacağını da hissetmelidir. Çocuğun yalnızca bakım için değil, eğlence için de sizin zamanınızın bir bölümü üzerinde hakkı vardır.

Çocuğun hem anne-baba ile ayrı ayrı, hem de her ikisi ile birlikte geçireceği zamana ihtiyacı vardır. Arkadaşlar, akrabalar veya bir yığın bulaşık ne olursa olsun bu zaman kutsaldır ve ertelenemez. Zaten çocuk bir kez özellikle ona ayrılmış düzenli bir oyun planına bağlanabileceğini öğrendiğinde diğer zamanlarda kendisine zaman ayrılması konusunda daha az istekte bulunacaktır. Düzenli bir oyun zamanı çocuğa ana-babanın onunla olmaktan ve oynamaktan gerçekten zevk aldığını anlatır. Başka zamanlardaki başka uğraşılarınız bir sevgi noksanlığının işareti olmayacaktır

Çocuğun ilk yıllarında oyun zamanı hergün aynı saatte olmak üzere saptanmalıdır. Bunun sabah veya akşam olması ana - babaya bağlıdır. Bebek veya çocuk için en iyi zaman sabah baba işe gitmeden önce ve belki akşamüstü tekrar annenin ev işleri bittiğindedir. En iyisi, değişme ihtimali en az olan ve düzenli sürdürülebilecek bir zamanı seçmektir. Daha büyük bir çocuk için ya hem anne hem babanın ya da ikisinden birinin değişerek onunla birlikte olabileceği bir zaman tercih edilmelidir. Akşamüstünün son veya akşamın ilk saatleri okul çağı çocukları için muhtemelen en uygun zamanlardır. Yaş, mevsim, günün saati ve çocuğun eğilimi ana - babanın ve çocuğun birleşebilecekleri ortak faaliyetler konusunda fikir verirler. Bırakın oyunu çocuk seçsin. Ne yapacağını bilmiyorsa ona bir kaç seçenek tanıyın. Zaman onun zamanıdır. Kitabın bundan sonraki bölümlerinden bazılarında değişik yaş grupları için birçok oyun türü önerilmektedir.

Oyun zamanının tümünü çocuğu dürtülemekle ve yönlendirmekle geçirmenizin bazı sakıncaları vardır. Sevgi dolu 'birlikte oluş', neşeli saçmalıklar ve şakalar, çocuğun kapasitesine veya anne - babanın iyi niyetine ağır bir yük olan oyunu rahatlatmalıdır. Aşırı derecede uyarılan çocuk kısa sürede, savsaklanmış olan bir yaşıtı kadar kafası işlemez ve duygusuz bir hale gelebilir. Bu, çocuğunuzla olmayı ve oynamayı yalnızca düzenli bir oyun zamanı ile sınırlandırmanız gerektiği şeklinde yorumlanmasın. Ana - babanın çocuğuna verebileceği herhangi bir fazla süre her ikisi için de iyi olacaktır. Oyun zamanının düzenli biçime sokulması için saptanan süre daima asgarisi olmalıdır.

Değişik yaşlarda çocukları olan ailelerde oyun

zamanının bazı bölümleri grup oyunu, diğer bir bölümü ise anne veya babanın hergün sıra ile yer aldığı bireysel oyun için saptanmalıdır. Eğer oyun zamanınız gece ise çocuğu yatma zamanı öncesi heyecanlandırmayacak, dinlendirici bir oyun seçmeniz yerinde olacaktır.

Çocuğunuzun sizin de katılmanızı isteyeceği oyunlar olacağı gibi sizi yanında yalnızca ilgili bir izleyici olarak bulmak isteyeceği, bunun dışında tüm oyunu kendi oynayacağı zamanlar da olacaktır Pislik yapma konusunda dayanılmaz bir güdünün su ile oynamayı gerektirdiği zamanlar olacaktır; örneğin, küveti ılık su ile doldurup fışkırtmasına veya şapırdatmasına veya sandalını yüzdürmesine izin verin. Hoplayıp zıplama gereğini duyacağı, kucaklanmak isteyeceği ve ona dokunmanızı veya ona okumanızı veya bir oyunu, bir beceriyi öğretmenizi isteyeceği zamanlar olacaktır Gerçek veya hayalî bir düşünceyi, bir serüveni veya bir sorunu tartışmak isteyeceği zamanları da olacaktır Bırakın onun ihtiyaçları sizin kılavuzunuz olsun.

Oyun zamanının saptanması çocuk küçükken iyi bir şekilde yapılırsa çocuğun yaşı büyüdükçe katı bir programlama önemini kaybeder. Çocuk o zaman sizin onunla olanak bulduğunuzda severek oynadığınızı ve onunla olmaktan zevk aldığınızı artık bilir.

Hafta sonları, çocuğun, yaşamın özel zevkleri olduğunu oldukça erken farkettiği fırsatlardır. Cumartesi - pazar aynı zamanda ana - babaların kendi özel dinlenme günleri olarak düşündükleri zamanlardır da. Bu nedenle, eğer haftanın geriliminden kurtulup dinlenmek istiyorsanız oyun zamanlarını hafta sonlarına koymak iyi bir fikir olacaktır. Bunun dışında çocuğun özellikle kendi için düzenlenmiş olduğunu farkedece-

gi, örneğin sirke veya hayvanat bahçesine gitmek gibi serüvenleri de ekstra programlar olarak uygulayabilirsiniz.

Çocuğun ana - babası ile birlikte olmaya hakkı olduğunu bilmesi, aynı şekilde ana - babanın da dostları ile rahatsız edilmeksizin birlikte olmaya ve onlarla oynamaya hakkı olduğunu görmesi açısından önemlidir. Çocuk, anne ve babasının dışarı çıkıp diğer büyüklerle birlikte olma hakkına saygı göstermelidir. Anne - babasını birbirleri ile konuşurken, okurken ve beraber bir şeyler yaparken görmelidir. Ana - babalar eğer çocuklarının özel yaşantı olayına saygı göstermesini istiyorlarsa, kendi sessiz ve dinlendirici oyun ihtiyaçlarını çocuğa göstermek zorundadırlar.

OYUNDA CİNSİYET FARKLILIKLARI

Kız ve erkek çocukların anne veya baba ile ayrı ayrı ve her ikisi ile birlikte düzenli olarak oynayabilme olanaklarına ihtiyaçları vardır. Her anne - baba cinsiyetinin öngördüğü oyun alanlarının dışındakilerle de ilgilenmelidir. Kızının bebekleri ile oynamak babaya erkekliğini kaybettirmediği gibi, oğlu ile yerde araba veya trenlerle oynayan anne de dişiliğinden bir şey kaybetmiş olmaz. Tersine, her birinin cinsellikleri vurgulanmış olur. Çocuk zaten uygun olan görevi anne veya babasına vererek kendi seçtiği rolü üstlenmekte ısrar edecektir.

Bir kız çocuğunun babası ile de en az annesi ile olduğu kadar oynamaya ve öğrenmeye ihtiyacı vardır. Yalnızca babası ile olan oyun ilişkisinde kız

cinsle olan ilk tecrübelerini kazanabilir. Bu, ona erkeğin tavırlarını gözlemleme ve bir dişi olarak kendi rolünü anlama olanağını verir. Babası ile oynamak ve öğrenmek onu erkeksiliğe itmeyecektir; bu onu belki de, kelimenin en çekici anlamında, daha da dişileştirecektir.

Benzer şekilde, anne de oğlunun oyunlarının dışında kalmamalıdır. Erkek çocuk da daha çok dişisel olarak düşünülen işlerin dışında tutulmamalıdır. Yemek ve pasta pişirmek, bebeklerle oynamak fazlaya kaçılmadığı sürece, onu kendi veya arkadaşlarının gözünde dişileştirmeyecektir. Bunlar bir oyun kapısı açar ve erkek çocuğun karşı cinsle olan ilişkisini anlamasını sağlarlar.

Yetişkinlerin her hareketlerinin erkek ve dişi karşılıkları olması gibi çocuklar da oyunda kendi uygun rollerini canlandırırlar. Bu rolleri ara sıra değiş-tokuş etmek çocuk için tümüyle normaldir. Bu deneyi, roller değiştiğinde neler hissedeceğini görmek için yapacaktır.

OYUN VE ÇALIŞAN ANNE

Annenin işlerinin tümü ister ev işleri, ister büro çalışmaları olsun, aynı derecede zorlayıcı, zaman tüketici ve yorucudurlar. Ancak, evde çalışan annenin ara sıra da olsa gün boyunca çocuğu ile geçirebileceği zamanlar olmaktadır. Eğer anne işini ve oyun zamanını bir derecceye kadar ayarlamışsa, günün sonunda çocuk annesinin kendisiyle birlikte olmaktan

hoşlandığını ve sevdiğini anlayacak, ona güvenebileceğine emin olacaktır.

Evin dışında çalışan anne değişik ve hattâ güç bir sorunla karşı karşıyadır. Çocuğunu gün boyunca göremez. Akşam eve dinlenme ihtiyacı içinde döner Ev işleri, eşi, yorgunluk ve çocuklar hepsi de ondan kendilerine zaman ayırmasını beklerler. Çalışan anne bunların hepsini tatmin etme çabalarının sonucunda kolayca bunalıma girebilir.

Evin dışında çalışma gerekliliği veya isteği çocuk sahibi olma konusunda caydırıcı unsurlar olmamalıdır. Çalışan anne için bu sorunu dengeleyecek bir çok olanak vardır. Çocuğun günlük disiplininin ve eğitiminin büyük bölümü kreşe ve yuvaya, daha sonra da ilkokula bırakılabilir. Çalışan bir anne öğretmenlerle yakın bir bağlantı kurarak çocuğunun ilerlemesini ve sorunlarını izleyebilir. Bu durumda zamanının daha azını düzeltmelere ve disipline ayırmak zorunda kalır. Hattâ çocuğundan, evdeki sürekli ilişkisi ile beraberliğin değerini bir dereceye kadar düşüren annenin aldığından daha çok zevk alır.

Çalışan anne günlük ve düzenli oyun zamanları koymadığı sürece çocuğunun kendisine ya sıkıca bağlandığını ya da ilgisini kaybettiğini görecektir. İşten eve döndüğünde çocuk dikkati çekmek için büyük bir istek gösterecek veya onsuz da yapabileceğini göstermek için ilgisiz görünecektir Her iki durumda da bu bir ihtiyaç işaretidir.

Düzenli oyun zamanının saptanması annenin kendini toplamasına, dinlenmesine, yemek hazırlamasına, eşi ve çocukları ile birlikte olmasına olanak verir Eğer çocuk her akşam belli süreli bir oyun programına bağlanabilirse, annesine diğer işleri ile uğraşma olanağını verecektir.

Tüm gününü ondan ayrı geçirdikten sonra, çocuk annesinin yakınlığına gerek duyar. Annesine oyun olduğu kadar sevgi için de ihtiyacı vardır. Ona gün boyunca başınızdan geçenleri anlatın ve onun da kendi başından geçenleri size anlatmasını sağlayın. Eğer özel bir disiplin veya eğitim gerekiyorsa, bunu, zaten kısa olan oyun zamanını ders veya cezalandırma için kullanmak yerine, hafta sonuna bırakın.

Dokuz veya daha büyük yaştaki çocuğun ve hattâ gencin çalışan annesi ile ilişki kurmak için her gün zamana ihtiyacı vardır Sohbet etmek veya televizyon seyretmek dışında paylaşılan herhangi bir faaliyet bir aile ilişkisini sürdürecek ve gencin en zor kendini bulma yıllarında sarılabileceği bir dayanak oluşturacaktır.

ANA - BABANIN İŞİ VE ÇOCUĞUN OYUNU

Çocuklar kendilerini ana - babalarıyla özdeşleştirmekten hoşlanırlar. Onlara benzemek, onların yaptığı işleri yapmak, kendileri gibi çocuklara sahip olmak ve onları aynı şekilde yetiştirmek için büyümeyi isterler. Çocuk oyun oynarken çoğu kez anne veya baba olur. Anne - babanın çocuklara gösterdikleri yönleri, çocukların yetişkinliğin ve başarının en önemli unsurları olarak kabul ettikleri niteliklerdir. Karşılaştırması için bir standartı olmayan çocuk gördüğünü çoğu kez korkunç bir doğrulukla taklit eder.

Bu böyle olmasına rağmen anne - babalar ne her zaman yalnızca gerçeği yansıtabilir, ne de sürekli böyle olmak için hazır bekleyebilirler. Onlar da insandır-

lar ve ara sıra kendilerini kaybedip her zaman beğenilir olmayan davranışlar göstermeleri de beklenebilir Çocuğu etkileyen, istisnaî bir an değil, anne - babasının yaşantısını, birbirleriyle, çocukları ile ve işleri ile olan ilişkilerini birbirlerine bağlayan değişmez bağdır Çocuğun yetişkinlerin tavır ve davranışlarından aklında tuttuğu esas etkilenmeler bunlardır

Ana - baba çocuğu ile ne kadar çok beraber olursa çocuğa yetişkinin yaşamındaki zevklerin, sorumlulukların ve görevlerin, oyunda uygulayabileceği türden o kadar fazla örneğini sağlar Yetişkinliğin en önemli yanlarından biri ana babanın çalışmasıdır. Çünkü bir yetişkin, uyku dışında en fazla süreyi işi ile uğraşarak geçirir. Ana - babanın işinin yapısı, çocukları ile paylaştıkları ilgi kaynakları için en iyi olanakları sunar.

Ana - babanın işe karşı tavırları ne olursa olsun. bu iş çocuk için son derece ilgi çekicidir. Çocuğun ana - babanın işiyle olan tanışıklığı, çocuğun onlara karşı olan saygısını ve ilgisini arttırır. Bu, ana - babanın çocukları için değişik bir gelecek umut etmelerine veya onun kendi yolunda gitmesini isteyip istememelerine bağlı olmaksızın olagelecektir Ana - baba işlerini yalnızca bir ekmek parası kazanma aracı olarak görseler ve çocuğun anlayışının ötesinde bir zorlukta olduğunu düşünseler de bu ilgi yine olacaktır

Ev kadını olan çoğu anne kızlarının ev hanımlığı oynamasını ve ev işlerine katılmasını desteklerler, fakat aynı şeylerin oğulları tarafından yapılması konusuna bu kadar önem vermezler

Çocuğunuz yetişkin yaşamının sorumluluklarına katılmayı isteyeceği yaşa geldiğinde ona, başınızdan savmak için değil de bu ihtiyacınızı karşılamak için

ufak tefek işler vermeniz yerinde olacaktır. Yürümeye yeni başlayan bir çocuk annesi halıyı süpürmeye çalışırken arkasında dolaşıp önlüğünün bağcıklarını çekiştirecektir. Eğer eline bir bez verip onu küçük bir mobilyayı kendince temizlemesi için iş başına oturtur, ona o anda sizin yaptığınız işin aynısını yaptığını açıklar, yaptığı işi över ve bu işi dikkat sürecinden daha uzun bir süre yapmasını beklemezseniz, herhangi bir kesintiye uğramaksızın kendi işlerinizle uğraşma konusunda daha büyük bir özgürlüğe sahip oulrsunuz.

Çocuk, annesinin işini taklit ederken kendisini onun yaşantısına girmiş hisseder. En basit şekliyle bu olanağı tanıyarak bile çocuğunuzla oynamış olursunuz. Ona, yatakların yapılmasına, masanın, yemeğin veya kahvaltının hazırlanmasına, yemeği pişirmeye, ortalığı süpürmeye ve taşımaya yardım etme şansını verin. Çocuğu oyuncaklarının başına göndermek, ona bir dakikanızı ayırarak sizin işlerinizin kapsamına sokacak bir iş taklidi ile çalıştırmaktan çok daha fazla çabayı gerektirecektir. Başlangıçta bu 'zaten yapılmış' bir iş olabilir. Çocuğun size yardım etme girişimlerinde düzensizlik ve sorun yaratabilme ihtimali vardır. Eğer arabanın yıkanmasına yardım etmek için henüz çok küçükse, bırakın nikelajları parlatsın. Bunu sizi tatmin edecek biçimde yapmasa bile ona bu işi iyi yaptığını hissettirin. Üzerine gitmeyin. Cesaretini kırar, duygularını incitirsiniz. Daha sonra daha iyisini yapmayı öğrendiği zaman onu kırmadan eleştirebilirsiniz. Fakat önce bırakın sizin yanınızda çalışmaktan mutluluk duysun.

Çocuğunuz bu tip işleri iyi ve etkin bir biçimde yapabilecek yaşa, güce ve azme erişinceye kadar beklemeyin. Eğer bir kez size oyunda yardım etmek is-

tediğinde ona izin vermediyseniz daha sonra onun ücretsiz veya hattâ kiralık bir işçi olarak çalışma düşüncesinden hoşlanmasını pek bekleyemezsiniz. Çocuğa ilginç gelen, bazı şeyleri para karşılığı yapmak değildir; önemli olan bunları sevdiği, birlikte olmaktan hoşlandığı ve çocukluğunun ilk yıllarından beri ona beğenisini belli eden bir yetişkinle birlikte yapmaktır. Büyüme çağında başka ilgi kaynakları da onun ev işleri yapmaya duyduğu ilgiye katılacaktır. Eğer ana - baba daha önceki yıllarda birlikte çalışmanın temellerini atmışlarsa, ancak o zaman bu tip bir yardımı beklemeye ve bu konuda ısrar etmeye hakları vardır. Genç o zaman, her seferinde isteyerek değilse bile kesinlikle ana - babasının kendisine çocukluğunda gösterdikleri davranışı göz önüne alarak, ona benzer bir tepki gösterecektir.

Çocuklara, babalarının evden uzun süre ayrı kaldığı zamanlarda, 'fabrika' veya 'büro' diye adlandırılan o esrarengiz yerlerde ne yaptığını kesinlikle bilme olanağı tanınmalıdır. Çocuğa babanın evde olmadığı bu zamanların giysi, yiyecek ve kirayı sağladığını söylemek yeterli değildir Üç, dört veya beş yaşında para karşılığı çalışma düşüncesi o kadar soyuttur ki, neredeyse anlaşılamaz. Özellikle çocuk için, çalışma düşüncesi yalnızca bir para kazanma aracı değildir ve olmamalıdır da; bu, anne ve babanın ailenin ve toplumun ortak çıkarlarına yönelik kişisel ve değerii bir katkısı olarak anlaşılmalıdır. Bir ideal mi? Belki de. Fakat çocuklarımız idealleri çocuklukta öğrenmezlerse ne zaman öğreneceklerdir?

Çöpçü de olsalar, doktor, memur, müdür, bant işçisi veya muhasebeci de olsalar baba ve anne işlerini ve işlerinin gereklerini çocuklarının oyuna olan ilgilerini arttıracak bir tavırda oyunlaştırabilirler Bu

yaklaşım çocuğa anne ve babasına yakınlık hissi verecek ve oyunun paylaşılması olanaklarını sağlayacaktır.

Ana - babaların işlerinin oyunlaştırılması ve açıklanması bazı iş alanlarında daha kolaydır. Sanat, el sanatları ve bilim dallarının bazılarında çocuğa ana - babanın işinin öğelerini ve yapılışını göstermek son derece kolaydır. Ancak, ticaret, bilim, endüstri ve benzerleri gibi diğer birçok uğraşta işi, çocuğun onu oyunlaştırabileceği bir biçimde açıklamak oldukça zordur Gene de ana - babalar çok az bir hayal gücü ile bu açıklamaların yapılabileceği bir takım yollar bulabilirler

Örneğin, bir gece bekçisi işini, koruduğu fabrika veya binada olup bitenlere dayanarak açıklayabilir Böylece yalnızca kendi işinin değil, işinin bağlı olduğu tüm diğer uğraşların oyunsal canlandırmasını da özendirmiş olur. Yapması gereken tek şey, boş bir gününde çocuğunu çalıştığı yere götürüp göstermektir.

Bir parça yaratıcılıkla bir muhasebeci çocuğuna ödemelerde, satışlarda ve çok çeşitli malın sevkiyatında kendi oynadığı rolü gösterebilir. Bir avukat ise aile yasaları ile ülke yasaları arasındaki ilişkiyi açıklayabilir.

Evin içinde veya dışında oyunlaştırılamayacak ve çocuğun bunu taklit edebileceği anlamda verilemeyecek hiç bir uğraş yoktur. Bunun için yalnızca ana - babanın ilgisi, çocuğun görüş açısı konusunda biraz bilgi ve bir parça da hayal gücü yeterlidir.

BAĞIMSIZ OYUN

Ana - babanın ihtiyaç duyduklarında rahatsız edilmedikleri sessiz bir dinlenme süresine sahip olmaları ailenin rahatı açısından büyük önem taşır. Ana - baba bu gerekli özel yaşantıyı ancak çocuk kendini bağımsızca meşgul etmeyi öğrendiğinde elde edebilirler. Çocukların kendi başlarına oynamalarını güçleştiren üç koşul vardır:

1 — Ana - babanın oyunu başlatmadaki yetersizlikleri.

2 — Televizyon, radyo ve resimli romanlar, kı bunlar çocukları sürekli olarak katılımdan ve ilgi uyandırmaktan yoksun, sindirilmesi zor bir eğlence bombardımanına tutarlar.

3 — Kent yaşantısı, tehlikeleri, kalabalık, trafik ve açık alanların yetersizliği.

Çocuk yetiştirmek, onu bağımsızlaştırma işlemidir. Çocuğa kendini idare edebilmesi için beceriler öğretilir ve bilgi verilir Eğer ana - baba çocuğu tecrübe kazanma şansından yoksun bırakırlarsa o çocuk bağımsız olmayı öğrenemeyecektir. Aynı şeklde, ana - baba çocuğun tecrübe edineceği oyununu başlatma, ilgisini uyandırma ve ona oyunun gereçlerinden bazılarını sağlama konusunda yetersiz kalırlarsa çocuk kendi başına oynamayı öğrenemeyecektir.

Çocuk kendi başına oynamaya başlasa bile, ana - baba onu tamamiyle kendi başına bırakıp, kendi buluşlarına terk etmemelidirler. Çocuğun size hâlâ ihtiyacı vardır. Çocuk, mevcut faaliyetinin tüm olanaklarını tüketinceye kadar beklemeyin. Yanına gidin ve onu birkaç dakika izleyin. Eğer huzursuz görünüyorsa yapmakta olduğu şeyin başka bir şeklini veya tümüyle değişik bir oyun önerin.

AYNI YAŞTAKİ ÇOCUKLARDA GRUP OYUNU

Kreş ve ana okulu yaşındaki çocuklar birbirleri ile geçinmeyi öğrenmelidirler. Bu, özellikle kardeşi olmayan çocuklar için geçerlidir. Çocuklar ortaklık kavramını bilerek doğmazlar ve diğerlerine olan doğal bağımlılıklarını farketmeleri, karşılıklı olarak birbirlerinin huylarına anlayış ve niteliklerine saygı göstermeleri epey zaman alır. Anne ve babaları tarafından ilgi görüp korundukları ilk üç veya dört yıldan sonra aynı derecede bencil olan kendi yaşındaki çocuklarla karşılaşmak çocuk için büyük şok olur.

Çocuğun başkaları ile geçinebilmesini beklemeden önce bir alma ve verme standardı olmalıdır. Bunun bir bölümünü ana - babasıyla oynadığı oyunlar aracılığı ile öğrenir. Herkesle arkadaş olamayacağını ve bazı kişisel karakteristiklerin diğerlerinden daha çekici olduğunu da öğrenmelidir. Geçinemeyeceği çocuklar ve büyükler olacaktır. Ya onlarla birlikte olmayı veya aşırı sürtüşme olmadan önce kaçınmayı öğrenmelidir. Hoşlandığı özelliklere sahip kişilerce çekici bulunmak istiyorsa uzlaşmayı öğrenmelidir. Kendisini kabul ettirmek için ne dereceye kadar uzlaşmaya istekli olması gerektiğini öğrenmelidir. Bir sınır çizip, 'Bu kadar, daha fazlası yok,' diyebilmeyi öğrenmelidir. Çoğunlukla geçinme ve onlara katılma ile kin ve acı duymaksızın onların dışında kalma konusunda seçimin kendisine ait olduğunu da bilmelidir

Çocuk bu sosyal becerileri öğrenme yoluyla uygarca davranış kazanır ve herkesin büyük oranda bir diğerine bağımlı olarak yaşadığı bir toplumda yaşamayı öğrenir. Hâlâ pek uygarlaşmamış olanlarla ve bağımsızlıklarından çıkar sağlamalarına rağmen bağımlı olduklarının farkında olmayanlarla karşılaşacaktır Anlayışlı ve mert olanlarla da karşılaşmaya hazır

olmalıdır. Çocuk her iki durumda da özel koşullara bağlı olarak kendi tavrını kendisi saptamak zorundadır. Davasından dönmeyeceği, uzlaşacağı ve hattâ kaçmanın yüreklilik olacağı zamanlar olduğunu da öğrenmelidir.

Kum havuzu ve oyun alanı sosyalleşmedeki ilk girişimler için sınav yerleridir. Anne ve babaların orada bulunmaları çocuklarının sadece burunlarının kanamasına engel olmak için değil, oyun kılavuzları olarak görev yapmaları içindir. Daha da etkin olmak açısından, anne veya baba kavga çıkıncaya kadar beklemektense, çocuğu ile birlikte kum havuzuna girmelidir. Hakemlik etmek, kendi çocuğunu veya diğer çocuğu desteklemek yerine ana - baba her ikisini de daha sonra izleyecekleri modelleri oluşturacak türlü oyunlara sokabilirler.

Çocuklar beş veya altı yaşına, hattâ bazen daha büyük yaşlara kadar değişik sosyallik aşamalarından geçerler. Belli bazı zamanlarda tek başlarına daha iyi, diğer zamanlarda ise kendi yaşlarındaki başka çocuklarla birlikte oynarlar. Bu, gelişmenin normal bir bölümüdür. Ana - baba çocuğunun sosyalliğini zorlayamazlar. Onu başka çocuklara, grup oyununa ve arkadaşlığa yönlendirebilirler. Çocuk hazır olduğunda diğerlerinin oyununa katılacaktır.

Çocuğunuz kendi yaşındaki çocuklarla beraber olarak kendisinin de eşit olduğu ilişkiler düzenini öğrenir. Kendi kaprisleri eşit güç ve kararlılıktaki başka kaprisler ile karşılaşır. Kendi haklarını savunacak yetenekte başka çocuklarla tanışır. Eğer diğer çocuklar mantıklı çocuklar değillerse çocuğunuzun neyin mantıklı neyin mantıksız olduğu konusunda bir fikri olmalıdır. Eğer diğer çocuklar yumuşak başlı veya daha zayıfsa çocuğunuz bundan çıkar sağlamamayı

öğrenmelidir. Bunu en iyi bir şekilde anne veya babasının denetimi ile yapar. Çocuk yaşıtları ile arkadaşlık etmeye hazır olduğunu belli eder etmez ana - baba çocukları için saptadıkları oyun arkadaşları arasına bencil, cömert, sessiz veya kavgacı her tür çocuğu katmalıdırlar.

Çocuğunuz ve arkadaşları ile sadece kısa bir süre birlikte olarak ona arkadaşları ile siz olmadan daha iyi oynama olanağını verirsiniz. Böylelikle evinizde uyguladığınız standartlara inancını da pekiştirirsiniz. Sizi diğer çocuklarla olan ilişkinizde gözlemleyip değerlendirebilir. Sizin onunla olan ilişkiniz konusunda bir karşılaştırma fırsatı elde eder. Aynı zamanda ailenizin standartlarını çocuğunuzun arkadaşlarına gösterme olanağını bulursunuz. O çocuklar da bu standartlara saygı duyacak ve çocuğunuzla oynamak için istek göstereceklerdir

Çocuğunuzla arkadaşlarını tartışın. Okul çağında arkadaşlarını eve davet etmesi ve 'ağırlaması' konusunda ona cesaret verin. Daha sonraki bir yaşta belki de arkadaşlarını sizden saklamak isteyecektir. Fakat siz yardıma hazır olduğunuz sürece onun arkadaş seçiminde daha büyük bir etkiniz ve yaşantısına ve sorunlarına da daha geniş bir bakış açınız olacaktır Anlayışınız ve ilginiz çocuğunuzdan olumlu bir tepki getirecektir.

Grup içindeki uyumun en üstün erdem kabul edilmesi konusunda ana - babalar üzerinde önemli bir baskı olmuştur Bu, bir süre için, sağlam bireyciliğin diğer bir çağın çok kullanılan bir deyimi olduğu gibi, çocuk yetiştirmenin de sloganı olmuştu. Ana - babalar bu tür tüm geçici modalara karşı uyanık olmalıdırlar O zamanın modasından daha önemli olan kriterleri onaylama konusunda kendi yargılarını kullanmalı-

dırlar. Grup baskıları ile karşı karşıya kalan çocuklara açık seçimleri örnekleyen teorik bir durumu tanımlamak istiyorum.

Donmuş bir havuzun başında duran dokuz yaşında dört çocuk vardır. Çocuklardan biri karşı kıyıya bir yarış önermektedir. Çocuğunuz temkinlidir Buzun çok ince olabileceğini ve kendisinin veya arkadaşlarının donmuş suya düşebileceklerini düşünmektedir. Çocuklardan biri sizin çocuğunuza hanım evlâdı der ve diğerleri de çocukların sık sık kabalaşan davranışlarına uygun olarak ona katılırlar. Çocuğunuz kendisini yürekliliğini kanıtlamaya zorlanmış hissedecektir. Çocuğunuzun kararlılığını sürdürmesini mi, yoksa kendi zararına da olsa grubun görüşüne uymasını mı isterdiniz?

Çocuğunuz hergün bazıları örnekte gösterilen gibi önemli olan bir çok karar vermek zorundadır. Kendi yaşındaki çocukların bazılarına daha geç vakte kadar oturmaları, rasgele televizyon izlemeleri, istedikleri filmi izlemeleri veya gün boyunca herhangi bir zaman şeker yiyebilmeleri için izin verilmiş olabilir. Hatalı grup uyum idealini mantıklı sonucuna kadar götürmek için kendinize ait duyarlı bir standartlar serisi saptamak yerine grubun geri kalanına uymak daha iyi görünebilir. Yetişme çağında ve biraz daha öncesinde tüm çocuklar bir noktaya kadar çoğunluğa uyma eğilimindedirler. Uyumun derecesi ve çocuğun aptalca veya hatta tehlikeli grup faaliyetlerine kapılmama yeteneği bir dereceye kadar ana - babanın önceki yıllarda çocuklarının grup oyununa katılma konusunda gösterdikleri istekliliğe bağlıdır. Bu, ana - babanın âdil, mantıklı ve değişmez grup tavır standartları saptayabilecekleri zamandır

Ergenliğin son yıllarında ana - babalarla çocuk

arasında bir yabancılaşma kaçınılmazdır. Genç erkeklerin ve kızların kendi kanatlarını kendilerinin denemek istemeleri bazı kez kendilerinden daha yaşlı olanların karşı çıkmalarına rağmen doğaldır. Günümüzde bu yabancılaşma daha da abartılmıştır. Gerçek, ana - babaların bugün eskisinden daha uzun süre aktif kaldıklarıdır; gene de kuşaklar arasındaki boşluklar toplumumuzdaki değişiklik arttığı oranda büyümektedir. Çoğu ana - babalar bir 'gençlik çığırı' fetişi yaratarak bir köprü kurma girişiminde bulunmaktadırlar. Gençlerin geçici heves ve modalarını taklit etmekte ve onlarla 'arkadaş' olma iddiasına girmektedirler. Bu tip ailelerin çocukları önlerinde herhangi bir olgun tavır kıstası olmaksızın tek başlarına bırakılmış olmaktadırlar. Çocukların veya gençlerin kendilerine benzemeye çalışan ana - babaya ihtiyaçları yoktur ve böyle bir şeyi istemezler de. Onlar daha çok gıpta edebilecekleri, güvenebilecekleri, dengeli ve olgun ana - babaları tercih ederler.

Diğer bir tür ana - babalar gençlerin müzikleri, uyuşturucu alışkanlıkları ve modaları karşısında şaşırır ve uyum gösteremezler. Çocuklarının sosyal ve politik konular karşısındaki tutumları karşısında dehşete düşerler. Fakat bu tutumlar konusunda yorum yapmak, yönlendirmek, uzlaşmak veya karşı çıkmak için üniversite çağlarında bile çocuklarını arkadaşlarını tanıştırma konusunda yüreklendirmelidirler. Ana - babalar çocuklarının tavır ve faaliyetlerini, ancak bunları tanıyorlarsa ve eğer bunlar açıkça tartışılıyorsa, onaylayabilir veya karşı çıkabilirler. Bazı konuları çocuğunuzla ve onun arkadaşları ile tartışmak size bu olanağı verir. Bu, çocukluk boyunca oyun oynamakla ve otoritenizle çocuğunuzun ve arkadaşlarının faaliyetlerine katılacağınız bir ilişkiyi gerektirir.

DEĞİŞİK YAŞLARDAKİ ÇOCUKLARDA GRUP OYUNU

Eğer ailede birden fazla çocuk varsa, çocuklar arasında bir ilgi ve kapasite ayrılığı olacaktır. Çocukların her birine ayrılmış olan zamanı vermek için anne - baba onlarla ayrı ayrı oynayacakları bireysel tarafsız bir oyun sistemi bulmalıdırlar. Ortak faaliyetler, herkesin katılarak yaşına ve becerisine göre ayrı bir görevi yerine getireceği biçimde ayarlanmalıdır.

Değişik yaştaki çocukların grup oyunlarında ana - baba her çocuğun ne katkıda bulunabileceğini önceden düşünmeli ve sonra çocukların tümüne eşit bir başarı ve önem derecesi olan rolleri ve görevleri dağıtmalıdırlar. Birlikte yapı işi ile uğraşırken, yürümeye yeni başlamış olan küçüğe bile basit bir görev verilebilir ki bu onu da oyuna dahil eder ve ne büyükler onun işine karışır, ne de o büyüklerin. Pasta yaparken, en küçük çocuk biskü kesicisini etkili bir biçimde kullanmak için fazla küçük bile olsa bisküilerin üzerine vişneleri yerleştirebilir. Tüm çocukları birbirlerinin katkılarını övme konusunda destekleyin. En küçük çocuk kendisinden daha büyük olanlarla birlikte planlanmış bir toplu projede oynama şansına sahip olmaktan onur duyacaktır.

Hayvanat bahçesine veya müzeye gidildiğinde, araba ile bir geziye çıkıldığında veya anne - babanın okudukları bir kitabı dinlerken, tüm çocuklar yaşları ile ilgisi olmaksızın bir uzantıya kadar hem kendi aralarında hem de anne - babaları ile oyuna bağlanırlar. Resim yaparken, müzik çalarken veya dinlerken, el sanatları ile uğraşırken veya hemen hemen her aile uğraşında tüm üyelere dağıtılabilecek görevler var-

dır. Anne veya baba eğer bireysel oyun aracılığı ile her çocuğun kapasitesini öğrenirse, her çocuğa uygun rolü vermek için bir kolaylık bulabilir.

Bir ailede grup oyunu bireysel oyunun yerini almamalıdır. Çocuk ancak annesi veya babası ile yalnız kaldığında herkesle her zaman paylaşması gerekmeyen ilgileri ve eğilimleri olan bir birey olduğunu farkeder. Ana-baba ile tek olarak oynayan çocuk bu yolla kendi ilgi ve değerlerine zarar vermeksizin ailenin diğer üyelerinin eşit hak ve değerlerine saygı göstermeyi öğrenir.

ÇOCUĞUN KATILDIĞI VE KATILMADIĞI OYUN

Çocuk daima oyuna katılmaya özendirilmelidir Giriştiği herhangi bir faaliyet onun açısından bazı çabaları gerektirmelidir. Doğal ki, çocuğun saçmalık yapmasına ve zamanını harcamasına da izin verilmelidir, ancak o zaman bile bunu onun yerine yapmak yerine ondan kendi yöntemlerini geliştirmesi istenmelidir

Bir buçuk veya iki yaşına kadar çocuk koordinasyon ve iletişim, etrafta dolaşma ve çevresindekileri keşfetme deneyleri yapar. Yaptığı herşey zorunlu olarak yaratıcıdır. Herşeye öylesine katılmak ister ki anne-baba için çocuğun meraklılığını frenlemek çocuğun güvenliği açısından çoğu kez gerekli olur.

En yakın çevresinin yeniliği bir kez sona erdiğinde, çocuğun anlayış, değerlendirme ve oyun kapasitesi daha önce görmediği birçok şeyle ilgilenecek duruma getirilebilir. Çocuk, anne-babasınca kendisi-

ne sağlanan önerilere ve tecrübelere bağlanmaya başlar Çocuk enerji ve merakla dopdoludur. Ana - baba onun bu doğal güdülerini oyuna katılmaya kanalize edebilirler veya saptırıp, çocuğu pasif bir gözlemci haline getirebilirler. Çocuğu oynamaya özendirebilirler veya onu televizyon karşısına oturtabilirler.

Tümüyle kendi yaratıcılığına bırakılmış, tecrübelerinin paylaşılması ve tartışılması reddedilmiş bir çocuğun hareketsiz bir gözlemci veya sıkıcı bir kimseye dönüşmesi muhtemeldir. Ya kendine bir eğlence sağlamak için televizyon gibi tümüyle dış kaynaklı bir araca bağlanacak, ya da sürekli olarak ilgi çekmek için yaygara koparacaktır. Kendi oyunlarını yaratamayacak ve kendi deneysel kaynaklarından yararlanamayacaktır; çünkü ya bu tip kaynakları yoktur, ya da bunları nasıl kullanacağını bilmiyordur.

Çoğu ana - baba televizyonu, çocuğu uzun süreler sessizce oturtacak güce sahip bir mucize olarak düşünürler. Radyo ve resimli romanlar gibi her biri kendi türünde çocuğu meşgul edip yetişkinlerin yolundan çekecek eski ve yeni başka yatıştırıcılar da vardır.

Gösterilerin çoğunun acınacak niteliklerinin dışında, bir eğlence aracı olarak televizyonun karşısında değiliz. Ancak, bu düzenli bir şekilde çocukların eğlendirilmesinde kullanıldığında ciddi sakıncalar ortaya çıkar. Günlük bir olay olarak en iyi eğlenceler dahi, örneğin sirk, tiyatro, film, konser veya televizyon, çocuğun eğlenceye etkin ve yaratıcı bir biçimde katılımını köreltirler Anne - babalar bile zaman zaman bunun acısını çekmektedirler Çocuklar tüm benlikleri ile katılmayı gerektiren herhangi bir şeye dikkatlerini yoğunlaştırmakta ve ilgi göstermekte zorluk çe-

kebilirler. Rahatsız edilmekten kurtulmak veya çocuğu meşgul etmek için televizyonu veya herhangi bir başka eğlenceyi seçen ana - baba sadece çocuğun kendi hesabına başkalarının duyduğu 'zevklere' dayanmasına ve onun zihnî adamsendeciliğine katkıda bulunmuş olurlar. Bu şekilde yetiştirilmiş bir çok çocuğun girişkenlik, inisiyatif ve kişilik eksikliği çekmesinde şaşılacak bir şey var mıdır?

Bazı ana - babalar ise gerçek tecrübenin karşılığı olarak kendi yerlerine oyuncak kullanmaktadırlar. Oyuncakların çocuklarını meşgul edeceğini ve kendilerinin sağlayamayacakları veya sağlamak istemedikleri deneylerin bazılarını sağlayacaklarını umarlar. Eğer kendisine oyuncaklardan yarar sağlaması için gerekli bilgi verilmezse, çocuk oyuncaklarına pek değer vermeyecektir. Yalnızca daha fazla oyuncak isteyecek ve hiçbir deneyi uygulamaya koyamadığı için de her birinin yarattığı oyun olanaklarını hızla tüketecektir. Bu arada ana - baba da çocuğun nankör, bencil, aptal veya şımarık olduğuna inanacaklardır.

Gerçek bir katılma şansı veren bazı televizyon gösterileri olduğu gibi çocuğun yaratıcı bir biçimde uğraşmasına fırsat tanıyan iyi düşünülerek yapılmış oyuncaklar da vardır. Ana - babanın yeterince seçici olmaları ve oyuncakları oyun için kendi yerlerine bir vekilden çok birer oyun özendiricisi olarak kullanmaları koşulu ile bunların her biri zaman zaman yararlı olabilirler

Oyuncak, oyun faaliyeti veya başka bir eğlence biçimi çocuğa icat etme, yorumlama, hayal gücü ve oynama açısından bir dürtü sağlamakta mıdır? İşte kilit soru budur Herhangi bir oyuncağın, oyun faaliyetinin veya diğer bir eğlencenin çocuğa yaratıcı bir

biçimde tepki göstermesi için fırsat verme derecesi. onu katılmaya davet edip etmediğini saptar.

Sonuç olarak, oyun faaliyeti, oyuncak veya eğlence biçiminin yararlılıklarını kendi başlarına ölçmek mümkün değildir. Bu, büyük ölçüde bunların her birinin çocuk ile ana - baba tarafından kullanılış şekline bağlıdır. En iyi planlanmış bir oyuncak, ana - baba çocuğun onu kullanışına ilgi göstermedikleri sürece başarısızlığa uğrayacaktır. Gene, en iyi eğlence, ana - baba onu çocuğun günlük yaşantı ve tecrübelerinin diğer yanları ile birleştiremedikleri sürece başarısız olacaktır.

EĞLENCE, RADYO VE TELEVİZYON

Herhangi bir eğlencenin değeri seyircilere verilen katılma şansı oranınca ve seyircilere aktaracağı tecrübe miktarınca ölçülebilir. Ancak, eğlence araçlarının yarattıkları katılma isteği mutlaka gözle görülür bir faaliyeti gerektirmez.

Örneğin, bir kukla gösterisinin çocuğun katılma arzusu üzerinde büyük etkileri vardır. Eğer gösteri iyi biçimde hazırlanmış ve uygulanıyorsa çocuğun hayal gücü çalışmaya başlayacak ve onu yıldızlı sahnenin ilginç dünyasına taşıyacaktır Çocuk, stilize görüntüler, insanlar ve sahnelerle anlatılan tüm ayrıntıları sağlamak zorundadır. Sarsak tahta karakterler bir çok şeyi hayal gücüne bırakır ve seyirciyi yaratıcı gücünü kullanmaya davet ederler.

Bunun aksine, bir gösteri ayrıntıları ne kadar çok tanımlarsa, seyircinin katılma şansını o kadar sınır-

lar. Bu, sanatın, müziğin ve edebiyatın tüm biçimleri için geçerlidir. Sanat ürünlerinin gerçek değeri, yaratıcının veya sanatçının, seyirciyi her biri tarafından kendi bireysel tecrübelerinin ışığında yorumlanabilecek sahne ve duygulara sokabilme yeteneklerine bağlıdır.

Ana - baba, çocuğun katılma yeteneğini ağırlaştırmaktan çok özendirme özelliği olan eğlenceleri seçmekle çocuğun kültürel ufuklarını genişletirler. Eğer çocuğun, sahne, radyo ve televizyondaki bol saçmalıklardan boğulmasına izin verirlerse o zaman çocuğun katılma yetenekleri uyuşur.

Yüksek ölçüde gerçekçi bir araç olmasından dolayı özellikle televizyonun izleyicinin katılımını sınırlama eğilimi vardır Hayal gücüne çok az şey bırakır Çocuğu sürekli bir televizyon perhizine tâbi tutmak onun yaratıcı katılma yeteneklerinden bazılarını öldürecektir Çocuk başka eğlencelerden zevk almayacağından yalnızca en pasif eğlence biçimlerini isteyecektir

Öte yandan, kitaplar büyük ölçüde kişisel yorum gerektirirler Okuyucu her sahneyi kendi tecrübeleri ve hayal gücü ile canlandırmak zorundadır. Aynı pasajın herhangi iki insanda uyandırdığı zevk derecesi bu iki insanın hayal ve aktarma yeteneklerinin ölçüsüne göre değişir. Aynı şey sanatın değerlendirilmesi için de geçerlidir. Eğer çocuk gördüğü şeyi değerlendirebiliyor ve buna birşeyler ekleyebiliyorsa, başka türlü göremeyeceği bir çok şey anlam kazanır. Bir sanat çalışmasının tüm tecrübeyi sağlamasını beklemek yerine çocuk resime veya heykele kendi tecrübesini getirir.

Çocuğa eğlencesinin seçiminde yol göstermek açık bir şekilde ana - babanın sorumluluğudur. Ana

baba bir anlık baştan savmalarla çocuğun uzun süreli ilgileri arasında seçim yapmak zorundadır. Çocuk sosyal baskılar ile yaş grubu baskılarının yanlısı olabilir veya hem büyükler hem de küçükler tarafından uyulan bir aile standartına karar verebilir.

Televizyonun artan ve tam anlamı ile yaygınlaşmış etkisine daha çok değinmek gerektir. Televizyon aygıtı birçok evde merkezî bir yerdedir. Büyüklere zor bir günden sonra dinlenme olanağı tanır. Bu nedenle bir çocuğun televizyon izlemesini engellemek son derece güçtür.

Bazı ana - babalar sürekli daha iyi televizyon programları isterler fakat çok kanallı televizyonun doymak bilmez kursağı için sürekli bir iyi malzeme akımı sağlayacak yeterli yetenek yoktur. Eğer yetenek olsaydı ve çocuklar tarafından izlenen tüm gösteriler iyi, eğlenceli ve eğitsel açıdan sağlam olsalardı, bu yine de çocukların hergün televizyon izlemelerine yönelik önemli karşı çıkışı değiştirmezdi: televizyon çocukların katılabilme yeteneğini köreltir.

Bazı savunucular televizyonun çocukların başka türlü elde edemeyecekleri bilgileri sağladığını öne sürmektedirler. Ancak bu tip bilgi sürekli bir deneysel ve başvurusal kılavuzluk olmaksızın değer taşımaz. Çoğu televizyon programı bu tip bir eğitimi sağlamaz. Düzenli olarak televizyon izleyen okul öncesi çağındaki birçok çocuk şimdi muhtemelen atom enerjisi konusunda anne - babalarından çok daha fazlasını bilmektedirler. Son derece şaşırtıcı gerçekleri bildikleri için bu çocukların yeterince bilgi aldıkları gibi yanlış bir sanı beslenir. Gene de bunların atom enerjisinin savaş veya barış için kullanımı konusunda akıllıca bir karara varmalarına yarayan araçları yoktur Bu bilgi oyunları cehaletten çok daha tehlikelidirler

Kanada'da yapılan bir test, televizyonun ilkokul çocuklarının sözlüğünü genişlettiğine işaret etmiştir. Ancak başka araştırmalar, izleyicilerle izleyici olmayanların sözlük bilgilerinin bir kaç yıl içinde eşitlendiğini göstermiştir. Televizyon izleyen çocukların ondan öğrendiği sözcüklerin bu çocukların tecrübeleri ile hiçbir ilgileri yoktur.

Ayrıca, zekâ dereceleri düşük olan çocukların üstün olanlardan daha fazla televizyon izleme eğilimleri olmasına rağmen televizyon izleme sonucu olarak öğrenme yeteneklerinde veya zekâ oranlarında bir fark olmamaktadır.

Çocukların şimdi televizyonun ortaya çıkışından önce okuduklarından daha çok okudukları savı da oldukça kuşku götürür. Çocukların bunun en iyi yargıcı olmaları oldukça güçtür ve genel olarak oyları toplayanlar onlardır. Amerika'daki çocuklar ortalama beş ilâ yedi, İngiltere'dekiler ise üç saatlik bir süreyi hergün televizyona ayırmaktadırlar. Çocuklar için sürekli bir perhiz olarak televizyon zararlıdır, çünkü başka faaliyetlerle çok daha kazançlı olarak harcanabilecek süreleri tüketir.

Ana - babalar en azından kaba, vahşi ve sadist televizyon gösterilerinin, radyo programlarının ve filmlerinin izlenmesini yasaklamalıdırlar. Çocuklar bu yasaklamaya karşı çıkacaklardır, fakat ana - babaların çocuklarının yağmurda yağmurluk giymelerinde ısrar ederken kullandıkları otoritenin benzeriyle bu yasaklamayı ve zorlamayı koymaya hakları vardır. Eğer çocuklarınız bu tip eğlencelerin tartışmasına katılamayacaklarından yakınırlarsa, onların öfkelerini hafifletmek için başka faaliyetler bulabilirsiniz. O zaman belki de seven ve ilgili ana - babalarının beraberliğini

paylaşmak yerine televizyona bağlanmayı tercih eden arkadaşlarından daha üstün hissederler kendilerini.

Televizyonun zararlı yanlarını kontrol etmenin en iyi yolu bunu çocuğun ilk yıllarında kilitli tutmaktır. O zaman okul yılları sırasında televizyonun izlenmesini sınırlamak daha kolaylaşır. Erken yıllarında düzenli bir televizyon perhizine maruz kalmamış olan çocuklar ilkokul çağını geçtikten sonra ilgilerini kaybederler. Televizyon bu zamandan önce düzensiz izleyiş olanakları vererek sınırlandırılmalıdır. İyi programların sayısı ne olursa olsun hiç bir zaman düzenli bir izleme durumu olmamalıdır.

Çocukların düzenli televizyon izleyicileri haline gelmelerine izin verilmesi için özür olarak getirilen bir iddia, televizyonun uygarlığımızın bir parçası olduğudur. Sigara içmek de uygarlığımızın bir parçasıdır ama kesinlikle sağlığa zararlıdır.

Son olarak, ana - babalar yemek saatlerinde, okuma saatlerinde, ödev veya okulla ilgili herhangi bir çalışma süresince televizyon veya radyo izlenmesine asla izin vermemelidirler. Yemek saati yemek yemek ve sohbet, çalışma dönemleri ise kesintisiz bir dikkat yoğunlaştırması içindir.

Televizyon, radyo ve sinemalar konusundaki kararlar çocuğun henüz evin dışındaki etkilerce baskı altına alınmadığı bir yaşta sağlam biçimde alınmalıdır. Ana - babaların standartları incelikle, sempatiyle ve çocukları pasifliğe iten eğlence biçimlerine karşılık seçenekler sağlama isteği ile aşılanmalıdır

REKABET

Çoğu zaman bir çocuğun oyun ve öğrenme alanlarında diğer çocuklardan daha iyisini yapması konusunda ana-babadan bir baskı vardır. Çoğu kez de bazı yüzeysel başarı standartları saf ana-babalar tarafından kabul edilir. Sanıldığı gibi bilimsel araştırmaların sonuçları olan bu kıstaslar çoğunlukla herhangi bir anlamlı sonuç için çok küçük ve sınırlı kalan istatistik örneklere dayanırlar. Bir çocuğu bu tip anlamsız kurallarla kışkırtmak onun gelişmesi ve ana-babanın zihnî rahatlığı açısından tehlikelidir.

Örnekler getirmek ve çocuğu rekabet etmek isteyebileceği modellerle karşı karşıya getirmek arzu edilebilirse de, haksız bir rekabete maruz bırakılması çocuğun cesaretini kırabilir. Şu veya bu zamanda hepimiz şöyle veya böyle rekabete gireriz ve rekabetin bazı biçimleri de kuşkusuz yararlıdır. Ancak, yalnızca komşuya her şekilde üstün gelmekten oluşan rekabet anlayışı, başarıya doğru telâşlı bir koşuşturmadan ibaret kalır. Çağdaş yaşantı bazen size bir koşuşturma gibi gelebilir, fakat çocuğunuza aşılamak istediğiniz yaşam görüşü bu mudur?

Çocuğu yaşamın gerçeklerine hazırlamak tabii ki iyidir; bildiğince yaşamayı öğrenmelidir. Fakat içinde yaşadığımız gerçeklerin üzerinde bazı tercih haklarımız yok mudur? Bazı insanlar düzensiz bir yaşam sürerler; diğerleri ise dürüstlük ve telkinlerin yönettiği bir yaşam sürdürürler. Her iki yaşam türü de gerçektir, her ikisi de vardır. Yaşamın telkin edilebileceği bir zaman varsa bu zaman çocukluktur.

Bir çocuk son bölümde her şeyin mutlaka iyiye dönmeyeceğini öğrenmelidir; düş kırıklıkları ile, korku ile, sabır ve gerilimlerle yaşamayı öğrenmelidir.

Hiç kimse çocuklarımızı terör içinde yaşatmamızı, onları kasten sinirlendirmemizi veya verdiğimiz sözlerden onları bu gerçeklere hazırlamak amacı ile dönmemizi önermeyecektir. Çocuğunuzu incelikle, tutarlılık ve anlayışla donatın ki adalet duygusu gelişsin. Eğer güvenmeyi, güvenli biri olmayı, başarının zevkini öğrenmeyi çocuklukta öğrenmezse, gerçek şeytanları tanımasına, kendisini onlara göre ayarlamasına ve gerektiğinde onlarla savaşmasına olanak verecek standartları ne zaman elde edecektir?

Çocuğunuzu, sürekli başka bir çocuğa veya ulaşılamayacak amaçlara karşı kışkırtarak rekabete hazırlamayınız. Ona kendi değerini hissettirerek rekabetin gerçeklerine hazırlayınız. Çabası için yüreklendirilmek ona kendi içinde başlangıç olan bir başvuru noktası verir. 'Bu çok iyi bir denemeydi. Eğer bir kez daha denersen muhtemelen daha iyi yaparsın.' İlerlemesini buna göre ölçebilir. Ana - baba çocuğu ulaşılamaz bir amaca yöneltmemek için burada bile bir sınır koymalıdır. Çünkü başarı serabı kaybolduğunda, bu, sürekli bir yetersizlik duygusu yaratır. Ana - baba çocuğu başarının doruk noktası olarak düşündükleri noktada rahat bırakmalıdırlar.

Diğer çocukları erdem örnekleri olarak göstermek çocuklarınızın onlara nefretle bakmalarına yol açacaktır Çocuğunuzun amaçları yalnızca onların ulaştıkları amaçlar olacaktır. Gelişmesi için içinde rekabet olmayan bir süre verildiğinde çocuğunuz sizin beklentilerinizi veya rakibinin başarısını aşabilir. Çocuğunuzu başkaları ile rekabete teşvik ederken o kendisi ile rekabet etme yeteneğini kaybedebilir. Haklı olarak değerinin önemsenmediğini varsayabilir. Bu nedenle denemekten tümüyle vazgeçebilir.

Çocuğu oyunda rekabete zorlamanın sorun yarat-

ma ihtimali vardır. Oyun, bulma işlemidir. Aynı anda hem keşfetmek hem de rekabet etmek güçtür. Rakibe üstün gelmenin, öğrenmekten ve tecrübe kazanmaktan daha önemli hale gelmesi muhtemeldir.

Ana-babanın rekabet etmeme, işleri olduğu gibi yapma (oyun bunun diğer bir adıdır) örnekleri, çocuğun diğer insanlarla olan ilişkisinde yansır. Acımasızca başarılı olmaya itilen çocuk normal bir rakip olmak yerine düşman olabilir; veya başarılı notları garantiye almak için okulda kopya çekebilir; veya hiçbir çabasının anne-babasını tatmin etmeyeceğini bildiği için tümüyle kendini çekebilir. Kazanma aşırı şekilde ödüllendirildiğinde diğer değerlerin —oyun, öğrenme, ahlâk ve neşe— değerlerini kaybetmeleri kaçınılmazdır.

Çocuğunuzun ya okuldaki rekabet, ya da rakip olmak üzere kışkırtılmış diğer çocuklarla ilişkisi nedeniyle aşırı derecede saldırgan bir ruha sahip olacağı zamanlar olacaktır. 'Senden daha hızlı koşabilirim. Senden daha yükseğe sıçrayabilirim...' O zaman bir arabanın daha hızlı gidebileceğini ve belli bir noktadan daha yükseğe sıçramanın güvenli olmayacağını belirtebilirsiniz. Eğer koşmaktan hoşlanıyorsa bir gün insanın koşabileceği en yüksek hızla koşabilir Bunun dışında, koşmaya uygun olanlar kadar hızlı koşamasa bile yalnızca kendi çapında hızlı koşabilecektir.

Her halükârda çocuk hiçbir zaman otomobille rekabet edemeyecektir. Eğer sıçramaktan hoşlanıyorsa güvenli olduğunca yükseğe sıçrayacaktır; fakat bir uçakla veya roketle rekabet edemez. Bu açık uç örnekler çocuğunuzun bilinçli olarak sürdürülen herhangi bir işin belli sınırlara kadar götürülebileceğini ama bunları aşamayacağını ve hiç kimsenin tüm beceri-

leri en büyük uzantısında uygulayamayacağını anlamasını sağlayacaktır. Çocuğa herkesin yapısal olarak uygun olduğu bazı yönlerde üstün olabileceği gösterilebilir.

Ana-baba kendilerine şu soruları sormakla iyi ederler: 'Ben çocuğumun ne tip bir insan olmasını istiyorum? Ne pahasına olursa olsun rekabet eden insanlara hayran mıyım? Çocuğumun tüm diğer amaçlarını kaybedeceği kadar rekabet sever biri olmasını mı istiyorum?' Bunlar sınav sorularıdır. Ana-baba çocukları ile oynarlarken ona doğruluğu kendi standartları içinde aşılayabilir ve bu arada da onaylamadıkları ve çocuğun başka türlü korunamayacağı dış kaynaklı etkilere karşı bir savaşım verirler. Ana-baba oyun sırasında çocuğa ahlâk, doğruluk, espri, değer ve başarının doyumunu aşılayabilirler. Çocuk bu şekilde hazırlanmış olarak herşeyin doğru olmadığı, çalışmanın her zaman ödüllendirilmediği ve bazı kereler şeytanın zafer kazandığı bir dünyaya daha güvenle göğüs gerebilir.

OYUNLARIN KURALLARI

Karton üzerinde oynanan oyunlar, strateji ve şans oyunları çocuklara kritik olmayan durumlarda arkadaşları ve büyükler ile rekabet etme konusunda iyi bir şans verirler. Tüm değişik bölümlerini beceri ile halledebilecek yaşta çocuklarla oynandığında bu oyunlar, saldırganlıkların oyun aracılığı ile giderilmesi için yararlı araçlardır. Bunlar çocuğunuza sizinle eşit koşullar altında savaşma olanağını verirler. Her ikiniz

de aynı kural ve şanslar tarafından yönetilirsiniz. Ayrıca, bu oyunları çocuğunuzla oynarken oyunlaştırılabilecek daha değerli başka dersler de vardır

Oyunların ilginç bir geçmişi vardır. İnsanlar her zaman gerçek yaşam mücadelelerini oyun biçiminde soyutlamayı denemişlerdir. Hattâ bazen bunların sonuçlarına sembolik büyüler atfetmişlerdir. İnsanların örgütlü toplumun en başından beri oyun oynayıp oynamadıkları belli değildir. İnsanlar önce doğaya, yağmacılara ve diğer insanlara karşı olan mücadelelerinin rasgele karşılaşmalar olmadıklarını hissetmek zorunda idiler. Günlük yaşamın getirdikleri için bir tasarım ve planlama olanağı olduğunu keşfetmek zorundaydılar. İnsan bir kez şansın oyuncağı olmadığını farkettiğinde hareketlerini planlamaya, muhtemel sonuçları önceden görmeye ve şansı bileşkelerden biri olarak hesaba katmaya başlayabildi.

İnsanın; avcılar ile avın, saldırganlar ile korunanların durumlarını göstermek için çubuklar veya çakıl taşları kullanarak planını yumuşak toprağa nasıl çizebileceğini bulması muhtemelen pek uzun sürmemiştir. Ve ilk oyun da böylece doğmuş olabilir. İlk insan kurallara olan ihtiyacını bu planlama olanağının değerlendirmesinden de çıkarmış olabilir.

Aynı şekilde, karton üzerinde oynanan oyunlar ile diğer aile oyunları da, basit şans oyunlarından satranç gibi stratejik oyunlara kadar, eğlendirici ve rekabet yaratıcı eğlencelerden daha çok şey ifade ederler Bunlar bir seri kural tarafından yönetilen ileriye bakma, planlama ve yaşama, çalışma ve oynama ihtiyacının ortaya çıkışıdır.

Çocuğunuza bir oyunun kurallar olmaksızın oynanamayacağını gösterebilirsiniz. Kurallara izin verilmediğini belirttiğinizde bile bir kural koymuş olursunuz.

Çocuğunuzla oyun oynamak size bu en önemli dersi rahatça ifade edebilme olanağını verir.

Çocuklarınız ve kuruluşlarımız meşru olarak birlikte yaşadığımız kurallarla ilgili sorular sormaktadırlar. Bu yeni değerler arayışının bir sonucu olarak, temel ahlâk, yani bazı kurallara olan ihtiyaç, çaprașıklaşma eğilimi göstermektedir. Ana - baba hangi özel dogmalara, dinsel veya sosyal edimlere bağlı olurlarsa olsunlar, kurallara olan ihtiyaç bilincini, çocuğa kendi inançlarının özel ilkelerinden daha çok aşılamalıdırlar. Ergenlik çağında çocuklarınız sizin değerlerinize karşı çıkabilirler, fakat eğer kuralların gerçek yapısını kabul ederlerse başları hiç bir zaman başa çıkabileceklerinden daha fazla derde girmeyecektir. Karışık görünen herhangi bir durumun, hallolması için henüz bir kurallar sistemi bulamadıkları bir durum olduğunu anlayacaklardır

Karton üzerinde oynanan oyunlar ile stratejik oyunlar çocuklara ana - babaların iyi birer eğlence kaynağı olabileceklerini öğrenme olanağını da verirler İyi oynamasını öğreninceye kadar çocuklarınızın arada bir kazanmasına izin verin ki kazanmanın tadını alsınlar.

ŚPOR

Ana - babanın spordaki rekabete bakışları da daha önceki bölümlerde tanımlanmış olanlara benzemelidir. Çocuklar sağlık ve fiziksel gelişim açısından evin dışındaki sporlara daha büyük bir ihtiyaç duyar-

lar. Bu, rekabetten daha önemlidir. Ama okulda ve evde vurgulama daha çok rekabet üzerine olmaktadır.

Sporları izlerken de değişik katılma dereceleri olmasına rağmen, çocuğun yalnızca bir izleyiciden çok aktif bir katılan olması doğal ki çocuk için çok daha iyidir. Örneğin, beyzbol oynamak stadyumda bir kriket maçını izlemekten daha iyidir. Buna karşılık bir kriket maçını büyük bir stadyumda izlemek, bunu televizyondan izlemekten daha büyük katılma olanakları sağlar. Çocuk, oyunu televizyonda izlerken olayı daha ayrıntılı görebilir, ama aktif bir biçimde katılma şansı çok daha azdır.

Kokular, gürültü, itiş kakış, fıstıklar, patlamış mısır, sosisli sandviçler, ana - babanın paltosunun eteğine asılmak, bilet için kuyruklarda beklemek, bunların tümü neşenin parçaları ve çocuğun gösteri sporlarına katılabilme yollarından bazılarıdır. Çocuk gözünde oldukça karmaşık durumların her birini halletmesini biliyor gibi gözüken bir anne - baba ile evden uzaklaşmak, yabancı insanların bulunduğu yabancı bir yere gitmek çocuğa tecrübe kazandırır. Bu, bir kriket veya futbol maçına gitmeyi, oturma odasında televizyonun ekranına bakmaktan çok daha büyük bir olay haline getirir.

Çocuk, oyuna karşı henüz ilgisi uyanmadan önce bu seyirci tecrübelerine ihtiyaç duyabilir. Her şeyden öte, çocuğun anne - babası ile yaşayacağı, yerine başka bir şeyi koyamayacağı, gerçek hayat tecrübelerine ihtiyacı vardır.

OYUN VE OYUNCAKLAR

Eğer oyun çocuğun işi ise o zaman oyuncaklar da gereçleridir. Eğer çocuğun oyununun yetişkin açısından gerçek olmadığını kabul edersek o zaman oyuncaklarının da gerçek olmalarının gerekmediğini görürüz.

Çoğu çocuğun çok fazla oyuncakları vardır ve bunların çoğu da pek iyi oyun gereçleri değillerdir. Bunlar çocuğun kendini kanıtlayabileceği gereçlerden çok bitmiş hazır ürünlerdir. Bunların fazla gerçekçi oluşları, bu oyuncakları daha küçük çocukların oynaması için uygunsuz kılmaktadır. Çocukların oyuncağa ihtiyaçları vardır; değişik yaşlarda değişik amaçlar için değişik oyuncaklara gerek duyarlar. Bir oyuncağın bir çocuğun ihtiyaçlarını karşılama ve onun gelişiminin amaçlarına hizmet etme derecesi o oyuncağın yararlılığını saptar.

Yetişkinlerin oyunları ile çocuk oyunlarının amaçta değişmeleri gibi, oyuncakları da değişir. Yetişkin için oyuncak, normal olarak ona yaşamın kaybettirdiği veya ihtiyaç duyduğu bazı yönlerini yeniden hatırlama olanağını veren bir araçtır. Günlük işleri elleriyle çalışmayı gerektirmeyen erkekler çoğu kez minyatür profesyonel gereçlerle dolu ev eşyası mağazalarında oyalanmaktan hoşlanırlar.

Ancak çocuk için oyuncak kendi başına bir amaç değil, bir çok amaç için kullanılan bir araçtır. Bir oyuncağın gerektirdiği uygulamalar ne kadar çeşitli ise değeri o kadar yüksektir. Eğer aynı oyuncak bir kez gemi, bir başka kez itfaiye arabası ve başka bir kez de bir ev, bir sandalye, bir bebek veya bir hayvan olabiliyorsa o zaman o oyuncak bu şeylerden yalnızca bir tanesi olabilecek oyuncaklardan çok daha

değerlidir Değişme özelliği, sınırlı gerçekliği çocuğun oyunuyla çatışmaksızın bir çok değişik şey olabilme yeteneği, bir oyuncağın en arzu edilir nitelik lerinden biridir.

Kusursuz minyatür bir model bir yetişkine çok çekici gelebilirken bunun değiştirilemez gerçekliği bir çocuğu büyük ölçüde oyun değerinden yoksun bırakabilir.

Oyun değeri

Oyun değeri, oyuncağın bir tecrübeyi taklit ederek yeniden canlandırma veya buna yardımcı olma yeteneğidir. İyi hazırlanmış bir oyuncak çocuğun içindeki oyunu ortaya çıkaran ve birçok değişik kullanım getiren hayal gücünü zorlayan oyuncaktır. Bir sonuca bağlanmamış, açık bırakılmıştır.

Herhangi yaştaki bir çocuk için oyuncak almadaki en iyi yaklaşım kendinize, 'Oyun oyuncakta mı, yoksa çocukta mı?' sorusunu sormanızdır Eğer oyuncak çocuğu oyuna özendiriyorsa çocuğun dikkat aralığını o yaştakl sınırlarına kadar açacaktır Oyuncağın bunu başarma derecesi onun oyun değerini saptar

Tahta küpler çocukta oyun duygusunu uyandıran oyuncaklara bir örnek oluştururlar. Küplerin çeşitli kullanımları vardır. Bunlar tüm tecrübe türlerinin oyunsal canlandırılmasına olanak verirler. Gerçek cisme benzeyiş az, hatta farkedilemez bile olsa çocuk bir küpün veya küplerin bir bileşimini herhangi bir şeye benzetebilir

Öte yandan kurmalı bir araba en son modelin kusursuz bir kopyası olabilir. Fakat faaliyet, gerçek oyun, arabanın yaptıklarındadır. Arabayı kurarsanız, hepsi budur. Gerisini araba yapar. Büyükler, bu minyatür

kurmalı arabayı yapan beceri karşısında huşu duyarlar Ne var ki çocuk, bu görünüşte olanaksız olandan etkilenmez. Mühendisliğin entrikalarından anlamaz. Oyununu ister ve oyun da kurmalı arabaları yapan tasarımcının dehasının ürünlerini izlemek değildir. Çocuk bir veya iki kez arabanın marifetleri ile eğlenebilir ama onunla oynayamaz. Bu araba da kısa sürede, katılma olanağı vermeyen benzer oyuncaklar yığınının üzerine atılıp terkedilecektir. Kurmalı arabaların sunduğu tek muhtemel katılma olanağı da normal olarak son derece düş kırıcıdır. Çocuk sonunda arabanın elinden alınması ile aktif bir şekilde olaya karışır ve yaygara koparark tepkisini belirtir.

Bu bölümün amacı bu kitabın esasıdır ve tekrarlanmaya değer: **Ana - babaların bir oyuncağı veya oyun faaliyetini değerleme kıstasları bunların çocuğun katılmma izin verme ve oyuna teşvik etme derecesidir.**

Yaş gruplaması

Birçok oyuncak, kitap, plâk ve oyun faaliyeti yaş gruplarına göre ayrılmışlardır. Paketin veya etiketin üzerinde çocuğa şu veya bu yaşta o yaşa özgü oyuncağın verilmesi açıklaması yapılmıştır. Bu yaş gruplaması genel bir kılavuz olarak kullanılabilir, fakat büyük bir dikkatle ele alınmalıdır. Her marka, bu tip yaş gruplamasına anlam kazandıracak kadar doğru sınıflanmamış olabilir

Dahası aynı aileden de olsa iki çocuk aynı oranda gelişmezler. Çocuklardan birinde fiziksel koordinasyon görülmemiş biçimde iyi gelişmiş olabilir; aynı yaştaki bir diğerinde okuma becerileri ilerlemiştir, üçüncü bir çocuğun ise belirgin özellikleri olmayabi-

bir. Çocuğun doğal nitelikleri, yetenekleri, etkileri ve tecrübelerinin bir bileşimi onun belli zamanlarda belli yönlerdeki gelişmesini saptarlar. Bir çocuğun şu veya bu alanda erken veya geç gelişmesi onun dâhi veya aptal olduğu anlamına gelmez. Oyun, öğrenme ve yetişme yolu ile başarıdaki bir çok farklılık aynı düzeye gelir.

Çocuğun belli bir oyun türüne, öğrenme becerisine veya oyuncağa ne zaman hazır olduğuna ana baba karar vermelidirler. Çocuğa yakın olmak bu saptamayı mutlaka daha kolay bir hale getirmez. Bazı kez bunu yalnızca deneme ve yanılma yoluyla da bulabilirsiniz. Eğer onun için uygun olduğunu düşündüğünüz oyuncak henüz kullanamayacağı bir oyuncaksa, bakmadığı bir zaman bunu bir süre için ortadan kaldırın. Bunu ona birkaç hafta veya ay sonra, bir deneme daha yapmaya değeceğine düşündüğünüz zaman tekrar verin. O zaman bile bunu daha sonraki bir tarihe kadar kaldırmak zorunda kalabilirsiniz.

Etiketlere, satış yardımcılarına veya testlere güvenmeyin. Bunların verdiği bilgiyi, yalnızca sizin kendi görüşünüz onların açıklamalarını destekliyorsa, genel bir kılavuz olarak kullanın. Çocuğunuz itilemez. En fazla, bir şeyle karşı karşıya getirilip cesaretlendirilebilir. Çocuk uygulamaya ve katılmaya hazır değilse bunun dahi yararı yoktur.

İyi oyuncak ve oyun malzemeleri çocuğun doğal eğilimlerini ve ilgilerini geliştirmesine yardımcı oldukları gibi, randımanının beklenenin altında olduğu faaliyetlerde alıştırma da sağlarlar. Hiç bir oyuncak veya malzeme, her ne kadar yapımcı tarafından 'eğitsel' olarak etiketlenmiş olsa dahi, bunu tek başına başaramayacaktır. Çocuğa yardım, ana-babanın çocuğun oyununa girmek için gösterdiği istekliliğe, ço-

cuğun öğrenimine, deney yapmasına ve tecrübesine katkıda bulunmasına bağlıdır. Eğer çocuk varsayımsal ortalamalara, ana - babanın beklentilerine veya komşu çocuklarının randımanına ulaşamıyorsa, yardım, kişisel yenilgi veya aşağılık duygusu duymaksızın çocuğun niteliklerine yönelik bir saygı duygusu gerektirir.

Ortalamaların yalnızca bazı göstergeler olduğunu ve mutlaka sizin çocuğunuza da uymaları gerekmediğini aklınızdan çıkarmazsanız aşağıdaki liste değişik yaş düzeylerindeki çocukların teorik oyun ilgilerini saptamada yardımcı olabilir. Eğer çocuğunuz kendi yaş grubunda listelenmiş olan oyuncaklara ilgi gösteriyorsa da göstermiyorsa da sevinip üzülmeyin. Daha önce sağladığınız dürtüyü, çocukların eşit olmayan gelişimlerini ve en genel anlamı dışında yaş gruplamasının hatalı olabileceğini unutmayın. Bu koşullara bağlı olarak aşağıdaki liste oyuncak, oyun faaliyeti ve deney seçiminde yardımcı olabilir.

Yaş gruplarına göre oyuncak ve oyun faaliyeti listesi

Doğumdan 9 aylığa kadar

Müzik kutuları (kurmalı ve elle kurmalı)
Hareketli oyuncaklar
Kucaklanacak oyuncaklar — yünden, kumaştan, kürkten ve plâstikten
Basit çocuk şiir ve orkestrasız halk şarkıları plâkları
Ses çıkaran tahta ve plâstik oyuncaklar
Bez oyuncaklar ve parmaklıklı jimnastik
Diş kaşıma halkaları
Tutacaklı çıngırak

Büyük boş küreler ve küpler
Lâstik ve plâstik sıkmalı oyuncaklar
Rüzgâr çanları
Kumaş kitaplar
Renkli resim ve posterler

---

9 aylıktan 1 yaşına kadar

Çadır bezinden salıncak
Kümeleme küpleri ve yığma oyuncakları
Büyük tahta çivilerden sokup çıkarma oyuncakları
Banyo için yüzen oyuncaklar
Toplar
Tef
Elbise askıları
Küçük süzgeçli kahve ibriği, kapaklı tencereler
Takıp sökmek için plâstik cıvata ve somunlar
Paçavradan bebekler

---

1 yaşından 18 aylığa kadar

İtmeli, çekmeli ses çıkartan oyuncaklar
Üstüne ve içine oturulacak büyüklükte
tahta oyuncaklar
Bos tahta ve mukavva kutular
Küçük kutular
Oyuncak süpürge, faraş ve bezler
Hesap tahtası
Öykü plâkları
Çocuk şiiri ve resimli kitaplar

---

18 aylıktan 2 yaşına kadar

Tahta çekiç ve çiviler; çakma panoları
Tahta, bez ve plâstik hayvanlar
Su havuzu

Evde ve dışarıda salıncaklar
Kum havuzu, kum oyuncakları,
kazıcı oyuncaklar ve kova
Küçük bebekler, fasulye torbaları
Çocuk şiir plâkları ve kitapları

---

2 yaşından 2,5 yaşına kadar

Oyuncak bebekler ve bebekle ilgili malzeme
Plâstik ve metal oyuncak tabak, çanak, çay takımları
ve yemek pişirme gereçleri
Yumurta çırpacak
Yıkama ve ütülemeyi taklit etmek için oyuncaklar
Su oyuncakları
Şişirilebilir toplar
Büyük tahta veya hafif metal kamyon, tren ve uçaklar
Tahta çivi çakılacak panolar
Salıncaklı at
İş tezgâhı, tahta tornavida ve tahta çekiç
Oyuncak telefon
Kaymak ve tırmanmak için küçük oyun alanı donanımı
Basit müzik oyuncakları; davul, zil gibi
Büyük, yumuşak tebeşir ve boş kâğıt

2,5 yaşından 3 yaşına kadar

Boncuklar ve plâstik uçlu ip
Sabun balonu
6 - 8 parçalık basit bilmeceler
Oyuncak mutfak donanımı
Trenler
Büyük tahta bina blokları
Tekerlekli el arabası veya küçük araba
Büyük kıl fırça ve sulu boya için resim kâğıdı
Oyuncak araba ve üç tekerlekli bisikletler

Oluklu mukavvalar
Oyun masası ve sandalyeler
Hayvanat bahçesi ve sirk gezisi

---

3 yaşından 4 yaşına kadar

Parmakla boyama
Kil ve plastirin
Keskin olmayan makaslar ve kâğıt
Çocuk pikabı
İtme ve çekmeli araçlar — tercihan tahta
Düğmeli ve fermuarlı giysileri olan
giydirilecek bebekler
Ayakkabı bağlama oyuncakları
Resimli lottolar
Basit bilmeceler ve tahmin oyunları
Kızak
Büyük boy oyun alanı donanımı
Öykü kitapları ve masallar (çocuğa okunmak üzere)
Renkli çıkartmalar
Basit sayı ve harf oyuncakları

---

4 yaş

Poster resimler, resim sehpası, 1 numara kıl fırçalar
ve büyük kâğıt (üzerinden gidilen türden değil)
Parmak kuklalar ve sahne
Hemşire ve doktor önlüğü
Oyuncak bakkal dükkânı donanımı
Renklere göre ayırmalı oyuncaklar
Çekiç, ufak halı çivileri ve tahta tabla
Karatahta ve tebeşir
Küçük bahçe gereçleri
Kâğıt yapıştırma
Ip bağlama ve kedi merdiveni

Tahtırevalli
Doğada gezintiler
Domino
Dikiş kartları
Tahta çivi ve bir araya getir - yap oyuncakları
Mıknatıslar
Büyüteç
Küçük ev hayvanları — kırmızı balık,
kaplumbağa veya kanarya
Fazla bakım istemeyen küçük bitkiler

---

5 yaş

Büyük bebek arabası
Üç boyutlu yapılar için yapışkan bant ve kâğıt
Normal tornavida ve büyük vida, somun ve cıvatalar
Bilmeceler (8 - 12 parçalık)
Tekerlekli patenler
Basit resim, harf ve sayı oyunları
Basit aile oyunları
Okul ve sanat konularında öykü kitapları
(çocuğa okunmak üzere)
Gölge kuklaları

---

6 yaş

Atlama ipi
Düz dikiş ve basit dokuma
Büyük araba
El kuklaları
Kullanılmayan giysilerle dolu giysi kutusu
Halka atma, disk fırlatma
Seksek, bilye
Körebe, ağaca çıkma, saklambaç
Çember çevirme

Basit kâğıt oyunları
Bilime ve tarihe giriş oyuncakları ve kitapları
Sağa sola gönderilme ve ev işleri yapma

---

7 yaş

Maskeler ve kostümler
Baskı gereçleri
Bisiklet (yan tekerlekleri olmayan)
Yüzme ve spor donanımı
Uçurtma
Yarış arabası
Nakış ve basit dikişler
Mozaik (önceden basılmış modellerle değil)
Şiir, bilmece ve gülmece kitapları
Pandomim, önderi - izle oyunları
ve müzikli sandalyeler
Canlı klasik ve orkestra müziği konserleri

---

8 yaş

Çocuğun kendi okuyabileceği kitaplar
Kovboy ve kızılderililer, zırhlı şövalyeler,
oyuncak ve kostümler
Buz pateni
Kelime bulmaca tahtaları
Elektrikli trenler
Pul, kelebek, taş koleksiyonlarına başlama
Basit bilimsel deney araçları; elektrik gereçleri
Denetim altında kibrit yakmayı öğrenmeye hazırlık
Denetim altında yemek pişirme ve kızartma
Basit gereç takımları ve malzemeler
(önceden basılmış modeller değil)

---

9 yaş

Futbol, ping-pong ve basketbol donanımı
Örgü ve dantel
Kalabalıkla dans
Kimya takımları
V-8 motor gibi mekanik işlem gören modeller (statik ve çalışmayan modeller **değil**)
Ansiklopediler
Serüven kitapları
Aile oyunları, satranç, dama, monopol
Kuklalar ve tiyatro
Sihirbazlık takımları
Düzenli ev işleri
Düzenli olarak hayvanlara bakabilir.
Basit malzemeler kullanarak karmaşık aygıtlar yapmaktan hoşlanır.

---

10 yaş

Ekip oyunları, örgütlenmiş oyun ve sporlar
Tenis, yelken, kürek
Kızlar: kendi odalarının dekorasyonunu seçmeye ilgi duyarlar; arkadaşları için partiler plânlarlar; modellerden elbise dikerler
Erkekler: kendi yarattıkları amaçlar için araçları yetkin bir biçimde kullanırlar. Önceden hazırlanmış modeller **vermeyin.**

---

11 yaş

Klüpler ve gizli örgütler
Geziler ve kampçılık
Ciddi koleksiyon ve sınıflandırmalar
Büyük boy bisiklet
Bilim ve spor kitapları

Problem çözme: karmaşık bilmece ve bulmacalar
Büyük boy araç ve gereçler
Kil çalışmaları

12 yaş

Telgraf anahtarı
Radyo yapmak için araçlar
Akvaryum, bilim proje ve kitapları; mikroskop
Sanat kitapları
Fotoğraf makinası ve karanlık oda donanımı
Tahta oyma takımı ve malzemesi
Düzenli gazete okuma

13 yaş

Partilere, eğlenceye, topluma ve sosyal gruplara duyulan belirgin ilgi
Canlı tiyatro, opera ve bale gösterileri
Tiyatrolar
Balık ve av donanımı
Kendi cinsine güçlü bağlılık
Kızlar: atlar hakkında kitaplar
Erkekler: kahramanlar hakkında kitaplar

Yukarıdaki yaş gruplarına göre hazırlanmış liste yalnızca ilgilerin başlangıcına göre düzenlenmiştir. Örneğin, parmaklarla boyama 3 - 4 yaş arası grubunda listelenmiştir ki bu da hemen hemen bu faaliyet için başlangıç yaşı olarak düşünülebilir. Özendirildiklerinde, çocuklar doğal ki, daha büyük yaşlara kadar parmakla boyamayı sürdüreceklerdir. Küplere, plâklara, kitaplara ve gereçlere duyulan ilgi yukarıda işaret edilen başlangıç yaşlarından çok daha sonra da devam

eder. Tanımlanmış olan oyuncak ve oyun faaliyetleri ne düşünülebilecek yegâne olanaklar, ne de her çocuğa sağlanması gereken oyun malzemeleridir. Bu listenin amacı, daha çok geniş genel yaş gruplarındaki çocukların tipik ilgi alanlarına birer örnek oluşturmaktır.

Dikkat süresi

Bir yaşındaki bir bebek sabah uyandığında yirmi dakika veya daha uzun bir süre için memnun memnun küçük oyuncaklar ile oynayabilir. İki yaşına geldiğinde aynı işle on-onbeş dakikadan fazla ilgilenmez. Bu kadar süre içinde bile dikkati bir oyuncaktan diğerine kayabilir. Belli bir yaştaki çocuğun herhangi bir oyun veya oyuncakla geçirebileceği zamanla ilgili olarak ancak en geniş genellemeler yapılabilir. Çocuğun dikkatini yoğunlaştırabilme yeteneği tecrübesine, aklını ve kol ve bacaklarını etkin bir biçimde kullanabilme derecesine, ilgilerine, hazır oluşuna, evdeki teşvike ve ana-babanın çocuğu oyun faaliyeti ve oyuncaklarla tanıştırdıklarındaki tavırlarına bağlıdır. 'Git ve oyna,' demenin çocuğun dikkat süresini sıfıra indireceği muhakkaktır.

Okul öncesi çağdaki çocuğun koordinasyonu son derece sınırlı olduğundan bildiklerini oyuna çevirmeyi denediğinde çoğu kez sinirlenir. Bildiklerini doğal olarak hızla tüketir. Bu nedenle ana-baba, oyuncakları çocuklarının onları kullanma yeteneğine bağlı olarak değiştirmelidirler. Çocuk büyüdüğünde her oyuncaktan daha çok kullanım sağlar; beş veya altı yaşlarında önemli bir süreyi kesintisiz olarak bir tek oyuncağa veya oyun faaliyetine ayırabilir. Çocuk ne yaşta olursa olsun, ana-baba onun bir konuda yapabile-

ceğinden daha fazla sebat etmesini beklememelidirler. Çocuk ne kadar sıkı çalışırsa çalışsın veya oynarsa oynasın kendisinden her zaman daha fazlasının beklendiğini düşünürse, oyuna yoğun bir çaba verme konusunda isteksizleşecektir.

Çocuğunuzun dikkat süresini kendi yaşının en üst düzeyine çıkarabileceğiniz bir kaç basit kural vardır:

1 — Çocuğunuzun en sevdiği oyuncağı veya oyunu ile ilişkisini gözlemleyin ve buna herhangi bir zamanda ayırabildiği süreye dikkat edin. Bu onun yaşında herhangi bir şeye ayırabileceği sürenin tümüdür. Oyun zamanı en fazlası olduğundan, ana-baba doğal ki çocuk için daha az ilginç olan başka faaliyetlere de zaman ayırmalıdır.

2 — Bir çocuğun dikkat süresi onun gelişmesine veya yaşına orantılı bir hızla ilerlemez. Bu önceden bilinemez bir biçimde gerileyebilir de. Bu nedenle ana babanın beklentileri bu konuda, örneğin çocuğun iştahı konusunda olduğu kadar esnek olmalıdır.

3 — Çocuğunuzu yeni oyuncaklarla boğmayın. Ona bir defada bir oyuncak verin. Bir tatil veya doğum günü için düzinelerle oyuncak sağlamak onun aklını karıştıracaktır. Bir oyuncaktan diğerine koşacak ve bir sonraki oyuncağa koşma acelesi içinde oyuncağın tüm olanaklarını tanımaksızın ondan yorulacaktır. Çocuğa yeni bir oyuncağı yıl süresince aralıklarla vermek fazla cömertlik göstermekten çok daha iyidir.

4 — Çocuğunuz ne yapacağını bilmediğinde oyuncakları, gereçleri veya çocuğun sahip olduğu tecrübeleri içeren bir dizi oyun faaliyetini önermeye ha-

zırlıklı olun. 'Neden itfaiye arabanla oynamıyorsun?' demek yerine, 'Geçen hafta gördüğümüz gibi bebeğinin evinin yandığını düşünelim,' diyebilirsiniz. Geçen hafta hoşlandığı bir şeyi bugün de yapması konusunda da ısrar etmeyin.

5 — Çocuğunuzun dikkat süresi tükenmeden oyununu değiştirecek bir sonraki oyunu aklınızda hazır bulundurun. Dört yaşındaki çocuğunuz yirmi dakika süreyle kendi kendine kesintisiz oynayabiliyorsa onbeş dakika sonra bir dinlenme veya onun için değişik bir öneriyle hazır olun. Mevcut oyununu yeni bir biçimde sürdürebilmesine olanak veren değişiklikler sunarsanız ona dikkat süresini uzatma olanağını verirsiniz. Muhtemelen bu değişiklikleri kendisi bulmayı öğrenecektir. Anne - babasının onun oyunla meşgul olmasını baştan savmak için iyi bir bahane olarak kullanmadıklarını farkederse işiyle daha uzun süre uğraşacaktır.

6 — Eğer çocuğunuz oynadığı oyundan yorulursa en iyisi yaptığı işi tümüyle değiştirmek, duruma göre de dinlenme veya fiziksel alıştırmalar önermektir Ne kadar dil dökerseniz dökün, ne kadar ısrar ederseniz edin yorgun bir çocuk oynamayacaktır

7 — Çocuğunuzun günün değişik saatlerinde hangi oyuncakları etkin bir biçimde kullandığını gözlemleyin. İki yaşındaki bebeğiniz uyandığında, çeşitli boncuklarla ve küçük oyuncaklarla dolu bir konserve kutusu (bunu akşam o uyuduktan sonra yatağının yanına koyacaksınız) evin geri kalanı yeni güne hazırlanıncaya kadar onu mutlu bir şekilde meşgul edebilir.

8 — Yedi - sekiz yaşındaki veya daha büyük bir çocuk da oyun değişikliğine ihtiyaç duyabilir. Çünkü

bir kez iyi yaptığı bir şeyi mekanik olarak tekrarlama eğilimi olabilir. Anne - baba, ona aynı doyumu elde etmede ve aynı becerilerin bağıntılı ve değişik uygulamalarını önererek dikkat sürelerini uzatmada yardımcı olabilirler.

Ergenlik çağındakiler ve yetişkinler de aynı biçimde öğrenirler. Başlangıçta öğrencinin dikkat süresi kısadır. Öğrencinin dikkatini yoğunlaştırabilme yeteneği, önce sadeçe bir konuya uzunca bir süre ayırıp, bunu tükettikten sonra diğerine geçecek şekilde olgunlaşıncaya kadar öğretmen, konudan konuya geçerek onun ilgisini genel planda tutar. Çocuktan verebileceği veya vermek istediği dikkatten fazlasını beklememek önemlidir. Çocuğun kavrama ve ilgi alanı içinde yatan ve yeteneklerine uyan, iyi başlatılmış bir oyun faaliyeti veya önceden oynamaya hazırlanmış olduğu iyi yapılmış yararlı bir oyuncak çocuğunuzun dikkat süresini en üst derecesine çıkartacaktır. Kötü başlatılmış bir oyun faaliyeti ile merakı, tecrübesi veya koordine etme yeteneği ile hiçbir ilgisi olmayan kötü tasarımlanmış bir oyuncak onun dikkat süresini kısaltacaktır.

Yaratıcı ve eğitici oyuncaklar ile oyun

Birkaç yıl öncesine kadar 'eğitici' sözcüğü 'eğlence'den yoksun herhangi bir oyuncak veya oyun faaliyetini tanımlamak için kullanılırdı. Kısa bir süre önce ise bu, balondan tutun da çocuk arabalarına kadar herhangi bir oyuncağı tanımlamak için en sevilen satış sloganlarından biri oldu. Eğitici oyuncakları ve oyun malzemelerini gerçekte eğitici yapan nedir?

'Eğitici' sözcüğü öğrenmeyi belirler. Oysa çocuklar her dakika herhangi bir şeyden bir şeyler öğre-

nirler. Çoğu kez hatalı olarak çocukların öğrenme ihtiyaçlarının olaylara dayandığı ve eğitici bir oyuncağın çocuğa bir gerçeği göstermesi gerektiği öne sürülür. Bu nedenle, çocuğa okumayı, yazmayı, saymayı, toplamayı veya çıkartmayı, Avrupa'daki tüm ülkelerin isimlerini saymayı öğreten birçok oyuncağın eğitici değeri varmış gibi görünür. Diğer oyuncaklar da çocuklardan sözde genç kimyagerler, marangozlar, doktor veya mühendisler yaratmaktadırlar. Ancak, bu oyuncakların çoğunun amacı sistematik öğrenmeyi tuzağa düşürmek, öğrenmeyi 'kolaylaştırmak' veya başvurusal tecrübe, kılavuzluk veya çaba olmaksızın beceri ve uğraşların minyatür taklitlerini oluşturmaktır.

Bazı eğitici oyuncaklar çocuğun okumayı, düşünmeyi veya sayısal kavramları daha iyi kavramayı öğrenmesine yardımcı olabilirler. Fakat bu oyuncaklar bile çocuğa ana-babanın kılavuzluğu olmaksızın verilmemelidir. Esasen evin, oyuncakların, kitapların veya oyunun yaratıcı ve eğitici yanları okul ile rekabete girmemelidirler. En iyisi, çocukların ihtiyaç duydukları temel öğrenme becerileri, bu disiplinleri çoğu ana-babadan veya oyuncak üreticisinden çok daha iyi kullanıp tanıtabilmek üzere donatılmış yetkin eğiticilere bırakılmalıdır. Bu becerilerin öğrenilmesi, çocuk uygun bağlantıya dokunduğunda doğru cevabın karşılığında ışık yanan küçük mekanik soru ve cevap oyunlarına indirgenemez ve indirgenmemelidir. Çocuklar hemen hemen her deneyden bir şeyler öğrenebilmelerine rağmen onların akıllarını tesadüfî ve ilgisiz bilgilerle tıka basa doldurmanın eğitimle hiçbir ilgisi yoktur. Bu ölçülere göre çocuklar resimli korku kitaplarından, pornografiden ve en kaba televizyon programlarından da birşeyler öğrenebilirler. Çocuklar ve

büyükler öğrenebilirler ama tecrübelerinin tümünden veya her birinden yarar sağlamazlar.

Çocuklar bir defada yalnızca bir miktar bilgi alabilirler. Fakat ana - baba çocuğun kafasını sindirilemez saçmalıklarla doldurmayarak onun ihtiyaç duyduğu ve kullanabileceği tecrübe ve bilgiler için yer bırakmış olurlar. Gezegenlerin isimlerini ve birbirlerinden uzaklıklarını bir oyuncaktan veya oyundan öğrenmiş olan beş yaşındaki bir çocuğun sağladığı bilgi, anlayabildiği ve bunu tecrübeye bağlayabildiği kadarı ile uzayın enginliğini sezebilen bir çocuğunkinden daha az yararlıdır. Örneğin, 'Dünya ile güneş arasındaki uzaklık 92.000.000 mildir.' Bu beş yaşındaki çocuk için hiçbir anlam taşımaz, çünkü o yalnızca uzak ve yakın kavramlarını bilir. 'Buradan güneşe gitmek, okul otobüsü ile hiç durmaksızın dedenin yaşına gelene kadar bütün gün ve bütün gece gitmekten daha uzun sürer' Bu, çocuk için bir anlam taşır. Bu bilgiyi tecrübesi ile birleştirebilir. Bu açıklama aynı zamanda onun merakını dürtüler

Bunların hiç birisi anne - babanın çocuklarını evde eğitmemeleri anlamına gelmemelidir; bunun anlamı, daha çok evdeki eğitimin bilgi verici olmaktan çok özendirici olması gerektiğidir. Eğitici oyuncaklar çocuğun bilincini genişletmeli, merakını uyandırmalı ve ona tecrübelerini canlandırma olanağını vermelidirler Akademik disiplinlerin yerini almaya veya onlardan kaçınmaya kalkmamalıdırlar

Karyolasında yatan bebeğin kaslarını kullanmaya, dokunmaya, güven kazanmaya, neden ve etki arasında ayırım yapmayı öğrenmeye ihtiyacı vardır. Yalnızca sarılabileceği yumuşak oyuncaklar ona sinirleri harekete geçirecek bir uyanıklık için gerekli olan çeşitli

duyguları vermezler. Yalnızca plâstik oyuncaklar ise onun değişik şeylerin 'hissedilmesi' konusundaki merakını uyandırmazlar. Yalnızca kumaştan veya plâstikten oyuncakları olan bir bebeğin dokunma duyularının gelişmesi, sünger, kumaş, lastik, tahta ve plâstik gibi çeşitli dokularla uyarılan bir çocuğunkinden daha uzun sürecektir.

Eline yumuşak bir tahta ve bir testere verilen ve kendi yaratıcılığı ile neler yapabileceği gösterilen on veya onbir yaşındaki bir çocuğun elinde, prefabrike bir montaj takımı olan bir çocuktan çok daha eğitici ve yaratıcı bir oyuncak vardır. Bir oyuncak yaratıcılığı sınırlayarak 'kolaylaştırma' yoluna gidiyorsa veya çocuğun oyun faaliyetinin sonucunu önceden saptıyorsa, gene eğitici değildir Örneğin, numaralanmış boyama kitapları tümüyle verimsizdirler, çünkü sonuçlar önceden bellidir. Üzerinden geçilerek veya kopya edilerek yapılmayan türden parmakla boyama veya poster resimleri yaratıcı ve eğiticidirler, çünkü sonuçlar tümüyle çocuğun kendi anlatımına bağlı olarak açıktır. Kova ve kürek de sonsuz bir kullanım çeşitliliği gösterdiklerinden yaratıcı oyuncaklardır.

Mekanik oyuncaklar, yalnızca montajı gereken minyatür takımlar, üzerinden gidilecek, kopya edilecek veya doldurulacak modeller yaratıcı değildirler Oyunun, sanat ve el sanatlarının hammaddeleri —çocuğun hayal gücüne bağlı olan herhangi bir oyuncak ve çocuğun tecrübesini genişletmesine veya yeniden canlandırmasına yarayanlar— gerçekten eğiticidirler Bunlar çocuğun soru sormasını sağlar, katılma yeteneğini geliştirir ve dikkat süresini uzatırlar

Şiddet ve korku oyuncakları

Oyuncaklar, diğer birçok şey gibi, zamanın akımlarını yansıtırlar. Fransız devrimi sırasında çocuklara bebeklerin başlarını uçurmaları için oyuncak giyotinler veriliyordu. Nazi Almanyası askerleri eğlendirmek için minyatür işkence aygıtları üretti. Bu nedenle, zamanımızda resimli romanlarda ve televizyonda şiddet övüldüğünde, oyuncakların, çocukların maruz bırakıldıkları bu uygarlığın öğelerini yansıtma eğiliminde olmaları şaşırtıcı değildir.

Çocuk psikologları ve araştırmacıları televizyondaki şiddet programlarının çocuklar üzerindeki bazı etkilerini ölçmeye kalktılar. Şiddete maruz kalmanın, çocuklara saldırganlıklarından kurtulma olanağını verdiği yolundaki varsayımların yanlışlığı böylelikle ortaya kondu. Herşeyden önce, bir veya daha fazla televizyon aygıtı bulunan tüm evlerdeki tepkilerin ve bulguların karşılaştırılması için bu etkiye maruz kalmamış kontrol gruplarının bulunması zor oldu. Sonunda, mevcut araştırmalardan, şiddetin çocuklar ve büyükler tarafından eleştiriye uğramaksızın kabul edilmesinde büyük artış olduğu bulundu.

Televizyonun tüm çocukları değil yalnızca çocukların küçük bir bölümünü etkilediği sık sık ifade edilir Eğer bu doğru ise o zaman hergün televizyonda izledikleri korkunç canavarlıklardan korkanlar sadece birkaç çocuktan ibarettir. Bunun da anlamı, çocukların çoğunun tümüyle vahşileştirilmiş olduklarıdır; herhalde kâbus görmeleri gerekirdi!

Bu ışık altında annelerin savaş ve şiddet oyuncaklarını protesto etmeleri boşuna gibi görünmektedir. Anne - babalar çoğu kez savaşların tarihte büyük rol oynadıklarını yansıtan nispeten zararsız oyuncak-

ları kınamaktadırlar. Oyuncak askerler çocuklara uygun açıklamalarla birlikte sunulduklarında zararlı değillerdir. Anne-babalar onarılabilecek kırık bir oyuncak askerle, felâketten kurtulamayacak gerçek bir insan arasındaki farkı oyunlaştırmak zorundadırlar. Gerçek savaşın anlamını, sonuçlarını ve gerçek korkularını açıklamalıdırlar. Bu şekilde gösterildiğinde savaş ve şiddet oyunlarının, düzenleri bozulmuş çocukların dışındaki çocuklar tarafından tercih edilme ihtimali pek yoktur.

Küçük çocukların âdeta silah depoları gibi dolaştıklarını görmek üzücüdür. Savaş oyunları oynamaya zorunlu olduklarını hisseden üç yaşındaki küçükler —'Bang, bang, sen öldün'— bunu bir atom topunun plâstik kopyası ile yapabildikleri gibi bir sopa ile de yapabilirler. Ana-baba, oyun fantezisi ve sonucu değiştirilemez bir gerçek arasındaki ayırımı çocuğa göstermek zorundadırlar. Öte yandan, onbir veya oniki yaşındaki bir çocuğa ateş etmeyi öğretmenin ona bir ok ve yay vermekten daha zararlı olduğunu düşünmüyorum. Her iki durumda da tehlikeler uygun bir biçimde açıklanmalıdır. Hem ahlâkî açıdan, hem de güvenlik düşüncesi ile herhangi bir insana silah veya okla nişan alması yasaklanmalıdır.

Klasik çocuk edebiyatının: çağdaş televizyon gösterilerinin ve resimli romanların çoğunda olduğu kadar şiddeti hatırlatan korku sahneleri ile dolu olduğu da tartışılmıştır. Fakat bu tip öykülerin yansıttıkları fantezi gerçek olaylardan o kadar uzaktır ki, bir çocuğun bunları gerçek yaşamla karşılaştırması veya bunları oyunda canlandırmayı denemesi olanaksızdır

Ana-babalar şiddet, kaba kuvvet yanlısı oyuncakları ve televizyon gösterilerini elerken son derece

seçici olmalıdırlar. Çocuklarını saldırgan oyunun tüm şekillerinden koruyamayacaklarına ve korumamaları gerektiğine göre, taklit oyun ile gerçek arasında anlamlı karşılaştırmalar yapmalıdırlar. Eğer toplumumuzun bunu hak eden kesimlerine nefretle tepki gösteren çocuklar yetiştirmek istiyorlarsa ana - baba bu vurgulamayı tekrar tekrar yapmalıdırlar.

Evdeki oyun malzemeleri

Mukavva kutular, annenin dikiş sepetindeki bitmiş tahta makaralar, eski süpürge sopaları, kumaş parçaları, gömleklerden çıkan kartonlar, kesekâğıtları, yumurta kartonları, kurdele ve düğmeler, atılmış daha bir sürü şey her evde bulunabilecek oyun malzemesini oluştururlar. Çoğu çocuk bu eskileri, bunların oyun değerini farkettiklerinden içgüdüsel olarak saklarlar Birçok ana baba bu şeylerin çocuk için neler ifade ettiklerinin ve bunların oyunda nasıl kullanılacaklarının farkında değildirler. 'Bir sürü oyuncağın varken bu çöpler niye?' şeklindeki ana - baba eleştirisi birçok çocuğu en yararlı oyun malzemelerinin bazılarından mahrum eder

Ana - babaya getirdiğimiz bu atılmış malzemeyi değerlendirme önerisi, tamamlanmamış bir 'Nasıl oynanır?' projesinden çok daha değerlidir Çocuklar oyun oynarlarken fikirleri birleştirerek biçimsel mantıktan daha iyi bir mantık yürütürler. Çocuğunun oynadığı oyunun ruhuna girebilmek için anne - babanın bu tip birleştirmeleri yapmayı denemeleri gerekir Bu yolla kendilerinin en masum ve sorumsuz bir çocuk kadar yaratıcı olduklarını göreceklerdir. Gelin, tahta makarayı dikiş sepetinden alalım ve bu makaranın oyunda çocuğa neler ifade edebileceğini görelim.

'Eğer makarayı yanlamasına koyarsam onu yuvarlarım. Aşağı doğru yuvarlanıyor ama destek olmaksızın yukarı doğru yuvarlanmıyor. Şimdi makarayı tepesi üstü koyarım, ama o zaman yuvarlanamaz. Küplerimle inşa ettiğim binanın tepesinde bir su kulesi olabilir. Makarayı uzun bir tahtanın ucuna koyarak onu bir trenin bacası yapabilirim. Yaptığım bir sürü şeyin bacası da olabilir bu makara. Bir çok makarayı alıp kamyonuma koyabilirim. Şimdi fıçı oldular. Küplerimle uzun bir kızak yapıp makaranın daha uzun yuvarlanmasını sağlayabilirim. Bir çeşit demiryolu yaptım. Makaranın deliğinden bir kalem sokup onun bir topaç gibi dönmesini sağlayabilirim. Makaraya bir ip parçası çivileyip ipi sararım. İpi saldığımda makara büyük bir hızla döner. Bir tür Yo - yo buldum.'

Normal bir makarada büyük bir oyun potansiyeli vardır. Anne - baba çocuğun hayal gücünü dürtüleyip evde mevcut olan malzemeden nasıl yararlanabileceğini göstererek ondaki yaratıcı kıvılcımı ateşleyebilir

Diğer bir örnek: Anne - babanın bakkaldan aldıklarını taşırken kullandıkları mukavva kutu hemen hemen sınırsız oyun olanakları verir. İçine girip onun bir sandal, bir uçak, bir uzay gemisi veya bir otomobil olduğunu düşünebilirsiniz. Tersine çevirip içine sürünerek girebileceğiniz bir ev olduğunu düşünebilirsiniz. Pencere ve kapılar kesebilirsiniz. Kutuyu birçok şey haline sokabilecek ilgisi yokmuş gibi görünen bir sürü malzeme ve oyuncak kullanabilirsiniz. İki küçük kutu bir treyler haline getirilebilir. Yan taraflara lumboz delikleri, çapa ve dalgalar çizerek, bir de süpürge sopası dikerek bir tekne yapabilirsiniz. Kutuyu kesip bunu sayısız proje için hammadde haline getirebilirsiniz.

Anne - baba ve çocuk bir kez herşeyin taklit edi-

lip keşfedilebileceği bir düşüncede birleştiklerinde çocuk tüm tecrübelerini oyunda canlandırabilir. Çocuk bir tecrübesini canlandırırken yeni tecrübeler kazanabilir Ona anında birtakım şeyler bulmak, yeni araç ve malzemeleri kullanmak, denemek ve yanılmak, tekrar denemek ve başarmak öğretilebilir.

Kız ve erkek çocuklar için oyuncaklar

Üç yaşına kadar normal olarak erkek ve kız çocukların oyuncakları arasında ayırım yapılmaz. Her iki cinsin de kas kontrolu ve koordinasyonu için alıştırmaya ihtiyaçları vardır; her iki cinsin de iletişimin temel becerilerini öğrenmeleri gerekir. Çıngırak, tahtalı jimnastik, sarılınacak oyuncaklar, bebekler, küpler, itmeli oyuncaklar, mum boyalar, tahta çivi çakmalı tahtalar ve küçük çocukluktaki diğer oyuncaklar kız veya erkek çocuklar için eşdeğerdedirler. Üç yaşından sonra cinsiyet ayrılıkları daha belirginleşir ve bunun sonucu olarak da ana-babalar, zaman zaman, kız çocuğunun oynayacağı oyunun özellikle anneliğe ait işlevlerin canladırılmasına yöneltilirken, erkek çocuğun erkeksi tavır ve faaliyetlere hazırlanması gerektiği şeklindeki yanlış sanılara kapılırlar

Kız ve erkeğin cinsel içgüdüleri, her birini anne ve babanın taklidini yapma yönünde dürtüler. Fakat her birinin büyüme ve gelişme için ihtiyaç duydukları beceri ve tecrübeler gene de büyük ölçüde aynıdır. Bunlar hem kızlar hem erkekler için aynı oyuncaklarla —itfaiye araçları veya bebekler— iyi bir şekilde sağlanabilir. Erkekler yapı oyuncaklarına, tren ve kamyonlara daha büyük bir eğilim göstereceklerdir. Aynı zamanda bebeklerle baba rolünün canlandırılması yolu ile bazı tecrübelere sahip olmak isteye-

ceklerdir. Dikme, örme ve yemek pişirme takımları ile bebek evleri erkek çocuklara ileride gerekli ola cak bir çok beceri konusunda tecrübe ve pratik kazandırırlar. Benzer şekilde, arabalar, yapı oyuncakları ve kriket sopaları da kız çocuğuna daha sonra ev işlerinde veya laboratuar donanımını kullanmada yararlı olacak el yatkınlığını kazanmada yardımcı olacakiardır.

Kız ve erkek çocuklar öğrenme, tecrübe ve oynama için aynı dürtülere ihtiyaç duyarlar. Ergenlik çağlarının başlangıcındaki kısa süre dışında, aynı kitapları okuyacak, aynı şiir ve müziği dinleyecek ve yaşamları boyunca benzer becerileri uygulayacaklardır. Okur - yazarlık cinsiyet ayrımı tanımaz. Aynı yaştaki kız ve erkek çocukların gelişme oranlarında ve belli faaliyetler için hazır oluşlarında farklar olmasına rağmen faaliyetler yine de büyük çapta benzerdirler.

Kızların da erkeklerin de yaratıcı anlatıma ihtiyaçları vardır. Akılları ile olduğu kadar elleri ile de çalışmak gereğini duyarlar. Kullandıkları araçların büyüklerin geleneklerine göre erkek veya dişi olması hiç önemli değildir.

Bebekler

Bebekler geçmişte hemen hemen tamamen kızların tekelinde iken yakın yıllarda erkek çocuklar için de bebekler ortaya çıkmıştır. Ancak, erkek bebeklerin çoğunun ya askerî modeller olması ya da televizyon veya resimli roman kahramanlarını görüntülemesi acıklı bir olaydır. Bu 'erkek' bebeklerin çoğu 'baba' bebekler, mesleklerin oyunda canlandırılması için hem erkek hem de kız çocuklarının kullanabile-

cekleri normal erkek tipleri olsalardı bu çok daha yenileyici olurdu. Bu tip bebekler çocuğa roman karakteri veya asker bebeklerden daha çok oyun olanakları tanırdı.

Kız çocukların bebekleri de bir değişikliğe maruz kaldılar En tanınmış olanları 'genç kız' bebeklerdir Bunlar bigudileri ve daha bir sürü kadın donanımı ile birlikte satılırlar. Bu bebekler bir yetişkinin yaşantısını ve çocuklara gelecekleri için bir model olarak gösterilmemesi gereken standartları yansıtmaktadırlar

Kız ve erkek çocuklar için yapılan bebekler, çocuğun büyüklerin yaşantısının kendi gördüğü şekliyle hayalinde yaratmasına yarayan oldukça değerli araçlardır 'Genç kız' ve 'roman karakteri' bebekler çocuğa bir model olanağı vermemekte, bunu çocuğun yerine kendileri yapmaktadırlar. Bu tür bebekler inandırma veya düşleme olanağını vermezler. Bu bebeklerin karakter ve aksesuarları çocuğa herhangi bir katılım olanağı bırakmayacak kadar eksiksiz tanımlanmışlardır.

Bu bebeklerden hiç biri erkek cinsiyet organlarına sahip 'Küçük Erkek Kardeş' adlı bebeğin ortaya çıkışında meydana gelen protesto fırtınasını uyandırmamıştır. Bunun satışını durdurmak için Birleşik Amerika'nın her yerinden gazetelere, Ticaret Düzenleme Bürosuna ve hükümet temsilciliklerine öfke dolu telgraflar gönderildi. Bu protestolarda ifade edilen komik neden, bu küçük bebeğin sapıklığa, kendi kendini doyuma ve genel bir ahlâk yıkımına yol açabileceği idi. Bir hanım, çocukların küçük parçaları yutma eğiliminde olduklarını ve bu küçük bebeğin cinsiyet organlarının kırılıp yutulabileceğinden korktuğunu ifade etmişti Oysa, cinsiyet organları olmayan bebek-

lerde çocukların parmak, burun ve göz gibi parçaları yutabilecekleri konusuna aynı önemi vermemişti.

Ancak, sözde erkek vücudunun anatomisini öğretmek ve daha büyük yaştaki çocuklar tarafından monte edilmesi gereken başka bir cins bebek aynı dehşeti uyandırmadı. Her açıdan eksiksiz olan bu modelde erkek üreme organlarının hiç birisi yoktu.

'Küçük Erkek Kardeş' son derece zararsızdır. Kendini yeni bir erkek kardeşin ablası olarak hisseden küçük bir kız için yararlı olabilir. Doğal olarak erkek kardeş ile bebeği karşılaştırarak tüm erkeklerin kızlardan farklı olduğunu varsayacaktır. Buna karşılık, yukarıda tanımını yaptığımız anatomik modelin çoğu çocuğun kafasında bir çok rahatsız edici soruyu ortaya çıkaracağı ihtimali de hayli yüksektir.

Anne babalar çocuklarına bebek veya başka oyuncakları verirlerken, oyuncakların temsil ettiği yaşam kesimi ile neyin ima edildiğini kendi kendilerine sormak zorundadırlar. Verdiğiniz her oyuncak sizin onayınızı taşır. Bu, dünyanın böyle olduğu veya böyle olması gerektiği konusunda çocuğunuza açık bir mesajdır. Bu, çocuğun özellikle önerdiğiniz kültür düzeyini oyunlaştırırken kullandığı bir araç haline gelir Eğer oyuncak hatalı seçilmişse o zaman bu, sizin çocuğunuzu yönelttiğiniz yöndür. Çocuk yalan yanlış saçmalıkların üstesinden gelebilir, fakat büyümesi boşu boşuna karmaşıklaştırılmış olur. Benzer şekilde, eğer çocuğunuza onun hayal gücünü sınırlayan hattâ bir kenara atan bir oyuncak verirseniz onun zihinsel gelişiminin yaratıcı ana damarlarından birini tıkamış olursunuz. Çocuk yetiştirmede başarı, ana-babanın çocuktan uzak tuttukları zarara, ona sağladıkları şeylere ve özendirdikleri faaliyetlere göre ölçülebilir.

Oyuncak alımı ve malzemenin değerlendirilmesi

Değeri olan her oyuncağın kendine ait bir yaşam süresi vardır. Çocuk bazı oyuncakların oyun olanaklarını diğerlerinden daha çabuk tüketir. Örneğin, parça yerleştirmeli bilmecenin sınırlı bir yaşamı vardır. Çocuğu bir kaç kez uğraştırır, fakat bu uğraştırma toplam olarak bir veya iki saatten fazla sürmez. Küpler ve bebekler gibi oyuncakların çok uzun oyun yaşamları vardır. Çocuk, bunların oyun olanaklarını yıllarca tüketemez.

Oyun yaşamının kısa olacağı düşünülen bir oyuncağın yapıldığı malzemenin, tekrar tekrar kullanılabilecek bir oyuncağın malzemesi kadar sağlam olması gerekmez. Küplerin ağır ve sağlam olmaları gerekir Ana - baba uygun fiatı ödemeye hazırlıklı olmalıdır. Parça yerleştirmeli bilmecelerin pek o kadar güçlü malzemeden yapılmaları gerekmez. Aşağıda, ana - babaların her yaştaki çocuklar için oyuncakları değerlendirmelerine yardımcı olacak basit bir kılavuz sunuyoruz.

1 — Oyuncak eğlence midir?

2 — Oyuncak çocuğun oyuna katılmasına ve yaratıcı bir biçimde uğraşmasına olanak veriyor mu? Oyun yalnızca oyuncakta mıdır, yoksa çocuğun içinde de oyun hissini uyandırıyor mu? Oyuncak çocuğun hayal gücüne de fırsat bırakıyor mu, yoksa yalnızca büyük bir cismin minyatür bir modeli mi?

3 — Oyuncak estetik açıdan güzel mi? İyi tasarımlanmış mı? Zevkli mi? Renkler, resimlemeler ve tasarım, iyi olarak kabul ettiğimiz diğer örneklerle karşılaştırılabilir mi?

4 — Yapıldığı malzeme oyuncağın oyun yaşamı

için tatmin edici mi? Oyuncak, çocuk onun tüm oyun olanaklarını tüketinceye kadar dayanacak mı? Oyuncak kullanıldığı tüm amaçlara cevap verebilecek mi?

5 — Oyuncağın potansiyel oyun yaşamı parasına değiyor mu?

6 — Oyuncak veya oyun faaliyeti çocuğun ilgi ve tecrübelerinden herhangi biri ile ilgili mi?

7 — Oyuncak çocuğa potansiyel değeri olan yeni tecrübeler sağlıyor mu?

8 — Oyuncağın önerdiği oyun faaliyeti çocuğun o yaştaki ve o gelişim düzeyindeki anlayış, koordinasyon, yetenek ve tecrübesine uyuyor mu? Çocuk bununla oynamak için hazır mı?

9 — Ambalaj çocuğun oyuncağın parçalarını tekrar saklamasına uygun mu? Parçalar içine kolayca girip çıkıyor mu?

Oyuncak ve oyun malzemesi alımına olumlu bir yaklaşım, çocuğu dürtüleyen veya kendini kanıtlaması için bir ihtiyacı karşılayan bir ilgi alanının keşfedilmesidir. O zaman oyuncak bir oyun canlandırma ve tatmin aracı olacaktır. Örneğin, çocuk o sırada uzaya meraklı ise veya şövalyelerle ve saraylarla ilgileniyorsa ana - baba bu ilgiyi kanalize edip diğer tecrübelerle bağlantı kurabilir. Normal alıştırmalar bile çocuğun o zamanki ilgileri ile bağıntılı ise, ilginç olabilir: ormandaki bir gezinti; ay üzerinde dolaşma veya bir prensesin aranışı olabilir. Çocuğun temel ilgi kaynakları ile ilgili oyuncaklar ve oyun malzemeleri satın alınabilir veya yapılabilir ki, bunların hayal gücünden kaynaklanan uygulamaları onun tecrübelerini gerektirir.

Oyuncaklar çocuğu mutlu etmek için iyi niyetli bir arzu dışında, düşüncesizce alınır ve verilirler. Armağanlar eğer kalitesiz iseler, yaratıcı kullanımı engelliyorlarsa, çocuk onu kullanmaya hazır değilse ve çocuğun onu uygun bir biçimde kullanamayacağı veya tecrübelerine bağlayamayacağı şekilde verilirse yararsız olabilirler.

Tehlikeli oyuncaklar

Aşağıda, ana - babaların oyuncak alırken veya kullanışlarını denetlerken akıllarında tutmaları gereken bazı önlemlerin listesini bulacaksınız:

1 — Boyalar: Beş yaşından küçük çocuklar için boyanmış, spreylenmiş veya boya cilâlı tüm oyuncakların etiketlerinde, kullanılan boyaların içinde % 1'den az kurşun bulunduğu veya zehirli olmadıkları belirtilmiş olmalıdır. Aynı şey çocuklar için hazırlanmış kumaş defterlerin boyanması için kullanılan mürekkepler için de geçerlidir.

2 — Doldurma veya şişirme oyuncakları veya diğer yumuşak, büyük cisimleri bebeğiniz uyurken yatağında veya oyun parkında bırakmayın.

3 — Sıvıyla doldurulmuş diş kaşıma halkaları ve diğer oyuncaklar konusunda dikkatli olun. Sızıntı olup olmadığını sık sık kontrol edin. Sıvıların hastalık bulaştırıcı oldukları bilinmektedir.

4 — Keçe oyuncaklar: Okul öncesi çocuklara renkli keçe oyuncaklar vermeyin. Bunların boyaları sabit değildir.

5 — Pelüş oyuncaklar: Düğme gözleri ve kulakları kontrol edin ve tüm kurdele, zil, ip veya diğer

parçaları sökün, çünkü bunlar bebek tarafından kopartılabilir.

6 — Bebekler ve küçük çocuklar için oyuncaklar: Kendisi küçük olan veya küçük parçaları olan oyuncakları almayın, çocuk tarafından yutulabilir.

7 — Tahta, metal ve plâstik oyuncaklar: Oyuncak araba ve vagonların tekerleklerini kontrol edin ki koparılıp çıkarılmasınlar. Oyuncakları malzemenin sağlamlığı açısından kontrol edin. Kıymıksız olmalarını ve kenar ve köşelerin hafifçe yuvarlanmış olmasını garantiye alın. Çivilerle tutturulmuş tahta oyuncaklar almayın. Metal parçalarla tutturulmuş yine ince metal oyuncaklar almayın.

8 — Yaş gruplaması: Çocuklara oynamak için çok küçük oldukları oyuncakları vermeyin. Yedi yaşındaki bir çocuk için güvenli olan bir oyuncak üç yaşındaki için son derece tehlikeli olabilir.

9 — Oyuncak sandıkları: Kapakları üstten açılan oyuncak sandıkları almayın. Bunlar çocukların ellerine veya başlarına düşebilir.

10 — Çocuğunuzun evdeki, dışarıdaki, çocuk bahçelerindeki, yüzme havuzlarındaki ve plajlardaki oyunlarını denetleyin.

11 — Evin dışındaki oyun alanlarını, özellikle eğer bunlar yol kenarlarına, göllere, havuzlara, nehirlere veya yüzme havuzlarına yakınsa, çitle çevirin.

12 — Hiçbir zaman garaj girişlerinde, kapı girişlerinde, kapı veya merdiven civarlarında oynamalarına veya oyuncaklarını buralarda bırakmalarına izin vermeyin.

13 — Çocuğunuzun odası veya köşesi için tavan

lâmbası sağlayın. Uzatma kordonlarının yerden geçmesini önleyin. Emekleme veya yeni yürüme çağlarında çocuğun erişebileceği tüm prizleri tıkayın.

14 — Kırılmış oyuncakları atın veya onarın.

15 — Çocuklarınıza motorları açıkta olan kurmalı veya diğer mekanik oyuncakları vermeyin.

16 — Tekerlekli araçları almadan önce dengelerini kontrol edin. Çocuğunuzun bisiklete korunmuş alanlarda, düz yerlerde ve oyun alanlarında binmesinde ısrar edin. Hiç bir zaman caddede gezmemelidir. Kavşaklardan geçmesine izin vermeyin.

17 — Çocuğunuzun keskin, sivri veya kırılabilir cisimler taşırken koşmasına veya paten yapmasına izin vermeyin. Karşıdan karşıya geçerken veya merdivenlerden inip çıkarken patenlerini çıkarmasına özen gösterin.

18 — Kızakların, vagonların, patenlerin sadece korunmuş alanlarda kullanılmasına özen gösterin ve çocukların —kendinizinkilerin ve diğerlerinin— yukarıya dönerlerken kayak alanının dışından dönmeleri üzerinde durun. Çocuğun kızağını veya patenini bisiklete, arabaya veya herhangi başka bir araca bağlamasına asla izin vermeyin.

19 — Önemli güvenlik önlemlerini almak için fazla küçük olan çocuklara elektrikli tren gibi evdeki cereyandan yararlanacak elektrikli oyuncaklar vermeyin. Çocuğunuzun ellerinin —ve yerlerin— bu tip oyuncakları prize sokmadan önce tümüyle kuru olmasına dikkat edin. Çocuklara hiçbir zaman ısı yaratan veya ısı gerektiren elektrikli mutfak gereçleri vermeyin. Bunlar pek güvenli değillerdir.

20 — Çocuğunuzun demiryolları, elektrik jenera törleri, dozer, çiftlik makinaları veya başka makinaların civarında; iskelelerde ve mendireklerde, kaya. kum ve talaş yığınları üzerinde; çöp bidonları, hurda yığınları, ahırlar, silolar, endüstri veya inşaat alanlarında; veya bozulmuş buzdolapları ile oynamalarına izin vermeyin.

21 — Çocuğunuzun fişeklerle, kimyasal maddelerle, gaz maddelerle veya yüksek voltajlı donanımla, denetim altında olmaksızın ve tüm güvenlik önlemleri alınmaksızın oynamasına izin vermeyin. Örneğin, epoksi tutkallar yüksek derecede zehirli ve kanserojendirler. Daha büyük çocuklar tarafından okulda ve bazen de evde kullanılan bazı fizik araçları —katot ve lazer ışını tüpleri, televizyon ve radar donanımı— normal olarak pek iyi yalıtılmamışlardır ve yüksek düzeyde radyasyon yayabilirler. Çocuğunuzun bu tip donanımı okulda veya evde kullanırken uygun ve koruyucu giysiler giymesine özen gösterin.

22 — Çocuğunuzun ağaç evini, çukurlarını, odasını, atelyesini, laboratuarını ve diğer faaliyetlerini güvenlik açısından kontrol edin.

23 — Evde olmadığı zamanlar çocuğunuzun nerede, kiminle olduğunu ve arkadaşlarının kimler olduğunu bilin.

24 — Çocuğunuza sorumlu ve bilgili bir büyük tarafından güvenli kullanımları öğretilmediği ve tüm güvenlik kurallarını uygulayacağına güvenilmediği sürece silah, ok ve yay vermeyin.

25 — Çocuğunuzun uçurtmasını iletken olmayan bir ip veya kordonla uçurmasına dikkat edin.

26 — Çocuğunuza çocuk bahçesi donanımının gü

venli ve uygun kullanımını öğretin. Bu donanımı başka çocuklar kullanırken bunlardan uzak duracak ve bunu dikkatle kullanacak olgunluğa erişmeden buralara gitmesine izin vermeyin. Büyük çocukları çocuk bahçelerinden, donanımdan ve kum havuzlarından uzak tutun, çünkü bunlar daha küçük çocukların kullanımı için yapılmışlardır

27 — Ne yapacaklarını bilecekleri olgunluğa erişinceye ve tehlike anında paniğe kapılmayacakları düzeye gelinceye kadar çocuklarınızı evde yalnız bırakmayın.

28 — Yerdeki oyuncaklar: Küçük çocuğun oyuncaklarını oyunun bitiminde kaldırın. Büyük çocukların kullandıktan sonra kendi oyuncaklarını kaldırmalarını sağlayın. Yerlere saçılmış oyuncaklar hem çocuklar, hem de büyükler için tehlikelidirler

Televizyon güvenliği

Televizyonunuz çocuğunuz için bir tehlike olabilir Kısa devre yapıp yanarsa dumanı zehirlidir. Uyumsuz ve yalıtımı kusurlu yapılmış renkli televizyon alıcıları tehlikeli radyasyon yayabilir Herhangi bir televizyon alıcısı bazı çocuklarda hafiften şiddetliye sara nöbetlerine, diğerlerinde ise ağır davranış sorunlarına neden olabilir Bu nedenle aşağıdaki kurallara dikkat etmek akıllıca olacaktır·

1 — Bebekleri veya küçük çocukları televizyon aygıtı ile yalnız bırakmayın.

2 — Çocukların açıkken renkli televizyon aygıtlarının yanında, altında veya arkasında oynamalarına izin vermeyin. Çocukların renkli televizyonu iki metre uzaktan izlemelerine özen gösterin.

3 — Eğer aşağıdaki noktalar söz konusu ise çocuğunuzun televizyon izlemesine izin vermeyin:

a) Sara nöbetleri geçirmişse.

b) Kâbus görüyorsa, altını veya yatağını kirletiyorsa; duygusal, sosyal, davranışsal veya öğrenme sorunları varsa veya aşırı yorgunluktan yakınıp gün boyunca evde veya okulda uyuyakalıyorsa.

Bu tip çocukların ayrıca tıbbî bakıma ihtiyaçları vardır. Bu belirtiler ve nedenleri ancak bir doktor tarafından tanınabilir. Fakat tıbbî araştırmalar, nedeni ne olursa olsun bu tip belirtilerin bir çocuğun televizyon izlemesi ile daha da arttığı konusunda güçlü kanıtlar vermektedirler

Oyuncakların kullanılması ve kullanılış talimatları

Çocuk oyuncak için hazır ve oyuncak da kendi içinde büyük bir oyun potansiyeline sahip olsa bile, oyuncağın başarısı gene de çocuğa sunuluş şekline bağlıdır Oyuncağın veriliş şekli çocuğun onunla oynayabileceği ve yaratıcı bir biçimde kullanabileceği uzantıyı saptar

Oyuncaklarla birlikte verilen kullanılış talimatları ne yazık ki pek yardımcı olmamaktadırlar Bunlar normal olarak, esas amaçları olan çocukların randıman düzeyinin ötesinde, karmaşık örnekler gösterirler. Bazı ana babalar kullanılış talimatlarında son derece merak uyandırıcı biçimde resimlenmiş olan sonuçlardan bazılarını gösterme hevesine kapılırlar Çocuk da normal olarak asık suratla ve sinirli bir şekilde onların yanında durur. Ana-baba işlerini bitirdiklerinde çocuk oyuncağa olan tüm ilgisini kaybetmiş olur.

Tasarımını yaptığım oyuncakların bazıları ile ana-babalara özel kullanılış talimatları gönderdim. Her oyuncak ana-babaya oyuncağı çocuğa nasıl sunmak gerektiği konusunda öneriler getirmelidir. Yaşı ve tecrübesi ile yeterlik kazanmış bir çocuk, yeni bir oyuncağın yararlanılabilecek yeni kullanımlarını derhal görebilmelidir; ancak, eğer çocuğun oyuncağın tüm kullanımlarını keşfetmesi gerekiyorsa, ana-babanın ilgisi ve yol göstermesi gene de gereklidir.

On yaşındaki bir çocuğa önceden bir ilgisi veya tecrübesi olmaksızın bir kimya takımı vermek bu oyun malzemesinin o çocuk için gerçekte yararsız olması demektir. Gerçekten, hazır olmadığı bir armağan, hazır olmadığı bir zamanda, o konuya gelecekte duyabileceği ilgiyi de engelleyebilir. Bu tip bir oyuncağın henüz olgunlaşmamış düzeyde verilişi onun kullanılışını kısıtlar. Çocuk onu kullanmadan, onunla oynamadan ve ondan bir şey öğrenmeden terk edecektir. Oysa çocuk eğer uygun bir şekilde hazırlanmış olsaydı, tecrübelerini genişletmesine katkısı bulunabilirdi.

Çocuğa kurulmuş bir elektrikli tren veya yarış otomobili vermek çocuğun oyuna katılım olanaklarından çoğunu elinden alır. Çocuk transformatörün yanına oturacak ve trenlerin veya arabaların sadece daha hızlı veya daha yavaş gitmelerini sağlayacaktır. Eğer çocuk rayları kendisinin kurmasına özendilirse ancak o zaman onu ilgilendirecek ve sürekli meşgul edecektir. Kaba kartondan tüneller ve coğrafî şekiller oluşturabilir. Planını değiştirmek ve genişletmek için zaten sahip olduğu küpleri ve diğer oyuncakları kullanabilir. Yaratıcılığını ve hayal gücünü kullanarak ilâveler yapabilir. Transformatörün çalıştırılması oyunun ana bölümünün sadece normal bir parçasıdır. Oyuncağın uygun biçimde verilişi çocuğu çok çeşitli

faallyetleri merkezî bir ilgiye bağlama konusunda özendirecektir. Oyuna tam bir bağlılık için iyl yapılmış ve tasarlanmış herhangi bir oyuncak veya oyun faaliyeti bir araç olarak kullanılabilir. Bu, ana - babanın sunuş tavrına ve bir uzantıya kadar çocuklarının oyununa girme yolundaki arzularına bağlıdır.

GELİN TAKLİT YAPALIM

Çocuk, küplerini üst üste koyup bunu bir ev, çiftlik veya hayvanat bahçesi olarak nitelendirdiğinde, bu, büyüğe karmakarışık bir şey gibi görünebilir. Kuşkusuz bunun çocuğu tatmin ettiği gerçektir. Çoğu büyükler, çocuklara girişimlerinin büyüklerin gerçeklerine uymadığını belirtirken onları 'eğittiklerini' düşünürler. Bu, çocuğun kendini kanıtlama yolundaki gelecek girişimlerini engelleyecek olan bir hatadır

Bir çocuk eski ve buruşmuş bir kutunun içine girdiğinde veya iki sandalyeyi birleştirip bunun bir itfaiye aracı olduğunu söylediğinde bunu öyle bir şey kabul ederek oynayabilir, çünkü bunun gerçek bir itfaiye aracına benzemediği çok açıktır. Öte yandan vinç ve hortum bağlantısına kadar kusursuz olan minyatür bir model o kadar açık bir biçimde gerçeğinin kopyasıdır ki, oyun değerinin çoğu kaybolur. Bu nedenle de epeyce para. ödenerek alınan yeni ve parlak oyuncak bir köşede kullanılmadan durur.

Aynı prensip sanat ve el sanatlarına da uygulanabilir. Çocuk, yaptığı şey büyüklerin gerçeği ile karşılaştırılacak olursa resim yapmayı, boyamayı veya heykel yapmayı sürdürmeyecektir. Eğer bir araba ola

rak düşlediği veya amaçladığı şey gerçekte karmakarışık çizgiler de olsa büyüklerin gerçekleri ile karşılaştırıldığında bu çalışmayı bir kez daha tekrarlamayı kabul etmeyecektir

Çocuğa hiçbir zaman 'Bu nedir?' diye sormayın. Bırakın size kendisi anlatsın. O, kendi 'inandırma' dünyasında sizin anlamanızı bekler. Yapmış olduğunun ne olduğunu size sorarsa, 'Hoşuma gitti, sen ne olmasını istiyorsun?' kaçamağına başvurabilirsiniz.

Oynamaya, inandırmaya, düşlemeye ve yaratmaya olan isteği güdülemek, çocuğunuzun yaratıcı bir biçimde oynamasını, kendini yararlı bir biçimde oyalamasını ve kolayca öğrenmesini sağlama konusunda bulunabileceğiniz en büyük katkıdır.

Çocuk için neyin gerçek neyin hayalî olduğu ince bir sınır çizgisi ile ayrılmıştır Fakat oyunda hayal ve taklit, ayırımın önemli olduğu durumlarda gerçek ile doğruluktan ayrılmalıdır Üç yaşındaki bir çocuk basit terimlerle kendisine anlatıldığında bu tip ayırımları anlayabilecek yaştadır 'Taklit' yapmanın oyunda bir erdem iken, gerçek olmayanı gerçekmiş gibi oynamakla kendine ve başkalarına zarar verebileceği fiziksel olaylarda bunun böyle olmayacağını da öğrenebilir Ona, örneğin, bir yanda hayalî bir itfaiye istasyonu ile muhtemel sonuçları, öte yanda lse hayalî bir karın ağrısı arasındaki fark gösterilebilir

İYİ VE KÖTÜ

Ana - babalar çocuklarına doğru ve yanlış, dürüstlük ve dürüst olmamak arasındaki farkı öğretirler Ço-

cuklarını açlıktan ve hastalıktan korurlar Ancak, bir çok ailede çocuğa zevkliliğin standartlarını öğretmek için bir çaba gösterilmez. Çoğu çocuk, geleceklerini bir felç hastalığı kadar çarpıtacak kültürel etkilerden korunmamaktadır. Ana - babalar çoğu kez, mutlak olmasalar bile, çocuğa konması gereken standartlar olduğunun bilincini verecek olumlu kültürel standartları saptamakta başarısız kalmaktadırlar.

Yeni doğmuş bir bebek bile tümüyle temiz bir geçmişe sahip değildir Ona verilmiş bir tavırla görme, hissetme, duyma, koklama ve dokunma olanağını sağlayacak biçimde programlanmış, önceden saptanmış bir içgüdüler ve duyular bileşimine sahiptir Ancak kültürü yoktur. Ana - babalar çocuğun mevcut duyusal yapısına kendi sosyal ve kültürel standartlarını zorlarlar Çocuğunuzu çevrelediğiniz amaçlar ve tavırlar onun daha sonraki beğenileri için modeller oluşturacaktır. Ona aldığınız oyuncaklar, duvarlarına astığınız resimler, ona okuduğunuz ve okuması için verdiğiniz kitaplar, evinizde en sık dinlenen ve izlenen radyo ve televizyon programları, odasını döşediğiniz mobilya, giymesi için verdiğiniz giysiler ve kullandığınız dil; bunların tümü onun daha sonraki yaşantısında yansıyacaktır

Çoğu ana baba, bu kültür modellerini okulun saptamasını beklerler Çocuğun okul çağında zaman artık geç olur Dahası, bir okul sisteminin okul öncesi yıllarda ihmalin veya bilgisizliğin verdiği zararı ortadan kaldırmasını beklemek çok fazla şey istemek olur Okul ne bir düzeltme sistemidir, ne de yapıcı bir ev yaşantısı ve standartlarının yerini alacak bir kuruluş. Okul, evin bir uzantısı olan ve çocuğun evin etkileri ile renklendirilmiş bir eğitim ve öğrenim gördüğü yerdir.

Çağdaş uygarlığın mutlak değerleri ve kıstasları olmamasına rağmen neyin zevkli neyin zevksiz, neyin iyi müzik, edebiyat ve sanat, neyin ise böyle olmadığını ölçmek için standartları vardır. Her kategoride geniş bir kabul edilebilirlik toleransı vardır. Neyin kabul edilebilir olduğu en iyi şekilde o tecrübenin yaşamınıza değerli bir şey katıp katmamasıyla veya sürdürdüğünüz veya sürdürmeyi istediğiniz yaşamla ters düşüp düşmemesiyle saptanır. Bu ayırımların yapılması kolay değildir. Hata yapma ihtimali vardır.

Değer bilinci, kötü seçim yapılması riskine rağmen bir seçimin yapılması gerektiğinin farkedilmesi çok önemlidir. Çünkü bu, çocuğunuzun yetişkinlikteki bağımsızlığını ve zihinsel niteliklerini besleyip büyütür. Bunun, çocuğun mutluluğuna, sözde açık fikirlilikten, veya yenilik, fiat, boy veya popülerliğin değer bileşkeleri olduğu yolundaki inanıştan daha çok katkısı vardır Güzellik, günlük olarak modaya ve değişime tâbi olabilir, ancak bazı sanatlar, müzik ve edebiyat ve bazı davranış ve ahlâk standartları gibi birçok şey değerlerini yüzyıllardır sürdürmüşlerdir.

Hangi özel kültürü seçeceğiniz size bağlıdır. Seçtiğiniz standarttan daha önemli olan, temizlikte standartların olması gibi zevk konusunda da standartların saptanması gerektiğinin bilincine varmak için zaman ayırmanız gerçeğini kabul etmenizdir.

Standartlar saptamanın bir yöntemi, onlara olumsuz yönlerinden yaklaşmaktır. Sizin amaçlarınıza ve çocuklarınıza vermeyi umut ettiğiniz amaçlara ters düşen âdi, iğrenç, kaba herşeyi listelersiniz. Olumsuz kategorideki her şey ailenizin sınırları dışında kalır Bu sınırları çocuklarınıza verdiğiniz kitap ve oyuncakların seçimi ile ve onlar için erken yaşlarda seçti-

ğiniz müzik, televizyon ve filmler ile saptarsınız. Burada bile yanılabilirsiniz fakat bazı yanlışlar yapmak kültürel hiç bir karar vermemekten daha iyidir.

Ancak, bu tip kararları hangi otoriteye dayanarak verdiğinizi çocuğunuza onun anlayacağı bir dille açıklamak zorundasınız. Ona, örneğin, onu soğuk almaktan da koruduğunuzu gösterebilirsiniz. Aynı otoritenin devamı olarak onu, atlatılması soğuk algınlığından çok daha güç olan zararlı kültürel etkilerden koruma sorumluluğuna da sahipsiniz. Bu otoriteye sahip olma konusundaki iddialarınız zaman zaman baş kaldırmalara ve disiplin sorunlarına yol açabilir, fakat aynı şey çocuğunuzun yağmurda muşambasını giymesi konusundaki ısrarınızda da olur. Çocuğunuz sizin yargılarınıza güvenmeyi öğrenirse sizin kılavuzluğunuza saygı gösterecek ve daha sonraki yıllarda zevkleri sizinkilerden ayrılacak bile olsa bir standarta bağlı olmayı öğrenecektir. Çocuğa, size ait, anlaşılması kolay standartları sunarak onu bir diktatör olmadığınız konusunda bilinçlendirirsiniz. Kendinizin ve çocuğunuzun çıkarları için daha da ileri gidebilirsiniz. Sanatta ve edebiyatta kendi kendinize pozitif standartlar bulup bunlardan yararlanabilirsiniz. Yalnızca çocuğunuzun standartları çabalarınızı yansıtmakla kalmayacak, siz de çok daha güzel bir yuva ve size anlaşılmaz ve tuhaf gelen şeyler konusunda daha büyük bir anlayış kazanacaksınız.

ÇOCUĞUNUZUN ODASININ VEYA KÖŞESİNİN DÖŞENMESİ

Mobilyalarınız, isteğiniz veya zorunluk gereği belki yıllar önce alınmıştır. Eviniz kendi anne - babanızın standartlarını veya sizin çocukluktaki çevrenize başkaldırışınızı yansıyor olabilir Tüm bu etkiler evinize damgasını basmıştır ve eviniz şimdi de çocuğunuzu etkilemektedir. Evinizin otoritesi, içindeki herşeyin bir teyididir. Kullanım ve sahip olma duygusu yararsız bir bibloya bile ev ve ana - baba ile olan bağlantısı nedeni ile bir anlam verir. Eğer iyi ya da yararlı veya her ikisi birden olmasaydı, annem - babam onu alır ve saklar mıydılar, diye düşünür çocuk. Sıcaklık, rahatlık ve mutluluğu temsil eden düşünceler çocuğu doğumundan beri çevreleyen cisimlerin tümüyle bağlantılıdır Bunlar yaşlılığına kadar onunla kalan, ona destek olan ve onu izleyen simgelerdir. Bunlar onun kültürle ilk ve belki de en anlamlı ilişkileridir

Ana - babanın çocuğun hatırı için kendilerini pek zevkli olmasa da yararlı şeylerden veya hatıra eşyalarından ve mobilyalardan yoksun kılmaları gerektiğini söylemiyorum. Fakat çocuk odasını veya köşesini döşemek için yeni eşyalar alırken ana - baba çocuğun estetik eğitimini göz önünde tutmalıdırlar Az bir harcamayla çocuğun odası zevkli, özendirici ve emeğe değer bir şekilde döşenebilir

Çocuğun doğru dürüst konuşmayı öğrenmesi için önce unutması gereken bebek konuşması gibi, güzel ve cicili dekorasyonlar da onun gelişmesi için birer engeldir Fırfırlar, volanlar ve saçaklar çocuğun estetik ve benliğinin gelişimi için büyük çapta engelleyicilerdirler

Aşağıda çocuğun odasının veya köşesinin döşenmesinde göz önüne alınacak noktaların bir listesini bulacaksınız:

1 — Oda, mobilyaları çocuğun yaş ve boyuna uygun olan, ferah bir oda olmalıdır Çocuk emekleme çağında iken kendi oyuncakları dışındaki tüm ıvır zıvırı ve kırılabilir eşyayı kaldırın, görebileceği ve erişebileceği yerlerin uzağına koyun.

2 — Eğer çocuğun oyundan sonra ortalığı derleyip toplaması isteniyorsa oyuncakların, kitapların ve oyun gereçlerinin kaldırılıp konabilecekleri belirli yerleri olmalıdır

3 — Çocuğun kullandığı herşey kolaylıkla erişebileceği bir yerde olmalıdır Çocuk kendi kendine giyinebileceği yaşa geldiğinde, eğer kendi kendine giyinmesi ve giysilerini yerlerine koyması isteniyorsa, askılara ve çekmecelere ulaşabilmelidir

4 — Oyuncaklar ve kitaplar açık raflara yerleştirilmelidir

5 — Bir sepet, düzeni bozacak olan ıvır zıvırı toplama olanağını verecektir

6 — Kullanmadığı oyuncakları koyduğunuz depoyu çocuğun erişemeyeceği bir yerde seçin. Bu, anne babaya kışlık oyuncakları yazın, yazlıkları ise kışın saklama olanağını verecektir. Ana - baba, oyuncakların oyun yaşamını bazılarını periyodik olarak kaldırarak uzatabilirler

7 — Tepeden ve her yana yayılan aydınlatma seçilmelidir. Duvara veya masaya tutturulan portatif bir lâmba oyun ve çalışma alanlarının aydınlatılması için gereklidir Yerde uzanan uzatma kordonlarından kaçı

nın. Bu tip kordon kullanmanın gerekli olabileceği durumlarda kordonu duvardan bir dirsekle geçirip tavandaki bir yere tutturun. Kullanılmayan tüm prizleri yalıtkan kapaklarla kapatın.

8 — Çocuğunuzun odasına her ilâveyi planlayarak yapın. İki veya üç yaşındaki bir çocuk için masa alırken, gelecekteki kardeşler ve arkadaşlar için de yer olacak kadar büyük ve genişini alın. Çocuğunuz büyüdüğünde daha yüksek bir masaya gerek duyacaktır. Ayakları değişebilen masa alırsanız sonradan daha yüksek ayaklarla değiştirebilirsiniz. Dolaplar açık ve ünite biçiminde alınmalıdır ki çocuk büyüdükçe eklenip yeniden ayarlanabilsin.

9 — Çocuk odasının veya köşesinin zemini yıkanabilme kolaylığı yönünden ve boya ile benzeri sıvıları emmemesi için linoleum veya çiniyle kaplanmalıdır. Koyu renk tercih edilir, çünkü çocuğun oyunu ile karışma ihtimali azdır

10 — Olanak varsa, mobilyayı duvara dayayıp çocuğun kısıtlanmadan oynayabilmesi için azami boş alan bırakın.

11 — Yine olanak varsa, duvarların duvar kâğıdı ile kaplanmasından çok boyanmasını tercih edin. Eğer duvar kâğıdı kullanılmak zorunda ise fazla desenli olmayan düz bir renk seçin. Desenli, dekoratif duvar kâğıtları anne - babalara çekici gelebilirken, en çekici olanları bile gününün büyük bir bölümünü odasında geçiren çocuğa tekdüze gelebilir. Çocuklar da büyükler gibi çevrede sık yapılan değişikliklerden hoşlanırlar. Odanın kâğıtlarını sık sık değiştirmektense boyanmış duvarlara posterler ve resimler asmak daha kolaydır. Duvar kâğıdı desenleri, aynı zamanda bazen sergilemek isteyeceğiniz fotoğraflar, çocuğun

kendi sanat çalışmaları ve diğer maddelerle uyuşamayabilirler de.

12 — Eğer çocuk oyun oynadığı odada uyuyorsa ve odaya gün boyunca pencerelerden ışık giriyorsa tavanı orta ton bir maviye boyayın. Özellikle yazın geceleri daha kolay uyuyacaktır. Eğer tavanlar alçak ve oda karanlıksa tavanı beyaz tutmak daha iyidir.

13 — En az 60 x 120 cm. boyutlarında mantar veya mıknatıslı bir kara tahta sağlayın ve bunu çocuğun göz düzeyinde, erişebileceği bir yere koyun. O ve siz, ve daha sonra o kendisi, mecmualardan kesilmiş resimleri, baskı resimleri, kurutulmuş yaprak ve çiçekleri ve çocuğun kendi sanat çalışmalarını buraya tutturabilirsiniz. Bu aynı zamanda resim ve ev ödevleri için bir tuval görevini de yapabilir.

14 — Birçok seyahat acentasından, hava yollarından ve gemi bürolarından alınabilecek seyahat posterleri çekici dekorasyonlar oluştururlar. Bunlar sık sık değiştirilebilirler ve çocuğunuza düşünecek malzeme sağlarlar.

15 — Çocuklar için özellikle çekici olan, çok sayıda iyi reprodüksiyon büyük mağazalardan ve kitapçı dükkânlarından sağlanabilir. Çocuğu çocukluktan başlayarak sanattaki anlatımların mümkün olduğunca çok çeşidi ile karşı karşıya getirmek iyi bir fikirdir. Hayalci görüş açıları, parlak ve öneri getiren fikirler çocukların ilgisini çekerler.

İyi sanatı, iyi tasarımlanmış mobilyayı ve iyi hazırlanmış oyuncakları çocuğunuzun yaşamına küçük yaşlarda sokarak ona sanatın yalnızca müzeler için olmadığını; günlük, normal bir tecrübe ve yaşamın gerekli bir bileşkesi olduğunu göstermiş olursunuz.

YARATICI OYUN VE YAPIM

Bebeğin ilk yaratıcı hareketlerinden biri bardağını veya çıngırağını yatağından fırlatmaktır. Bu, anneye çok sıkıcı gelebilir ama çocuğunun maddeleri hareket ettirmeye hazır olduğunun bir belirtisidir Çocuk malzemeyi bir araya getirmeye hazır olmadan önce onları birbirinden ayırmayı öğrenmelidir. Çocuğun eline monte edilmiş bir aygıt veya çeşitli şeylerle dolu bir kutu verdiğinizde, parçalarını ayırmaya çalışacaktır. Fakat bunları yeniden monte edemez. Yalnızca parçaları ayırma sanatında ustalık kazandıktan sonra bunları tekrar yerlerine koymayı öğrenebilir Monte etmeyi öğrendikten sonra cisimleri birbirinin üzerine yığmaya hazırdır. Sonunda cisimleri birbirine bağlı olarak âdeta sonsuz bir çeşitlilik içinde düzenleyebilme kapasitesine sahip olduğunu öğrenir Artık inşa etmektedir!

Bir yaşındaki bir çocuğa yutamayacağı büyüklükte plâstik somun ve cıvatalar verilebilir. Bunların kolay monte ve demonte edilebileceklerinden emin olun. Bunları ona ayrı ayrı verirseniz vidalamasını öğrenmesi uzun sürecektir Fakat eğer birbirine vidalı bir biçimde verirseniz işlemi kavrayacak ve onları ilk söküşünde de montaj becerisini öğrenecektir. Bunları, çocuğunuz prensipleri öğreninceye kadar tekrar tekrar baştan monte etmelisiniz. Birdenbire anlayacak ve somun ile cıvatayı şaşırtıcı bir beceri ile birbirine vidalayacaktır

Çocuk okul çağına erişip, okuma yazma öğrendiğinde gereçlerin ve malzemelerin çalıştırılması ve kullanılması ile el becerilerinin uygulanması genellikle arka plana itilir Bunlar, özellikle ciddiye alınması gerekmeyen 'hobi' konuları olarak kabul edilir.

ler Çoğu okul, ilk sınıflardan sonra el becerilerine karşı çıkarlar; bu arada bir çok kimse, eğer mekanize olmuş toplumumuzda yollarını bulacaklarsa, büyük ölçüde gelişmiş el becerilerine gerek duyacaklarını hiç hesaba katmazlar. İlkokuldan sonra akademik eğilimleri olmayanların birdenbire çocukluklarından beri desteklenmeyen el sanatlarına yeniden dönmeleri beklenir

Çocukluk süresince birçok alışkanlık ve disiplin el sanatlarının özendirilmesi ile geliştirilebilir Temizlik ve düzenlilik çocuklara başka yöntemlerle zorlanabilir. Fakat malzeme ve gereçlerle çalışmak, çocuğun gerçek bir düzen, sistematik çalışma alışkanlıkları, öz disiplin ve azim anlayışı geliştirmesine olanak verir. Anne - baba bu disiplinleri küplerle bina yapımı olsun, marangoz araç ve gereçleri veya kelebek toplamak ve cinsleri ayırdetmek için gerekli araçlar olsun, çocuğun en çok ilgilendiği gereçleri sağlayarak ve onların kullanımına katılarak harekete geçirebilirler.

Çocuğunuz memur da olsa, kalifiye veya kalifiye olmayan işçi de, ev kadını veya hemşire de olsa, otomobil ve daktilodan çekice ve bilgisayara kadar sıralanan donanımları kullanmak gibi araç ve gereçlerle çalışmak zorundadır Gereçlerin kullanımı için eğitim, bunlara duyulan saygı ve bunların kullanımı, bir aygıtlar yaşamına hazırlık demek değildir; bu, en azından, geleceğin büyüğünün olağanüstü çeşitlilikteki mekanik donanımla günlük ilişkilerinde düş kırıklığına uğramayacağı uzantıda büyük bir koordinasyon geliştirmek zorunda olduğu bir yaşama hazırlıktır

Çocuğun gözlemleme ve anlama yeteneği her yaşta anlatabilme ve uygulayabilme yeteneğinden çok daha büyüktür Gereç ve malzeme kullanması ona gü-

ven verecektir, çünkü gözlemlediğini ve yaşadığını anlatabilme yeteneğinin arttığını farkedecektir.

Gereç elin uzantısı olan herhangi bir şeydir; bir çekiç veya bir dikiş iğnesi, şekillendirilmesi sadece parmakların kullanımı ile çok güç veya olanaksız olan bir şeyin yaratılmasına yardımcı olur. Çocuğun yapı işleri bu geniş anlamıyla düşünülmelidir. Küpleri ile inşa etmekten hoşlanmayan, çekiç veya iğne kullanmayı tercih eden bir çocuk özel eğilimleri veya ilgileri ile bağlantısı olan bu gereçleri kullanarak benzer bir doyuma ulaşabilir.

Çocuğun gereç kullanımındaki ilk amacının bir şeyin yapımından çok kendini yaratma işlemi olduğu hatırlanmalıdır. Onun yaptığının bilinen bir şeyi yansıtması bu nedenle gereksizdir. Çocuğun asıl amacı, hareketi keşfetmek ve diğer beceriler, ilgiler ile malzemenin kendi yaratma olayına ilişkisini bulmaktır.

Anne - baba çocuğa yalnızca gereçleri değil, bunların kullanımını da ilginç ve çekici bir hale getirebilecek bir bakış açısını da sağlayabilirler. Ana - baba hiçbir zaman onun yerine çalışmamalıdırlar. Bunun yerine, çocuğun yapabilme yeteneğine uygun malzemenin bazı olanaklarını belirtebilirler. Çocuk tek başına keşfetme olanağına sahip olduktan sonra, ana - baba ona, örneğin küplerin bir çok değişik şekilde üst üste konabileceğini gösterebilirler. Bir binanın temelinin tepesinden daha dayanıklı olmasının gerektiğini belirtebilirler. Çocuğa küplerin her cinsini ayrı ayrı yığarsa ihtiyaç duyduğu küpü daha kolay bulabileceğini bir öneri olarak getirebilirler. 'Bakalım, küplerinle birlikte kullanabileceğin başka ne malzemen var? Oyuncak arabalarına ne dersin?' Bu şekilde bir yönlendirme gerçek anlamdaki bir katkıdan çok daha

yararlı olur. Çocuğu önceden bildiklerini uygulamaya koymasına yardımcı olarak bir gerecin ve bir malzemenin birbirleri ile olan ilişkisi konusunda bilinçlendirmek, bunları ona göstermekten daha iyidir. Anne - baba çocuğun dikkatini, o andaki temel ilgileri ile bağlantısı olan yeni olaylara çekebilirler. Arabanız serviste onarım görürken çocuğunuzu götürüp bunu ona gösterebilirsiniz. Tekrar oynadığında muhtemelen gördüklerinden bazılarını uygulayacaktır.

Çocuk büyüdüğünde, el becerilerini öğrendiği sözde negatif yöntemi hatırlamalısınız. Örneğin, eski bir çorabın sökülmesi ve yumak yapılması çocuğa örgü konusunda bir sürü şey öğretecektir. Ona zembereği fırlamış bozuk bir saat verebilirsiniz. Bir de küçük bir tornavida vererek saati sökmesini ve saatin tüm parçalarını bir tasa koyarak kaybolmasını önlemesini söyleyin. Amaç, çocuğu saat tamircisi yapmak değil, ona mekanik karmaşa konusunda bir görüş kazandırmak, el becerilerini uygulamaya koyma olanağını sağlamak ve mekanizmanın ayrıntıları bir sır olarak kalsa bile, ona gereçlerin ve yöntemin kullanılmasını öğretmektir.

Bazı çocuklar doğal olarak diğerlerinden daha iyi koordine ederler. Bazıları daha kolay inşa ederler, diğerleri belirli gereçleri çok daha etkin biçimde kullanırlar. Anne - baba, çocuğun eğilimleri ne olursa olsun becerilerini doğal kapasitesinin sınırlarına kadar genişletme olanağına sahiptirler. Çocuğun yeteneklerinin neler olduğunu onunla oynayarak bulabilirsiniz. Bundan sonra ona gerek duyduğu araçları vererek doğal yeteneklerini tam olarak kullanmasını destekleyebilirsiniz.

GEREÇLER VE OYUN

Çocuğa boya kalemi verilir, kâğıt verilmezse duvarı karalar. Çocuğa gereçleri verip bu gereçleri kullanabileceği malzemeyi vermemek yararsız ve sorun yaratıcı olur. Üç veya dört yaşındaki bir çocuğa bir çekiç verilirse ona yumuşak bir çam tahtası ve bir kutu sivri olmayan küçük çivi de birlikte verilmelidir. Ona çekici ve çivileri canını acıtmayacak biçimde tutmasını da öğretmek gerekir. Beş yaşındaki bir çocuğa çivi çakarak birbirine tutturabileceği tahta parçaları verebilirsiniz. Herhangi bir kereste deposu size birkaç lira karşılığında bir çanta dolusu tahta parçası satacaktır. Çocuğunuza bir tabaka zımpara kâğıdı verirseniz tahtaların kenarlarını yuvarlayacak ve kıymıkları tahtadan temizleyecektir Bu şekildeki basit projeler ona değerli becerileri öğretirken, uzun süre meşgul de edecektir Ancak ana - babanın çocuğun başarı düzeyini göz önünde bulundurmaları gerekir.

Dört veya beş yaşındaki bir çocuk oyma testeresi ile düzgün bir hat kesemez. Kalemle çizilmiş bir hattı veya modeli de izleyemez. Dikkat süresi bitmeden tatminkâr bir şekil yaratabilmek için 0,3 cm. kalınlığındaki bir kontrplağı kesemez. Karmaşık talimatları izleyemez. Tamamlayabileceği projeler saptayamaz. Fakat resim çizebilir veya bir karta desenler çizip bunu bir oyma testeresi ve oyma bıçağı ile kesebilir Böylece kendi parçalı bilmecesini kendisi yapmış olur Bu nedenle ana - babanın çocuğun çabalarını ulaşılabilir amaçlara yöneltmeleri ve çocuğun yetenek ve sınırları içinde kalan iş projeleri önermeleri önemlidir

Sözde çocuklar için tasarımlanmış, keski, biz, rende ve daha bir çok yararsız ve tehlikeli aracı içe-

ren sayısız gereç takımları vardır Çocuğun başarıyla ve güvenle çalışmasına izin veren gereç ve malzemeyi ana - baba kendileri satın almalıdırlar. Aynı prensip dikiş ve örme becerileri ile benzerlerine de uygulanabilir.

Çocuğunuzla birlikte proje geliştirirken onun kaslarını, yaratıcılığını ve onurunu geliştirmesine yardımcı olursunuz. O, taklit etmiyor, yaratıyordur. Önceden kesilmiş, önceden düşünülmüş ve önceden saptanmış minyatürleri tamamlamıyor ve büyüklerin becerilerini taklit etmiyordur. Kendi yaratıcılığı ile, tümüyle kendinin olan eşsiz bir biçim yaratıyordur. Ana - babası ile oynarken ona el sanatları ideali gösterilmiştir.

'KENDİ KENDİNİZE YAPIN' HOBİ TAKIMLARI

Çoğu ana - baba sanat, el sanatları ve hobi projeleri için nalburlardan, kerestecilerden veya tuhafiyecilerden gereç ve malzeme toplamayı zor bulurlar. Bazen gereç ve malzemeyi birlikte içeren hazır takımları tercih ederler Bu takımların çoğuna, izlenecek, uyulacak veya kopya edilecek veya sayılarla yerine yerleştirilecek plan ve modeller de konur. Görünüşte çekici olmalarına rağmen bu takımlar değersizdirler.

Bir eşyayı monte edilmemiş parçalar halinde almak ve bunu ekonomik olsun diye kendi kendinize monte etmek iyidir, fakat bu, çocuğa el sanatları becerisini aşılama amacına hizmet etmez. Bunlar, çoğunlukla tüm yaratıcı ve keşfedici el sanatları güdü-

lerini, sürekli olarak bastırırlar ve özellikle çocuklar için çok zararlıdırlar. Ana - babalara, bunlardan kaçınmaları ve sonuçtaki görünüşleri kaba olsa ve pek profesyonelce görünmese de, çocuğa açık bir yaratma ve keşfetme olanağı veren gereç ve malzemeleri almaları veya toplamaları önerilir.

Bazı hobi takımları, monte edildiklerinde hemen hemen kusursuz, çalışmayan bir uçak, gemi veya roket modeli oluşturan prefabrike plâstik parçalardan oluşurlar. Bunlar da çocuğun el sanatları amacı için aynı derecede zararlıdırlar. Bu takımlar, silâhlı kuvvetlere uçak teşhis modelleri yapan yapımcılar İkinci Dünya Savaşının sonunda pazarsız kaldıklarında doğdular. Fabrika montajı pahalı olduğundan yapımcılar yalnızca bitmiş parçaları ambalajlayıp bunların montajının bir 'el sanatları hobisi' olduğu düşüncesini yaydılar. Bu, sonuçları ağır ticarî bir soruna zekice bir çözüm idi, ama bu takımların pazarlanması, el sanatları becerilerinin zayıflamasına büyük katkıda bulundu.

Benzer montajı gerektiren, fakat çeşitli makina ve işlemin çalışan modellerini temsil eden başka model takımları da vardır. Bunlar el sanatı olarak düşünülmeyi hak etmezler, ancak, mekanik işlemleri açıklamak gibi iyi bir yönleri vardır. Bir benzin motorunun çalışmasını göstermenin, çocuğa monte edebileceği çalışan bir modelini vermekten daha iyi bir yolu olamaz.

El sanatları açısından çocuğa sağlam bir balsa ağacından basit araçlarla kaba bir uçak oydurmak, uçağın havada uçma şansı olmasa da bir kutudan prefabrike parçaları çıkarıp, bunları monte ederek uçurmaktan çok daha iyidir. İlk yöntem becerileri geliş-

tirir ve keşfetmeye özendirlr; iklncisi ise, yalnızca montaj bantı çalışmasına götürür.

Kimse bir çocuğun el çalışmalarının sonuçlarının bir büyüğün profesyonel çalışmasının sonuçlarıyla rekabet etmesini beklememelidir. Çocuğun amaçları, çeşitli araçlarda deneyler, malzemelerle denemeler yapmak ve kendi düşüncelerini ifade etmektir. Yukarıda tanımlandığı şekliyle takımlar ise tahta, metal, plâstik, deri için olsun, dikme, dokuma veya başka herhangi bir el sanatı için olsun, kolaylaştırılmış, sahte - profesyonel sonuçları içerirler. Bunlar yaratıcı sonuçlar için gerekli olan disiplinlerin atlanabileceği düşüncesini desteklerler. Çocukları gereç ve malzemelerle yaratıcı deneyler yapmaktan mahrum ederler Yeteneği yok edip çocuğun keşfetme ve kendini kanıtlama içgüdülerinin gelişmesini durdururlar

EL SANATLARINA BAĞLI OYUN İLE ÖĞRENME

Bir çocuğun özel bir el sanatına olan ilgisi başka oyun, öğrenme ve deneylere bağlanabilir. **S**ayısal beceriler, okuma, sanat ve bilime karşı olan ilgi, tarih, coğrafya ve daha bir çok, görünüşte ilgisiz konu onun el sanatları oyununa sokulabilir. Anne - baba çocuğun, örneğin, iglolar, kızılderili çadırları, Afrika yerli kulübeleri veya bir Mısır piramiti yapmasını önerebilir. Çocuk buralardaki insanlar, doğuş, zaman ve yerleri konusunda bilgi almak isteyecektir. Kısa sürede o ve siz merkez bir konu çevresinde inşaat, resim yapacak ve yapılar kuracaksınızdır. Görünüş benzerliği değil, fikirler ile şeylerin ilişkisi önemlidir

Nereye giderseniz gidin, çocuğunuzla birlikte ne yaparsanız yapın, gördüğünüz ve yaptığınız herşeyi onun oyunlarına bağlayarak çocuğunuzun ilgisini uyandırabilirsiniz. Otomobil ile bir gezinti, onu çiftlik binalarına, silolara, fabrikalara, ahır ve köprülere yaklaştıracaktır Her birinin özel nitelikleri çocuğa belirtilmelidir. Ona sizinle akıllıca bir tartışmayı sürdürme olanağını vermenizin yanı sıra, oyunda kullanabileceği bilgiyi de sağlamış olursunuz. Anne - babanın işleri ve iş dışı faaliyetleri de el sanatı uğraşını özendirebilir Çalıştığınız bina, yaşadığınız ev, alış - veriş yaptığınız dükkân, bunların her biri çocuğunuza yaratmak ve icat etmek için bilgi ve heves verirler.

'Gel bir dükkân yapalım. Haydi dükkânımızdaki elmaları sayalım.' Küpler dükkân, bilyeler de elma olur Yapı ve sayı becerilerini geliştirir Oynadığı oyun onda öğrenme hevesi yaratır.

YARATICI OYUN VE SANAT

Sanat çalışmaları, resim yapma ve heykel, evde kolaylıkla desteklenebilecek öğrenilebilir beceriler arasındadırlar Bunlar öz anlatımın değerli biçimleridir Çocuğunuzun resim yapması ilerideki mesleği için bir pratik değildir, ama sözcüklerle anlatamadığı bazı şeyleri sanat aracılığı ile anlatabilir. Sanat, aynı zamanda göz el koordinasyonunu öğrenmenin ve tümüyle kendi çabasına bağlı bir şey yapabileceğini keşfetmenin bir yoludur.

Bir buçuk veya iki yaşındaki çocuğunuz bir mum boya ile birşeyler çizebildiğini gördüğünde bu keşif

onu büyüleyecektir. Gerek duyduğu tek şey bir kutu yumuşak mum boya ve bir tabaka beyaz veya renkli kâğıttır. Bu malzemeyle deneyler yapacak ve mum boyalarını şu veya bu şekilde tutacaktır. Üç yaşında iken basit desenler yapmaya başlayabilir. Dört yaş civarında ayrıntılar eklemesi ve bunları insan, ağaç ve ev olarak nitelendirmesi muhtemeldir. Çevresinde gördüklerine benzeyebilen veya benzemeyen komik şekiller yapacaktır. Buniarın neye benzedikleri veya bir şeye benzeyip benzemedikleri hiç önemli değildir Hiç bir zaman görmüş olması gerektiğini düşündüğünüz şeyi taklit etmesini veya canlandırmasını önermeyin.

Bu noktaya kadar ana - babalar çocukların sanat girişimlerini yönlendirmekte zorluk çekmezler. Daha da iyisi, çalışmasını bir masa üzerinde sınırlamasını, malzemelerini mümkün olduğunca düzenli bir şekilde yerleştirmesini ve işi bittiğinde bunları yerine koymasını sağlayabilirler.

Ancak, çocuk karaladıklarını ve desenlerini isimlendirmeye başlar başlamaz anne - baba kendilerini 'ona gerçekte nasıl olduğunu göstermeye' veya çocuğa kopya edeceği, üzerinden gideceği veya boya yacağı örnekler sağlamaya zorunlu hissederler. Çocuğa boyama kitapları veya üzerinden gideceği noktalı şekiller verilir Bu malzemenin, çocuğa renkleri daha düzenli yerleştirmeyi, şekillerin üzerinden, bunları büyüklere göründüğü şekilde çizebilmek için gitmeyi öğretme olanağını verdiği düşüncesine kapılma hatasına düşülür.

Çocuğun boyama ve çizme zevki bu malzemeyi sağlamak için geçerli bir neden olarak kabul edilir Çocuklar oyma bıçaklarından, televizyonu sökmekten veya sadist resimli kitaplardan hoşlandıklarında da ay-

nı mantık geçerli olacak mıdır? Bu durumda sırf hoşlanmanın bir değer kıstası olmadığı açıktır. Önemli olan yalnızca öğrenmek değil, neyin öğrenildiğidir. Boyama kitapları, noktalı resimler ve numaralanmış boyama takımları çocuğun yaratıcı gelişimini engellerler.

Amerika'nın en aydın sanat eğitmenlerinden Victor D'Amico şunları söylüyor:

'Boyama kitapları çocuklar için tasarlanmış en zararlı şeylerdendir. Bunlar çocuğun yaratıcılığını yok ederler; kendine olan inancını zayıflatır ve ona yanlış beceriler öğretirler. Eğer bunlar çocuğa ciddi bir öğrenme aracı olarak verilirlerse bu daha da kötü olur. Bir hattın içini boyamanın hiç bir değeri yoktur. Eğer çocuğunuza kötülük etmek istiyorsanız hemen bugün bir boyama kitabı verin.'

Boyama kitapları ve numaralanmış resim takımları, üzerinden gidilecek tür ve diğer kopya takımlarının tümü çocuğu sanatın en ilk ve en az doyurucu aşamasında bırakırlar. Çocuk malzemeyi, nasıl kullanıldığını dahi öğrenmeden, yalnızca kullanmaktadır 'Kendi Kendinize Yapın' Hobi Takımları bölümünde görmüş olduğumuz, öz anlatım aracılığı ile elde edebileceği doyumların farkına hiç bir zaman varamayabilir Aşırı dozda boyama ve üzerinden gitme uygulamalarından sonra çocuğun cesareti kırılacaktır, çünkü bağımsız yaratıcı girişimleri bu hazır örnekler tarafından kendisi için saptanmış düzmece standartlarla boy ölçüşemez. Doğal olarak, kolaylaştırılmış bir profesyonellik düşünü destekleyen boyama kitabını tercih edecektir. Bu uğraş bile muhtemelen yavanlaşacaktır. Sıkılmadan kaç eskizin içini doldurabilir? Bu

onun sanattaki tüm tecrübesinin başı ve sonu olabilir.

Resim ve boyama hakkında söylenen her şey sanatın tüm diğer biçimleri için de geçerlidir. Küçük kalıpları çamur ile doldurmak zevkli olabilir, fakat plâstiğin denenmesi yaratıcılığı sıfıra indirir. Çabayı ve keşfi bir kenara atar; yalnızca çocuğunuzun yaratmış olabileceği yeni ve eşsiz bir şeyi yaratmanın doyumunu yok eder. Bir çocuğun öz anlatım ve yaratıcılık konusundaki genel görünümü, sanatsal açıdan olsun, müziksel, sözlü veya başka açılardan olsun çocukluğun ilk yıllarında oldukça etkin bir biçimde saptırılabilir. Bu nedenle, ne kadar çekici ambalajlanmış olurlarsa olsunlar, ana - babalara çocuğun sanatsal faaliyetlerini sınırlayan tüm hazır oyun takımlarından veya kitaplardan sakınmaları öğütlenir.

Çocukla birlikte resim yapma

Çocuğunuz iki yaş civarında iken ona bir kutu yumuşak boya verebilirsiniz. Ona en az 20 x 25 cm. boyutlarında bir sürü beyaz ve renkli kâğıt, sert bir yüzey veya kâğıttan daha büyük ve otururken veya ayakta kendi düzeyinde resim yapabileceği kadar alçak olan bir masa vermelisiniz. Ona mum boyalarını nasıl tutacağını, bunları çizgi ve karalamalar için nasıl kullanacağını gösterebilirsiniz, fakat daha fazlasını değil. Bundan sonra onu rahat bırakın. Ona başka bir rengi kullanmaya karar verdiğinde elindekini kutuya koymasını ve malzemelerini oldukça düzenli bir biçimde tutmasını söyleyebilirsiniz. Düzen yönteminin yararlarını anlayana kadar birkaç oturum süresince yardımınız gerekecektir.

Başta, eğer ilgisi varsa, tüm yönlere doğru ka-

ralamalar yapacaktır. Eğer ilgilenmiyorsa malzemeyi bir tarafa kaldırıp bir kaç ay sonra tekrar deneyecektir. Ancak eğer ilgisi varsa bırakın denesin ve keşfetsin. Mum boyaları ile birlikte uzun bir süre kalamayacaktır. Her oturumda yeteneğinin geliştiğini farkettiği için dikkat süresi uzayacaktır. Onun ne kadar zaman kendi başına çalışabildiğini ölçebilirsiniz. O zaman onu başta kısa, daha sonra uzun süreler işiyle yalnız bırakabilirsiniz. Ona bir evi, komik bir yüzü veya bir hayvanı nasıl çizdiğinizi gösterirseniz kendini sizinle rekabete girmiş hissedecektir. Yetersizliklerini fark eder etmez de resim yapmayı tümüyle terk edecektir.

Çeşitli keşif denemelerinden sonra çocuğunuzur ilgisini kaybettiğini farkedebilirsiniz. Şimdi ona mum boyasının yalnızca çizgiler değil, ucuna hızla kâğıda sürterek veya yassı yüzünü kullanarak renkli alanlar da yapabileceğini gösterin. Çizdiğiniz şekillerin güzel olmamasına dikkat edin. Kendi başına yapmayı denediğinde yapabileceğinden, daha iyisini yapmayın. Ancak, daha sonra bunu kendi kendine bulamazsa ona çeşitli dokuların, noktalı resimlerin ve basit modellerin nasıl yapıldığını göstererek diğer şekilleri de kendisinin bulmasını özendirebilirsiniz.

Çocuğun ilk mum boya çeşitlerini ana renklerle sınırlayın: kırmızı, sarı, mavi, yeşil, beyaz ve siyah. Daha sonra diğer tonları da her seferinde bir kaç tane olmak üzere ilâve edebilirsiniz.

Çocuğunuza, bunun, babasının fabrikaya veya büroya gitmesi gibi, kendisine ait bir iş olduğunu söyleyin. İşini bitirdikten sonra mum boyalarını kutusuna koymasını ve yetişkin birinin yapacağı gibi ortalığı toplamasını önerin. Ona annesinin bulaşıkları nasıl yerleştirdiğini veya babasının gün sonunda masa-

sını nasıl düzenlediğini gösterin. Kendisi bu konuda istek gösterinceye ve bu işi tek başına yapabilinceye kadar ona temizlik yapmada her zaman yardım edin. Çocuğun çabalarını övün ve sonuç size ne kadar etkisiz görünürse görünsün onun sonucu değerlendirdiğinizi anlamasını sağlayın. Yaptığı resimlerin hepsi ona da eşit derecede iyi görünmeyecektir. Hangisini tercih ettiğini sorun. En beğendiklerini duvara asın veya albüme koyun. Eğer çocuk çabalarının derece derece övüldüğünü görürse tepkisini daha çok çalışarak gösterecektir Yaptığı herşeyi ayırım gözetmeden saklarsanız sizin takdirinizi kazanmak için düşünce veya çaba göstermeden bir sürü karalama yapacaktır.

Çocuğunuz sizin düşündüğünüz kadar sık resim yapmak istemezse veya hiç yapmazsa düş kırıklığına uğramayın. Eğer onu sürekli zorlarsanız durup kalacaktır çünkü bu ona fazla bir iş gibi görünmüş olabilir.

Çocuğunuz büyüdükçe yaptığı resimlere bir amaç vermek için kılavuzluğunuza daha fazla ihtiyaç duyabilir. Dört - beş yaşlarında veya mum boyaları üzerinde yeterli kontrol gösterir göstermez kendi yarattığı basit bir deseni tekrarlamayı veya modellerinden ikisini veya üçünü ritmik varyasyonlarla birleştirmeyı öğrenebilir. Daha sonra, altı veya yedi yaşında onunla tecrübelerini tartışabilir ve ona bunlardan bazılarını resimlerinde anlatmasını önerebilirsiniz. Ancak, bu önerileri eğer bunlara ihtiyaç duyuyorsa veya istiyorsa yapın. Gördüğünü, duyduğunu veya hissettiğini kendi biçiminde seçip, ifade etsin. Gözlemlemesini ve öz anlatımını desteklediğinizde, hissettiklerinin ve yaptıklarının sanatta anlatım bulabileceğine olan inancı artacaktır.

Özetleyecek olursak:

1 — Çocuğunuza boyama kitapları, üzerinden geçeceği, kopya edeceği veya numaralanmış resim takımları vermeyin.

2 — Çocuğunuzdan herhangi bir şeyi kopya etmesini istemeyin.

3 — Onun için resim çizmeyin. Eğer bir örnek konusunda ısrar ederse onun yaptıklarına yakın bir şeyler çizin.

4 — Ondan resimlerini büyüklerin gerçek kavramlarına uyması için değiştirmesini istemeyin.

5 — Ona sanatın hammaddelerini sağlayın.

6 — Metodik ve sistematik çalışmaya önem verin. Ona ortalığı toplamada yardımcı olun, fakat bunu kısmen kendisinin yapması konusunda ısrar edin. Altı veya yedi yaşında bunu artık kendi başına yapabilmelidir.

Çocukla birlikte boyama

Resim yapmanın genel prensipleri aynen boyamaya ve heykele de uygulanır. Ancak, çocuğunuzu parmakla boyama ve tuval resmine başlatırken aklınızda bulundurmanız gereken bazı noktalar vardır.

Parmakla boyama. Çocuğunuz dört yaş civarında parmakla boyamaya muhtemelen hazır olacaktır. Bazı çocuklar daha erken veya geç başlayabilirler. Bu hazır oluş onların koordinasyon yeteneklerinin gelişimine bağlıdır. Gerekli malzemeyi en ekonomik biçimde her birini ayrı ayrı veya takım halinde alarak bir araya getirebilirsiniz. Boyalar yenebilir, su ile temizlene-

bilir ve her yönden zararsız olmalıdırlar. Aşağıdaki malzemeye ihtiyacınız olacaktır:

1 — Beş renkten fazlasına gerek yoktur: kırmızı, sarı, mavi, beyaz ve siyah. Bu çeşitlerle çocuk gökkuşağının tüm renklerini ve keşke hiç bulmasaydı diyeceğiniz birkaç rengi daha bulabilir. Kendi karışımlarını bulması onun sanat oyununun önemli bir bölümüdür. Eğer ona çeşitli karışımlardan oluşan renkleri verirseniz onu önemli ölçüde tecrübeden yoksun bırakırsınız. Resim yaparken çocuğa kutusundaki, tüplerindeki ve karıştırdığı renklerin isimlerini söyleyin.

2 — Bir kaç tabaka özel, parmakla boyama kâğıdı alın. Eğer bir rulo alırsanız bunu 45 x 35 santimlik tabakalar halinde kesin.

3 — Yirmidört adet boya karıştırma çubuğu. Her boyamada çocuğunuza her renk için bir adet, birkaç adet de yedek verin.

4 — İki büyük çanak su: biri her parmakla boyama kâğıdını sırayla ıslatmak için; diğeri periyodik el yıkamaları için.

5 — Altı tabaka kurutma kâğıdı, üzerinde çalıştığı resim kâğıdından daha büyük olmak koşulu ile. Her resmini kurutmak için bir tabakaya ihtiyaç olacaktır.

6 — Üzeri silinebilir, gerekli tüm malzemeyi ve parmakla boyama kâğıdını alabilecek büyüklükte bir masa sağlayın. En iyi biçimde ayakta çalışacaktır. Yorulduğunda, dinlenme zamanı gelmiştir.

7 — Bir resim önlüğü veya babasının eski gömleklerinden biri ona kendi giysilerini boyamadan çalışma olanağı verecektir.

8 — Ellerini silmek için bir bez parçası ve kâğıdı ıslatabilmesi için de bir sünger.

Çocuğunuz en başta ve hattâ daha sonra bile kaçınılmaz bir şekilde pislik yapacaktır. Masasını bir halının üstüne veya mobilyalarınıza zarar verme ihtimali olan bir yere koymayın. Eğer daha sonra düzenli olmayı öğrenecekse önce pislik yapmak zorundadır. Pislikle aşırı derecede ilgilenen ana-babalar çocuklarından çok kendileri için endişelenmelidirler. Ancak, pisliği çocuk için tüm malzemeyi düzenli bir şekilde yerleştirerek önleyebilirsiniz. Tüm araçlar çocuğun solak veya sağlak olmasına göre kâğıdın sağ veya soluna erişilmesi kolay biçimde yerleştirilmelidir. Her açık kutunun içine bir boya karıştırma çubuğu koyun. Her gerecin ve tüm malzemenin amacını ve dikkatli düzeninizin nedenini açıklayın. Bu, çocuğunuza verebileceğiniz en önemli derstir Eğer sizin malzemeyi uygun bir şekilde düzenleyip kullandığınızı görürse bir süre sonra aynı alışkanlığı edinecektir. Oyuncaklarını ve gereçlerini daha etkili bir biçimde daha büyük bir hoşnutlukla kullanacaktır. Ona her karıştırma çubuğunu kendi kutusunda tutup diğerleriyle karıştırmamasını, aksi halde renklerini bozacağını söyleyin. Kâğıt üzerinde de aynı ihtimalden kaçınmak için ellerini düzenli olarak yıkamayı öğretin. Bundan sonra aşağıdaki şekilde devam edin:

1 — Bir tabaka boyama kâğıdını parlak tarafı üste gelecek biçimde tahtanın veya masanın üzerine koyun. Sünger veya elle kâğıdı iyice nemlendirin ve bir taraftan da düzleştirin. Kâğıt tekrar tekrar iyice ıslatılıp masaya yapıştığında fazla nemi süngerle alın. Tecrübe kazandıkça, size ve çocuğunuza en başarılı çalışma olanağını verecek ıslaklık derecesini bulacak-

sınız. Bir karıştırma çubuğu ile başparmağınızın ucu kadar bir boyayı alıp kâğıda damlatın. Bunu düzeltin ve boyayı avcunuzun içi ile kâğıda yayın. Çocuğunuza ne yaptığınızı gösterin ve her aşamayı açıklayın. Bundan sonra parmak veya parmağın oynak yerini kullanarak boyayla kapladığınız alana abstre çizgiler, modeller, nokta ve şekiller çizin. Elinizin içi ile çizmiş olduğunuz şeyi silebilirsiniz. Şimdi sıra çocuğunuzdadır. Başka bir renk alsın, karıştırma çubuğunu yerine koysun, boyayı kâğıt üzerinde yaysın veya başka bir renkle karıştırsın, çizsin ve boyasın.

2 — Çocuğa kâğıt üzerinde karıştırılan iki rengin bir üçüncü rengi meydana getirmesini gösterin. Bazılarını yan yana, bazılarını karışım halinde, değişik renk bileşimleri kullanmasını önerin.

3 — Şimdi bırakın çocuk kendi hızı ile devam etsin. Onu karıştırma çubuğunun boyalı kâğıda değmemesi gerektiği konusunda uyarın. Resim üzerinde yeterince çalıştığını hissettiğinde kâğıdı masadan kaldırın, kurutma kâğıtlarından birinin üzerine, boyalı yüz yukarı gelecek şekilde yatırın.

4 — Bundan sonra bırakın çocuk kendisi bir resme başlasın. Kâğıt buruştuğunda veya başka kazalar olduğunda ara sıra yardım etmeniz gerekebilir. Çocuğunuzda düzenli çalışma alışkanlıklarını desteklemek açısından yardımınızı sınırlayın. Ona teknik değil, yöntem gösterin.

İlk defasında iki veya üç resim yeterlidir Eğer çocuk parmakla boyamadan hoşlanmışsa buna bir gergedanın çamura bağlandığı gibi bağlanacaktır. Başlangıçtaki her resim saatinde talimatları tekrarlamak zorunda kalabilirsiniz, ama öğrenecektir.

Tüm çocuklar ellerini yumuşak, sulu çamura sokmaya bayılırlar. Parmak boyaları bunların pislik yapma arzularını ölçülü sınırlar içinde karşılamak için iyi birer araçtırlar.

Çocuğunuzun tecrübesi arttığında ona ellerinin yanı sıra diğer araçları da nasıl kullanacağını gösterebilirsiniz. Küçük bir çubuk, bir tarak, bir diş fırçası veya küpler onun bir sürü değişik etki yaratmasına olanak vereceklerdir. Önceden de olduğu gibi, ona kendi seçtiğinden daha fazla gerçekçi olmasını önermeyin. Bitirmiş olduğu resimleri asın ve onları dikkatle övün. Kısa sürede gerçekten kıvanç duyacağınız resimler üretecektir.

Çocuğunuzun eleştiriye ihtiyacı varsa önerilerinizi yapıcı bir biçimde getirin: 'Burada ne yapmak istediğinden pek emin değilmişsin gibi.' 'Bu resmi niye bitirmedin?' 'Bir defasında çok fazla renk kullanıyorsun gibi geliyor bana.' 'Renkleri her zaman karıştırmak zorunda değilsin. Bazen bazı renkleri karıştırmadan da kullanmak isteyebilirsin.' Bu tip eleştiriler onun başladığı şeyi bitirmesini, malzemesini önceden düşünerek ve dikkatle kullanmasını ve yapmak istediği şeyi önceden planlamasını sağlayacaktır.

Tuval resim. Çizgi ve parmak boyama konusunda söylenen hemen hemen herşey tuval resime de uygulanabilir. Ancak, malzeme değişiktir ve gereçler daha büyük tecrübe ve beceriyi gerektirirler. Beş veya altı yaşında çocuğunuz fırça ile resim yapmaya hazır olabilir. Aşağıdaki malzemeye gerek duyacaktır:

1 — Büyük, ucuz, uzun saplı kıl fırçalar. Yassı, 1,2 cm. genişliğindeki fırçalar küçük çocuklar tarafından en kolay kullanılanlardır. Ona beş rengin her biri için ayrı fırçalar verin.

2 — Kutuda poster renkleri. Yarım veya çeyrek litrelik kavanoz boyalar küçük miktarlardan daha ekonomiktirler. Vida kapaklı küçük kavanozlar bulabilir ve bunlara aktarabilirsiniz. Eğer çocuk resim yaparken küçük kavanozlar kullanırsa bozulma, kuruma veya yanlışlıkla renklerin karıştırılma ihtimali daha azdır. Toz boyalar en ucuzlarıdır. Bunlar ihtiyaç duyulduğu kadarı suyla karıştırılmak üzere kilo ile satılır. Çocuğa yalnızca şu renkleri verin: sarı, kırmızı, mavi, beyaz ve siyah. Bu çeşitlerle diğer bir çok renk elde edebilir.

3 — Boyutları 45 x 60 cm. veya daha büyük olan beyaz veya kahverengi kâğıt tabakalar Okulda kullanılanlara benzer tuvalleri alamazsanız kâğıdı, kâğıttan daha büyük bir tahta üzerine raptedin. Tahtayı pencerenin yakınında duvara asın. Tahtanın merkezinin çocuğun göz düzeyinde veya bu düzeyin çok az üstünde olmasına dikkat edin. Resmi ayakta yapmalıdır.

4 — İki büyük cam kavanoza veya su kabına ve ellerini silmek için bir paçavraya gerek duyacaktır Fırçasını önce bir kavanozda çalkalayıp sonra öbürüne sokmasını sağlayın ki sık sık su değiştirmek gerekmesin.

Çocuk bir kez boyalarını ve fırçalarını kullanmayı öğrendiğinde ve asıl renkleri karıştırabildiğinde ona palet olarak kullanabilmesi için yuvarlak bir teneke verebilirsiniz. Şimdi artık renklerini onları kâğıda aktarmadan karıştırabilir. Onbir - oniki yaşından küçük çocuklara, poster resim yapma konusunda ustalık kazanmadan ve boya gereçlerini kullanmada yeteneklerini göstermeden yağlı boya veya suluboya almayın. Bu malzemeler büyük beceri isterler

Heykel ve kil

Kil veya plastirin modelleme çocuklara dokunma duyularını geliştirmek için eşsiz bir olanak verirler. Sözlü öz anlatımı zor bulan çocuklar, bunu resim veya çizgide beceremeyenler heykeli anlatımın tatmin edici bir aracı olarak düşünebilirler. Model yapmanın başlangıç amaçları kolaylıkla ulaşılabilir ve çocuğun yapabileceği şeyler olmalıdır. Kil ve plastirinin nitelikleri ve yaratıcı olanakları çocuğa bunu kendi başına denemeden önce açıklanmalıdır.

En ekonomik kil, sanat dükkânlarında bulunabilecek toz çömlek çumurudur. Küçük miktarda su eklenerek kolayca karıştırılabilir. Genellikle oyuncak dükkânlarında bulunabilen plastirin çocuğun onu etkin bir biçimde kullanabilmesinden önce bol miktarda yoğurulmalıdır. Oyun hamuru hepsine tercih edilir. Bu eğer bitecek olursa kendiniz de yapabilirsiniz. Yediyüz gram un, ikiyüz gram tuz ve koyu bir hamur yapmak için gerektiği kadar su ile karıştırılıp süresiz olarak buzdolabında kalabilir Aynı oranlar kullanılarak daha büyük miktarlar da yapılabilir. Satın alınmış veya evde yapılmış hamurlar sertleştirildikten sonra boyanabilirler.

Dört yaşındaki bir çocuğa küçük bir sosis yapmak için bir parça kili veya hamuru nasıl yuvarlaması gerektiği gösterilebilir. Bu bir muza, küçük bir sepetin sapına veya bir kabağa da dönüştürülebilir. Birazcık çalışmayla az miktarda kil her iki elin avuç içleri arasında yuvarlanıp top, elma veya portakal haline getirilebilir. Başparmağınızı diğer bir çamur parçasının ortasına bastırıp sepet yapabilirsiniz. Bırakın sepetin sapını çocuğunuz yapıştırsın. Şimdi bu sepeti kendi yapabileceği meyvalarla, sebzelerle, ekmek, çiçek,

kek, et ve balıkla doldurabilir. Bir kez başladığında artan bir ilgi ve beceri ile başka şekiller ve cisimler oluşturmaya başlayacaktır.

Bu faaliyetlerin tümünde ana - babanın çocuğu kendi başına yeterince çalışabileceği zamana kadar başlatmaları ve yol göstermeleri gereklidir. Bir kez malzemeyi tanıdığında ve beceri kazandığında çocukluğu, gençliği ve yetişkinliği süresince sanat çalışmaları ile meşgul olacaktır. Fakat bunu ancak başlangıçtaki coşkusu, büyüklerin gerçekçilik konusundaki ısrarları ve önceden saptanmış hatları ve modelleri taklit etmesi konusunda zorlama ile bastırılmadığı takdirde yapabilecektir

Diğer yaratıcı sanat çalışmaları

Kesme ve yapıştırma. Parlak renkli kâğıt tabakaları, zamk ve fazla keskin olmayan bir makas çocuğu uzun saatler boyunca üçbuçuk dört yıl süreyle meşgul edebilir. Bırakın çocuğunuzun hayal gücü kılavuzunuz olsun. Onun için gerçek şekiller yapmayın ve bu işe istekli oluşunun sizi ve onu, kapasitesinin ötesinde çalışmalara saptırmasına izin vermeyin.

Ekleme (kolaj). Beş veya altı yaşındaki bir çocuk her çeşit 'buluntu' malzeme ile desenler yapabilir Malzemeyi beyaz veya renkli kâğıttan karelere yapıştırıp birleştirerek doğum günü ve yılbaşı kartları ile parti ve oda dekorasyonları hazırlayabilir. Kâğıt ve duvar kâğıdı parçaları, boş kâğıtlar, kumaş, eski oyun kâğıtları, gazete ve mecmualardan kesilmiş fotoğraflar, kurdeleler, danteller, boncuklar, kurutulmuş çiçekler ve kürdanlar öyküler anlatmak, komik resimler ve desenler yapmak için düzenlenebilir.

Askılar. Bunlar asılabilen hareketli şeylerdir. Ekleme için önerilenlere benzer malzeme kullanarak elbise askılarından veya içki kamışlarından yapılmış yapılardan, hangisi hoşuna gidiyorsa çocuğunuzla birlikte o şekilleri yapıp asabilirsiniz. Siz ve o daha çok beceri kazandığınızda en hafif bir esintinin bile yaptığınız şeyi harekete geçireceği biçimde dengeleyebilirsiniz. Çok katlı bir askıyı yapmak için alttan başlamak zorundasınız. İki cismi veya deseni bir çubuğun veya kamışın iki yanına asın, denge noktasını bulun ve bu noktaya bir ip bağlayın. Bundan sonra, bu ipi başka bir kamışın ucuna asın. Diğer uca başka bir desen asın, gene denge noktasını bulun ve bu şekilde devam edin. Daha büyük çocuklar küçük kardeşlerinin yataklarının üzerine asmak için süngerden, renkli kurdelelerden ve kumaş parçalarından bu tip askılar yapmaktan zevk duyacaklardır. Bunların güvenli bir şekilde bağlanmış olmasını ve bebeğin erişemeyeceği bir yere asılmasını garantiye alın. Bebeğiniz askısının dönüşünü izleyerek eğlenecek, kardeşleri ise gerçek bir başarı duygusuna kapılacaklardır.

Bulabileceğiniz ve çocuğunuza sunabileceğiniz daha çok çeşitli sanat ve el sanatları çalışmaları vardır. Baskı, patates kesme, kartonpat, kâğıt katlama, Origami, keçe, dikiş ve dokuma için malzeme seçmenize yardımcı olacak kitaplar vardır. Bu kitapları yalnızca malzeme ve yöntemler için kılavuz olarak kullanın, yapım planlarının sınırları içinde kalmayın.

Gerçek olan nedir?

Er veya geç çocuğunuz, 'Bu çizdiğim gerçek bir araba değil. Bunu nasıl gerçeğine benzetebilirim?' diye soracaktır. Bu bilinç herhangi bir yaşta gelebilir. Bu âni bir keşif olabileceği gibi dış etkilerden de esin-

lenebilir. Uygun biçimde cevaplanmazsa çocuğunuzun öz anlatım biçimlerindeki gelişmesi için bir engel oluşturabilir. Cisimlerin az çok gerçek örnekleri ile çevrelenmiş olan çocuğunuz eşit koşullarda rekabet etme konusunda yetersizlik hissedebilir. Ana - baba daha sonra çocuklarının yaratıcı sanatlardaki yetersizliğinden yakınacakları yerde onun bu aşamadaki bunalımlarını atlatmasına aktif bir biçimde yardımcı olmalıdırlar.

'Cetvelle bile doğru bir çizgi çizemediklerinden yakınan büyükler normal olarak çocukluktaki yetersiz sanatsal yönlendirilmenin sonuçlarıdır. Düz çizgiler çizmek veya gerçeğe uygun bir biçimde kopya etmek öz anlatımın amaçları değildir.

Çocuğa çizdiği biçimin fotoğrafik gerçekle nasıl uyuştuğunu veya uyuşup uyuşmadığının hiçbir önemi olmadığını açıklayabilirsiniz. Gerçek şey kendi biçiminde vardır. Yaratma mücadelesi eşsiz bir şeyi kendi başınıza yaratmaktır. Eğer bir elma çiziyorsanız, bırakın bu **sizin** stilinizde bir elma olsun. Eğer elma yemek istiyorsanız bunu satın alabilirsiniz. Kendi stilinizdeki elmayı çizmenizin üstünlüğü ona kendi yorumunuzu verebilmenizdir. Bunu sizin, yalnızca sizin aklınıza gelebilecek bir şeye dönüştürebilirsiniz.

Hazır takımlar, kitaplar, mektupla öğretim ve size on kolay derste nasıl resim yapılacağını öğreteceğini iddia eden diğer 'kolaylaştırma' sistemleri ne profesyonel standartlarda uzman sayılabilirler, ne de çocuğunuza yaratıcı yeteneğine özgürlük verme olanağını sağlarlar. Bunlar çocuğu sınırlarlar ve meraklılığını karışık kanallara yönlendirirler. Çocuk ne kadar sıkı çalışırsa çalışsın düzmece sanatın profesyonel sergileyicilerince simsarlığı yapılan başarıyı veya sözde çevikliği elde etmeleri ihtimali yoktur İyi

bir şekilde kopya etmeyi becerebilse bile kendi becerileri ve düşünceleri ile bir şeyler yapma yeteneğini kaybedecektir.

Gerçekçilik ile öz anlatımın mutlaka birbirlerine bağlı olmadıklarını göstermenin bir yolu da çocuğunuzu bir sanat müzesine götürmektir Eğer yakınınızda böyle bir müze yoksa, ona bazı sanat kitapları ala bilirsiniz. Eğer bunu ona gösterirseniz, eski ustaların ve yeni sanatçıların hiç birinin bir cismi aynı biçimde çizmediklerini görecektir. Manavda elmalar her şekil ve boyda görülebilir, fakat bunların çeşitlilikleri ressamların çizdiklerinin yanında hiç kalır Her sanatçı kendi türündeki elmayı, kendi özel elması ve geneldeki elmalar için değerli olduğunu düşündüğü bir şeyi katarak yaratmıştır

Çocuğunuz da elmasını mor, kare veya üçgen yaparken aynı girişim içindedir. Elmasını gelmiş geçmis en elmamsı elma yapmayı denemektedir. Hiç kimse onun elmasının yalnızca onun olduğunu inkâr edemez ve onu ondan alamaz. Olaya bu şekilde bakarsanız üstünlüklerini görebilirsiniz.

Çocuklar hayalî bakış açılarını severler Onlara büyüklerin gerçeklerini kabul etmeleri konusunda baskı yapmayın. Onlar kendi yarattıkları ve büyüklerle çekinerek paylaştıkları bir dünyada yaşarlar Çoğu büyükler kendi çocuklarının dünyasını unutma eğilimindedirler Çocukların, seçtikleri biçim ne olursa olsun özgürce öz anlatımlarını engellemek, onların gizemli yaşamlarına bakma şansını kaybetmektir. Yine onların daha sonraki yetişkinlik sorunlarını yaratıcı ve kendilerine özgü bir tavırla çözümlemelerini de engellersiniz. Anne - baba da olsalar, kamyon sürücüsü, bilim adamı, muhasebeci, makinist veya sanatçı da olsalar bu yeteneğe gerek duyacaklardır.

YARATICI OYUN VE MÜZİK

Bazı çocuklar bazen beş veya altı yaşlarında, çok az ön hazırlıkla çevredeki müzik öğretmenine götürülürler. Aldıkları derslerin oldukça kısa bir süre içinde onların bir müzik aletini başarıyla çalmalarına olanak vereceği düşünülür. Bundan sonra ana - babalar çocukların her gün ve belki de oldukça ağır bir biçimde çalışmalarını sağlamak dışında bu işten ellerini çekerler. Bunun onlar için daha iyi olduğu düşünülür

Çocuk bir müzik sehpasının veya piyanonun önüne oturtulduğunda ne yapar? Çoğu durumda çocuklar bir müzik kariyeri için hazırlanmadıklarından, müzik sevgisi uğruna bir işkence haline gelen zorluklara katlanmak zorunda bırakıldıklarını varsaymak zorundayız. Müziğin bu kadar sapıkça bir tutum içinde sevilmek için seçilmis olması ne saçma! Çok az ana - baba resim yapma, heykel, okuma - yazma, aritmetik ve hattâ temizlik sevgisini bu müzik 'sevgisi' kadar yanlış yönlendirilmiş bir istekle zorunlu kılar.

Çocuğun bir şey çalmaya istekli olması beklenmezden önce bir dinleme dürtüsü, bundan sonra da bir katılma arzusu olması gerekir. Okumada olduğu gibi, çocuğun anlayışının yapabilme yeteneğinin önünde olması gerekir Ulaşılmak istenen amaç o kadar istenilir olmalıdır ki çocuk erken öğrenmenin çoğu kez sıkıcı olan disiplinlerine katlanmaya istekli olsun.

Ritm ve müzik ilk oyunlarının birer parçası değilse, müziğin dili ve sembolleri çocuk için bir anlam taşımaz. Büyükler bile eğer kendilerine yeni ise Uzak Doğu müziğini anlamakta güçlük çekerler. Bunu duyduktan ve yeterince dinledikten sonra anlam ve duyguları özdeşleştirmeye başlayabilirler Bir çocuğa

kendi müziğimiz, Uzak Doğu müziğini bilmeyen büyüklere yabancı oluşu kadar yabancıdır.

Çağdaş çocuğun müziği değerlendirmesindeki bir engel, çocuğun duyduklarının çoğunun mekanik aygıtlardan gelmesidir. Sesi müzik aletinden ayırır. Eğer aksi kendisine anlatılmazsa sesi üreten şeylerin radyo, pikap ve televizyon olduğunu varsayacaktır. Televizyondaki canlı müzik konserleri bu düşüncenin değişmesine bir dereceye kadar yardımcı olurlar. Ancak, bu müziğin büyük bir çoğunluğu fazlasıyla orkestrasyona uğradığından müzik aletlerinin tek tek sesle rini ayırd etmek güçtür. Çocuğa açıklanmazsa orkestral seslerin çeşitli müzik aletleriyle ayrı ayrı üretildiğini bilemez. Bu nedenle mandolinini, mızıkasını, oyuncak piyanosunu veya trompetini, duyduğu profesyonel müzikle birleştirmekte güçlük çeker.

Ana - baba çocuğun sese karşı olan doğal duyarlılığını oyun aracılığı ile besleyebilirler. Çocuğa küçük yaşta kendi çalıştırabileceği müzik kutuları alınabilir Çocuğun radyo, televizyon veya pikapta duydukları ile günlük sesler arasında bağlantı kurabilirler. Tek bir kuşun şakıması, tüm sürünün orkestraya benzer sesleri ile karşılaştırılabilir. Bir trenin tıkırtısı, bir otomobil motorunun mırıltısı, insanın ayak sesinin pıtırtısı, ocaktaki tencerenin fokurtusu çocuğun bilinçlendirilmesi gereken seslerdir. Çocuk bir kez seslerin çeşitliliği konusunda bilinçlendirilirse, ona bunların yalnızca niteliklerinde değil, ritmlerinde de değişiklik gösterdikleri anlatılabilir. Günlük yaşamın müziksel görünüşleri oyun içinde en basit müzik aletleriyle bile yeniden canlandırılabilir.

Ritm ve oyun

Çocuklar müziğe hazır oluşlarında ve yeteneklerinde farklılık gösterirler. Anne - babalar ancak çocuğu bazı müziksel tecrübelere maruz bırakarak bir değerlendirme yapabilirler. Çocuk ilgi gösteriyorsa ona katılması için olanaklar tanınabilir. Çocuk katkıda bulunmaya istekli değilse, bu olay için hazır olmayabilir veya doğa ona müzik zevki vermemiş veyahut da ana - baba müziği anlamlı bir biçimde tanıtma konusunda başarısız olmuş olabilir. Bir süre sonra belki bir kez daha deneyebilirsiniz, fakat çocuğun ilgisini hiç bir zaman zorlamayın. Müzikle uğraşma hiçbir zaman bir aşağılama, cezalandırma veya rekabet konusu olmamalıdır.

Çocuk henüz gözü iyice görmeye başlamadan önce bile sese karşı duyarlıdır. Yeni doğmuş bir bebek sese hemen hemen doğduğu andan başlayarak tepki gösterir. Çocuğun ilk dil tecrübeleri gerek algılama da, gerekse anlatımda daha çok müzikaldir. Bebek, isteklerini ağlama ve bağırmalarla anlatır ve mutluluğunu veya mutsuzluğunu ifade eder. Anne ve babayı ayak seslerinden ayırd eder. Seslerin alçalıp yükselmesi aracılığı ile tümüyle anlar. Evdeki genel gürültüler, aile üyelerinin sevgi ve öfke sesleri çocuk için anlamın ilk işaretleridir. Çocuk büyüdüğünde ve sözcükler anlam taşımaya başladıklarında bu müziksel duyarlılığın bir kısmı kaybolur.

Anne - baba çocukla oynarlarken onun doğal müziksel bilincini canlı tutabilirler. Plâklar, radyo ve televizyon çocuğun kulağını doldurma yeteneğine sahiptirler. Ellerin çırpılması, tek bir zilin çalınması, parmakların masaya vurulması çocuğun müzikal ve ritmik ayırım duygusunun güdülenmesi ve canlı tutulması konusunda daha çok şey ifade ederler

Çocuk bir yaşında iken çeşitli ses kaynaklarının, örneğin, çembalo, mandolin, davul veya kısa bir tahta parçası ile vurulan tahta blokun değişik ses niteliklerini ayırd edebilecek durumdadır. Aşağıda ritm oyununa yaklaşımın bir yöntemi verilmektedir:

1 — Çocuğu bir çok malzemenin değişik sesleri konusunda bilinçlendirin: çekicin tahtaya vurması; çekicin metale vurması; tahta bir çubuğun dolu bir limonata şişesine vurulması; tahta bir çubuğun boş bir limonata şişesine vurulması; kapı vurma sesi; el çırpma sesi.

2 — Bir davul veya tahta blok üzerinde bir kaç basit ritm gösterin. Örnek: 1 - 2, 1 - 2, 1 - 2, v.b. Önce yavaş, daha sonra giderek daha hızlı. Bu, yürüyen ve daha sonra koşmaya başlayan bir çocuğun sesi de olabilir

3 — Çocuğa sözcüklerin ve cümlelerin nasıl basit ritmlere indirgenebileceğini gösterin. Örnek: 'Mutluyum' sözü 1 - 2 - 3 şekline indirgenebilir.

4 — Çocuk bir kez seslerde ritm bulma işlemini anladığında ona şiiri tanıtıp basit çocuk şiir ve şarkılarında ses modelini bulmasını isteyebilirsiniz. Çocuk bunu ağzıyla veya vurmalı bir müzik aleti yardımı ile yapabilir. Ona amaçlı 'gürültü yapma' olanağı vermiş olursunuz.

5 Ona çalmayı öğrenebileceği ev yapısı müzik aletleri sağlayabilirsiniz. Bir sıra limonata şişesi su ile doldurulabilir. Birinciyi boş bırakın, geri kalanları bir oktavın yaklaşık ses eşdeğerini buluncaya kadar değişik düzeylerde su ile doldurun. Her birine cam veya metal bir çubuk ile sırayla vurun. Çocuğunuza bu ev yapımı ksilofonda basit tonları nasıl çalabilece-

ğini gösterin. Veya boş bir puro kutusunun üzerine çok sayıda lastik bant geçirin. Puro kutusundaki bir delik bunu çok sayıdaki yaylı çalgılardan herhangi birinin örneğine dönüştürecektir

Bu çeşit bir oyun aracılığı ile çocuğunuzda müziğe karşı bir ilgi uyandırabilirsiniz. Havadan veya bir pikaptan duydukları ile tecrübeleri arasında bazı ilişkiler olacaktır Daha fazla ayırd ederek dinleyecektir. Bu, dinlemeden katılma isteğine doğru küçük bir adımdır.

Konserler ve kaydedilmiş müzik

Okul çağına kadar çoğu çocuk canlı konserleri izlemeye olanak bulamazlar Anne baba çocuğu müzikal oyuna sokmayı beceremezse, müzik çocuk tarafından sadece seyredilecek veya hattâ katılınmaz bir eğlence şekli olarak görülür.

Bir bebek bile sürekli arka plan sesleri ile boğulmamışsa müzik dinlemekten yararlar sağlayabilir Bebek veya çocuk aynı şarkıyı veya ses dizilerini tanıyıncaya kadar tekrar tekrar dinlemekten hoşlanırlar Basit, orkestrasız halk şarkıları ve çocuk şarkıları en iyisidir Plâklar çocuğa sevdiği parçaları dinlemek açısından radyo veya televizyondan daha büyük olanaklar sağlarlar.

Çocuk büyüdüğünde daha çeşitli müzikal tecrübelere ihtiyaç duyacaktır Yalnızca plâklar çocuğun müziğe olan ilgisini yaratıcı bir araç olarak güdüleyemezler. Müzikten gerçek bir zevk ve anlam çıkarmak için yaşı yeterince büyük olan çocuğun zaman zaman canlı konserlere gitmesi gerekir. Her kasaba veya kentte gösteriler ve okul konserleri olur. Bunlardan herhangi birisi başlangıç için yeterli olacaktır

Bunlar ses ve çalgı, çalan ile çalınan alet arasındaki bağıntıyı açıklayacaklardır.

Çoğu büyüklerin bile farkında olmadıkları çağdaş müzik kayıt tekniğinin gerçek sorunlarından biri de, canlı konserlerde duyulan çoğu bemol ve diyezlerin plâk kaydı yapmak için kullanılan teyplerden elektronik olarak düzenlenmesidir. Böylece kayıtlar insanlarca başarılması olanaksız yapay bir kusursuzluğu yansıtma eğilimindedirler. Çocuk bunu anlayacak yaşa gelinceye kadar birinci sınıf bir konser salonunda dinlediği canlı konserler bile dinlediği plâklar ile pek olumlu biçimde karşılaştırılamaz.

Buna rağmen, bir pikap ve çeşitli plâklar çocuğun müzikle çok daha etkin bir kaynaşmasına radyo veya televizyondan daha çok katkıda bulunurlar. Özel bir plâğın seçimi, az da görünse, tüm farkı yaratan bir özeni gerektirir. Seçme olayında yaratıcılık vardır.

Ana - babanın arkadaş çevresinde keman, piyano veya gitar çalan biri mutlaka vardır. Bu arkadaşınızı görmeye gittiğinizde bir gösteri rica edebilirsiniz.

Büyük kentlerde birinci sınıf senfoni orkestraları ve oda müziği grupları tarafından verilen mevsimlik çocuk konserleri, bale resitalleri, dans gösterileri ve operalar vardır. Çocuğu bu tip olaylara önceden hazırlayın. Yedi yaşındaki bir çocuk daha sonra canlı bir konserde dinleyeceklerini önce plâktan dinlemelidir. Eğer bu onun ilk canlı müzik tecrübesi ise ona müzik aletlerinin resimleri gösterilmelidir. Aşağıdaki öneriler, canlı bir konsere gitmeyi anlamlı bir olay haline getirecektir:

1 — Seçici olun. Program çocuğa öykü veya duyguya bağlı olarak açıklayabileceğiniz cins müzikten oluşmalıdır. Eğer konser, bir opera veya bale olacak-

sa konu çocuğun anlayış kapasitesi içinde olmalı ve ona önceden açıklanmalıdır. Eğer bu bir müzik konseri ise çocuk bunun en azından bir bölümünü pikapta önceden dinlemelidir.

2 — Çocuğun canlı bir orkestra konserini izlemeden önce müzik aletlerini tek tek görmesini ve dinlemesini sağlayın. Ayrıca çocuğun bir partituru da görmesini sağlayıp bunun müzisyenlerin ne çaldıklarına göre okudukları, müziğin yazılı dili olduğunu açıklayın.

3 — Çocuğunuzla oynadığınız ritmik oyunda orkestra şefinin işlevini açıklayın.

4 — Konser salonuna erken gidin. Çocuğun, müzik aletlerinin akord edilişini dinlemesini sağlayın.

5 — Çocuk gösteriden yorulur yorulmaz çıkın. Sabrının ötesinde sessiz oturmaya zorlanmadığı zaman müzik sevgisi daha büyük olacaktır. Çocuğunuz yemekten patlamamak için yemeğinin bir bölümünü tabağında bırakırsa bunu yemek ziyanlığı olarak düşünmezsiniz. Aynı tavrı konserde de gösterin.

6 — Çocuğunuzu değişik müzik türlerini —folk, klasik, caz, rock— dinlemeye götürün.

7 — Konserden sonra çocuğunuz istek gösterir göstermez gördüklerinizi ve dinlediklerinizi onunla tartışın. Dinlediklerinizin plâklarını da tekrar dinleyebilirsiniz. Hatırınızda kalan melodileri söyleyebilir ve ritm tutabilirsiniz.

Görünüşte çocuklar için hazırlanmış plâkların bolluğuna rağmen çok azı okul öncesi çocuklara gerçek müzik tecrübesi verebilir. Dört - beş yaşma kadar halk şarkıları, çocuk şarkıları, günlük yaşamın sesleri ve

müziğe uyarlanmış basit öyküler bu konuda en iyi olanlardandır. Daha önce de söylediğimiz gibi, orkestrasyonu çok güçlü olan plâklardan kaçının.

Çocukları el çırpmaya, dans etmeye veya herhangi bir şekilde müziğe katılmaya sürükleyen hareketli plâklar büyüklerin katkısı olmaksızın nadiren başarılı olurlar. Çocuk normal olarak o kadar dinlemeye dalmıştır ki plâğın gerektirdiklerine dikkat etmez. Plâğın verdikleri ise kişisel değildir ve tek olarak çocuğun yeteneklerine uymaz. Kuşkusuz, ana - baba eğer talimatları kendileri verir ve hareketlere katılırlarsa, bu plâkları çocuklarının ilgisini çekmede kullanabilirler.

Altı veya daha büyük yaştaki çocuklar için yararlı plâklar seçeneği daha geniştir. Seçimler sadece çocuk plâklarından değil, büyüklerin müziğinden de yapılabilir. Madrigaller, kalipso, popüler müzik, caz ve klasiklerden seçmeler çocuğun daha geniş müzik tecrübesine ve belki de müzikal yaratıcılığa olan iştahını güdüler Fakat, ana - baba sınırlamalar uygulamalıdırlar; çocuk aşırı dinleme veya sesten aklı karışıp sağır olmamalıdır.

Konserlerde, radyoda, pikapta veya televizyonda müzik dinlemek bir zaman tüketme yöntemi olarak düşünülmemelidir. Müzik, dinlemenin ötesinde ilgilere yol açıp, ses ve ritme karşı bir sevgi ve belki de gelecekte bir müzik aleti çalmaya yönelik bir istek geliştirebilir

Bir müzik aleti çalınması

Müzik, çalmaya katılma duygusu uyandırdığında, müzik derslerini düşünebilirsiniz. Ancak, çocuğun kendisinden neler bekleneceği konusunda açık bir fikri

olmalıdır. Bir müzik aletini çalmak, herhangi bir çalışma gibi, düzenli çalışma, disiplin ve sabır ister Çocuğun, seçtiğiniz müzik öğretmeninin yöntem ve çalacağı müziğin seçimi konusunda onun tek kılavuzu olacağını bilmesini sağlayın. Müzik öğretmeni en iyi yi bilir. Bir profesyoneldir. Ana - baba, öğretmenin yönteminin amaçlarını tanımalıdırlar ki çocuklarının müzik eğitimine katılabilsinler. Ana - baba çocuğa hem canlı müzik, hem de plâk dinletmeyi sürdürmelidirler

Doğru hazırlıklara rağmen çocuğunuzun müzikal gösteriyle ilgilenmemesi veya düzenli biçimde çalışmak istememesi muhtemeldir Eğer müziğe yatkınlığı yoksa veya çalışma konusunda yeterince ilgili değilse müzik dersleri kesilmelidir. En azından müzik derslerinin verdiği ayrıcalık kesilmelidir. Müzik derslerinin çocuğunuz için bir zaman kaybı olması da muhtemeldir. Benzer prensipleri bir zevk olarak kabul edeceği sanat, yazma, el sanatları veya diğer faaliyetlerden öğrenmekle çok daha kazançlı çıkabilir. Kendisini bunlara, ona müziğin sağlayacağı olanakları sağlayacak biçimde uyarlayabilir.

ÖĞRENME VE OYUN

Okul öncesinde eğer çocuğunuza hazır olduğunda gerekli kavramsal zemini verirseniz okuldaki daha biçimsel öğrenim için temeli atmış olursunuz. Zamanın ve sıralamanın, gözlemleme ve istekliliğin başlangıç esasları oyunda filizlendirilecek bazı zorunlu becerilerdir. Bunlar daha sonra okulda yeniden güçlendirilir.

Örneğin, çocuğunuz sağlam bir zaman duygusuna sahip değilse dünden yarına sıralamayı anlamayacaktır. Gelecek düşüncesi olmadığı için 'kendininkini' şimdi isteyecektir. Eğitim düşüncesi sabır ve uzun vadeli ödüller için bekleme istekliliği gerektirdiğinden, çocuğunuzun zamanın akışını anlaması gereklidir. Gelecekteki meslek seçimi bile muhtemelen onun uzaktaki ödüller için çalışabilme yeteneğine ve zaman duygusuna bağlıdır. Çocuğunuzun geleceği onun zaman kavramlarına yönelik erken yönlendirilmesi ile renklenecektir, fakat bu, haftanın günlerini çocuğun kafasına binlerce kez tekrarlayarak sokmakla başarılamaz. Çocuğun zamanın gerçeklerinden çok bir bir zaman duygusuna ihtiyacı vardır.

Bir bebekte zaman duygusu yoktur. Açtır, öfkelidir, mutsuzdur veya mutludur, ama sadece o anda. Yarın, gelecek hafta, gelecek ay sahip olacağı duyguları önceden göremez. Geçen haftanın veya geçen ayın duyguları ile ilgili gerçek bir belleği de yoktur. Gelecekteki ödüller önceden görülemez. Eğer ihtiyaçları hemen karşılanmazsa ağlayacaktır. Ancak tecrübe edinerek beklemeyi öğrenir; bu, zaman duygusunun başlangıcıdır.

İki veya üç yaşındaki küçüğünüzle oynarken zaman kavramlarını oyunlaştırmaya başlayabilirsiniz. Tarihî olaylar, icat ve keşifler etrafında merkezlenmiş oyunlar onu zamanın akışı konusunda bilinçlendirecektir Büyükbabanın günlerindeki yaşam konusunda yazılmış kitaplar ve öyküler çocuğunuzun şimdiki tecrübelerini onun arkasında, belleğin ötesine geçen bilinen bir geçmişe bağlar. Çocuğunuzu gezi ve tatil planlarınıza dahil ederek onun gelecek aya veya gelecek yıla güvenli bir bekleyiş içinde bakmasına olanak verirsiniz. Bugün yaptığı bir şeyin geleceği etki-

leyeceğini öğrenecektir. İlgisi, saati söylemeye, günlerin ve ayların adlarını öğrenmeye yönelecektir. Bunlar onun gelecekteki ödüller için bekleme takvimi olarak görev yapacaklardır.

Aşağıda, çocuğa çocukluğun ilk yıllarında birlikte oynayarak aşılanabilecek kavramsal becerilerin listesini bulacaksınız. Çocuğun buna hazır olduğunu ancak onun ilgisini ve kavrayış yeteneğini ölçerek anlayabilirsiniz.

1 — Niteliksel ilişkiler: Ne kadar sıcak, ne kadar soğuk; ne kadar sesli, ne kadar sessiz; ne kadar yumuşak, ne kadar sert; ne renk, vb.

2 — Niceliksel ilişkiler: Ne kadar büyük, ne kadar küçük; ne kadar dolu, ne kadar boş; kaç tane, vb.

3 — Uzaklık ilişkileri: Ne kadar uzak, ne kadar yakın; ne kadar yuvarlak, ne kadar kare, vb.

4 — Zamanın akışı: Ne kadar süre önce, ne kadar yakın zamanda, vb.

5 — Sıralama: Nedenler; yemek, geziler, vb. için hazırlık.

6 — Verilen talimatlara tepki: Dokunma ve isteğe göre yapma, vb.

7 — İsimlendirme: İnsanların, hayvanların ve cisimlerin isimleri.

8 — Yön sorma: 'Dükkâna nasıl giderim?' vb.

9 — Sıralamalı yön gösterme: Dükkâna nasıl gidileceği, vb.

10 — Olayların akışı: Mağara adamından evde oturana kadar, vb.

11 — İşlemlerin akışı: Süt, inekten masaya, vb.

12 — İşin akışı; Bir evin inşası, vb.

13 — Olayların tanımı: Ne, nerede, nasıl ve ne zaman.

İlkokul yılları geçtikten sonra bile ana - babanın verebileceği dolaylı veya dolaysız yoldan akademik öğrenime bağlı birçok şey, tavır ve beceri vardır.

Ana - baba ve çocuk tarafından paylaşılan tüm tecrübeler çocuğun genel bilgi deposunu genişletirler. Bunlar tartışılmalı ve olanak varsa oyunda yer almalıdırlar. Çocuğunuzla bir inşaat alanından veya bir kazının yanından geçerken bununla onun küpleri ile yaptığı inşaat arasında bağlantı kurabilirsiniz. Günlük gazete patates baskısını daha anlamlı kılabilir Yaralı dizini nasıl tedavi ettiğiniz konusundaki açıklamanız bir dahaki sefere doktorculuk oynadığında ona genel bir bilgi sağlayacaktır Çocuğunuza tecrübe ve bilgi vererek ona bilmeye gerek duyduklarını öğretirsiniz.

Çocuğunuzun becerilerini, çok tecrübesiz olduğu konularda bir takım ilişkiler kurarak da geliştirebilirsiniz. Otomobilinizin katedilen kilometreyi gösteren göstergesindeki sayıyı araca sahip olduğunuz süreye bağlayabilirsiniz; gezinizde yanından geçtiğiniz yakıt depolama tankının tahminî kapasitesini kentte oturanların sayısına; ailenin yemek yerken ihtiyaç duyduğu çatal, bıçak ve kaşıkların sayısını çocuğu ilgilendiren veya onun için bir anlam taşıyan rakam oyunlarına bağlayabilirsiniz. Bunlar, aritmetiği günlük yaşamın önemli bir aracı yapmanın yollarından bazılarıdır. Balon ve sabun baloncukları fiziğin esaslarını göstermede; bir greyfrut, bir portakal ve bir mum, ayın par-

laklığını eğlenceli bir biçimde açıklamada kullanılabilirler.

Çocuklar çoğu kez yemek kaplarını kullanmada isteksizdirler. Eğer onlara insanların kendilerini hastalıktan koruyan pişirme ve yeme araçlarının yararlarını ve kullanımlarını öğrenmeleri için yüz yılların geçmesi gerekmiş olduğunu anlatırsanız bunları kabul etmeleri daha kolay olacaktır. Çocuğunuz uygarlaşmış olmanın ne anlama geldiğini kabul etmeye başlayacaktır. Eğer ona parmakları ile değil de çatal ve bıçak kullanarak yemek yemesini söylemekle yetinirseniz nedenini görmede zorluk çekecektir. Aşağıdaki oyun örneği, düzgün yemek yemenin hoşa giderliğini bir sürü öğütlemeden daha etkin bir biçimde göstermektedir. 'Gel mağara adamcılığı oynayalım ve tüm yiyeceklerini ellerinle ye. Konuşmak yok. İstediğin şeyi yalnızca homurdanarak isteyebilirsin.' Bu oldukça pis bir görünüm yaratabilir, fakat üstelik özellikle yemeğin en iyi parçalarını kapmada üstün hız ve becerinizi gösterirseniz çocuğunuz bir fikir edinecektir

Çocuğunuzun tarih ve uygarlık konusundaki genel bilgisini onu yabancı lokantalara götürerek ve ona diğer ülkelerde yemeğin nasıl pişirilip yenildiğini göstererek de genişletebilirsiniz. Tecrübe tek başına yeterli değildir; tecrübeleri birbirine bağlamalı, yorumlamalı, tartışmalı ve çocuğunuzun bunları oyunda canlandırmasına izin vermelisiniz.

KONUŞMA VE ÇOCUĞUNUZ

Çocuğunuzla birçok nedenle konuşursunuz: ona sözcükleri ve konuşmayı öğretmek, yönlendirmek, öğüt vermek, cesaretlendirmek, harekete geçirmek ve durdurmak için. Onu sevdiğinizi, ona kızdığınızı veya ondan hoşnut olduğunuzu söylersiniz. Ona öğretilecek ve güvence verilecek o kadar çok şey vardır ki çoğu ana-baba çocuk bebeklik devresinden çıktıktan sonra **onunla** karşılıklı konuşmayı, **ona** karşı tek yönlü konuşmaktan daha güç bulurlar.

Çocuğunuz sürünmeye, emeklemeye ve yürümeye başladığında son derece gözleyici olmak zorundasınızdır. 'Bunu yapma, bunu yap, buraya gel, oraya git.' Öğüt verici ve yasaklayıcı konuşma bir huy şekline dönüşebilir. Çocuğunuzu kendinden koruma ihtiyacı ona eşinize veya bir arkadaşınıza hitap ettiğiniz gibi hitap etmeyi unutmanıza neden olur.

Örneğin, çocuğunuzun onun duygularını paylaştığınızı anlamasını sağlayabilirsiniz. 'Neler hissettiğini anlıyorum,' demek fazla düşünmeden, kolaylıkla söylenmiş bir sözdür ve pek inandırıcı değildir. 'Bazen karnımda o burulma hissini ben de duyarım. Bu duyguyu sınavlardan önce her defasında duyardım,' demek ise çocuğunuza duygularının tek olmadığını ve ifade edebileceğini gösterir. Kafasında, neler hissettiğini bildiğiniz konusunda hiçbir kuşkusu kalmaz.

Onunla olan tartışmalarınızda sorularına kılavuzluk edebilirsiniz. Sonu gelmez ve cevaplanamaz 'Neden?'lerin hedefi olmaktansa, üç yaşındaki bir çocukla bile konuşmayı bir uzantıya kadar ayarlanabilir sınırlar içinde tutabilirsiniz. 'Bunu çocuğa nasıl anlatabilirim?' sorunu dert değil oyun olur.

Sahne mutfak. Anne yere bir buz parçası düşürmüş. Küçük çocuğu oyuncaklarını elinden bırakır ve yerden buz parçasını alır.

ÇOCUK: Buz neden soğuktur?

ANNE: Çünkü donmuştur.

ÇOCUK: Neden donmuştur?

ANNE: Onu soğuk tutmak için.

ÇOCUK: Buzu soğuk yapan nedir?

ANNE: Buzdolabı.

ÇOCUK: Buzdolabını soğuk yapan nedir?

ANNE: Bir motoru vardır.

ÇOCUK: Neden?

ANNE: Onu soğuk tutmak için.

ÇOCUK: Buzdolabı neden soğuktur?

ANNE: Buzdolabından uzak dur!

Şimdi gelin bunu başka bir şekilde deneyelim. Sahne ve olay aynıdır.

ÇOCUK: Buz neden soğuktur?

ANNE: Buz aslında donmuş sudur. Biliyor musun, Kuzey Kutbunda hava o kadar soğuktur ki su orada her zaman donmuş durumdadır. Eğer Kuzey Kutbunda eti ve sebzeleri dışarıda bırakırsan kaya gibi donarlar. Bunları bu şekilde çok uzun süreler saklayabilirsin. Besin maddeleri donduklarında hiçbir zaman bozulmazlar.

Cevap tam anlamı ile doğru olmayabilir ama çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak açısından gerçeğe yeterince yakındır. Bu ona düşünebileceği bir şeyler verecektir Üç yaşındaki bir çocuk, cevaplarınız tam olsun olmasın soracaktır. Fakat belli bir uzunlukta cevaplarsanız soruları daha amaçlı olacak, daha seyrek soru soracak, daha uzun süre dinleyecek ve cevaplarınız konusunda düşünecektir Anlamı, büyük bir ihtimalle sizin yaptığınız kadar tutarlı biçimde iletmeye çalışacaktır.

Çocuğunuzun tartışmalara katılmaya hakkı vardır Eğer ona tam cevaplar, soru sormasına izin verir, onun cümlelerini onun adına tamamlamaz, ona konuşma hakkı tanırsanız sizin de benzer haklara sahip olduğunuzu öğrenecektir O zaman sizin diğer büyüklerle olan sohbetlerinize zorla girme ihtimali daha düşük olacaktır. En azından, ona gerektiğinde başvurabileceği bir örnek sağlamış olacaksınız.

Bazı ana babaların öz anlatımı diğerlerinden iyidir Ancak çok azı, çocukları ile olan konuşmalarında düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilme yeteneklerini tam anlamıyla kullanırlar. Çocuğunuzla konuşurken sözcüklerle ve düşüncelerle oynadığınızı hatırlayın. Bu sözlü oyun, çocuk için oyuncaklar ve malzemelerle oynadığı kadar önemlidir

BİLDİKLERİNİZİ NASIL KULLANABİLİRSİNİZ?

Hepimiz büyük miktarlarda bilgi depolarıyızdır Çoğumuzun sadece yarısını hatırladığı ve günlük yaşantılarımızda bilmemiz gerekenle ilgisi olmayan bir-

çok şey biliriz. Çoğumuz, örneğin, güneş sisteminin düzeni konusunda birşeyler bilmemize rağmen gezegenlerin tümünün adlarını, birbirlerinden ve dünyadan uzaklıklarını bilmeyebiliriz. Çocuğun ilgisini uyandırmak için ana - baba olarak bilim adamı olmamıza veya sürekli ansiklopedilere başvurmamıza gerek yoktur. Önemli olan, sahip olduğumuz bilgiyi kullanmak ve bunları çocuğun anlayıp değerlendirebileceği biçimde oyunlaştırmaktır Örneğin, çocuğa dünyanın ve tüm diğer gezegenlerin evrende devasa sabun baloncukları gibi yüzdüklerini, fakat sabun baloncuklarının boş, gezegenlerin ise dolu olduklarını söyleyebilirsiniz. Sabun baloncukları esintide her yöne sürüklenirlerken, yıldızların, gezegenlerin ve ayların birbirleri çevresindeki düzenli yörüngelerde hareket ettiklerini belirtebilirsiniz. Bu tanımlama bilimsel değildir ve hattâ kısmen yanlıştır da. Fakat çocuğun kafasında anlamlı bir resim canlandıracaktır Bu, ona göre bir bilimsel gerçekler resitalinden çok daha gerçek ve anlaşılabilir bir açıklamadır

Çoğu anne bir buhar makinasının nasıl çalıştığını bilmez. Fakat aynı zamanda işlemi oldukça doğru bir şekilde açıklayabilmek ve ütü yahut düdüklü tencere gibi buharın gücünü gösterecek yeterince pratik buhar tecrübeleri vardır

Anne - babaların her şeyi biliyormuş gibi davranmalarını önermiyorum. Tam tersine, ana - baba her şeyi bilmediklerini uygun bir şekilde belirtmelidirler Başvuru kaynaklarının kullanımını önermeli ve neyi bilmediklerini ve neyi bilmekten hoşlanacaklarını bulmak için kendi kendilerine yöntemler geliştirmelidirler. Fakat çocuk aradıklarını kendi kendine bulmaya yöneltilmeden önce ilgisi uyandırılmalıdır Ana - baba

bunu sözü edilen konu ile eldeki şeyler arasındaki ilişkiyi göstererek yapabilir.

Düşünceler arasında ilişki kurma işlemini daha önceki bir bölümde açıkladım ve bunun anne-baba tarafından çocuklarının oyun yaşamına girmek için nasıl kullanılabileceğini gösterdim. Aynı prensip bilginin hatırlanmasına da uygulanabilir. Bu, ilginç bir oyun ve çocuğun eğitimi için de yararlı bir yöntemdir.

Sekiz veya dokuz yaşındaki çocuğunuz iyi bir ansiklopedi için hazırdır. Eğer bunu alacak durumda değilseniz çocuğunuzun genel kitaplıktan yararlanmasını sağlayın. Ekonomik olsun diye süpermarketlerde tanıtılan ansiklopedileri almayın. Bir resimli roman stilinde resimlendirilmiş olanları da almayın. Yörenizdeki kitaplık sorumlusundan veya öğretmenden öğüt alın ve önerilen ansiklopediyi almadan önce bildiğiniz bir konuyu açıp okuyun. Eğer ansiklopedi bu konuda doğru ise onun diğer alanlarda da bilgi verici olması şansı var demektir Anlaşılabilir bir fihrist, bibloyografya ve kitap içindeki referanslar da aynı derecede önemlidir.

Bunlar çocuğunuzu ilgili başka okuma kaynaklarına yönelteceektir

ÖYKÜ ANLATIMI VE BUNA BAĞLI OYUN

Ne kadar beceriksizce anlatılırsa anlatılsın, ana-babanın anlattığı öykü çocuk tarafından tüm diğerlerinden daha değerli tutulur. Bu tür özellikle kişisel, özel ve yakındır. Başarılı öykü anlatımı yazı yazmaya yakın bir sanattır. Deney yanında hayal ürünü ve bir-

leştirici düşünce ile bildiğinizin ve yaşadığınızın kullanımını gerektirir. Bu nitelikler o anda ortaya çıkan bir öyküyü çocuk için değerli kılar ve ona bildiklerinizi düzgün bir biçimde anlatabilmenin ve yaşamış olduklarınızı ifade edebilmenin yollarını gösterir.

'Çocuğa okunabilecek bu kadar çok kitap varken öykü anlatmak, bunları düzenlemek niye?' diye sorabilirsiniz. Çocuklara okumanın veya onların kendi kendilerine okumalarını beklemenin açıkça olanaksız olduğu zamanlar vardır. Otomobilde, bir yürüyüşte, ışıklar söndükten sonra yataklarının başucunda otururken o anda doğan bir öykü eğlendirici, zevkli veya yatıştırıcı olabilir. Öykü ne kadar önemsiz veya aptalca olursa olsun bir sıcaklık yaratır ve çocuklar için anne - babaları ile paylaştıkları herhangi bir şeyle kıyaslanamayacak bir çekiciliği vardır. Diğer zamanlarda, teşvik edici bir öykü bilgi verip tartışmaya yol açabilir. Çocuk soru sormaya dürtülenebilir ve ana - baba da cevaplarını öyküye katabilirler. Öykü anlatımı sohbeti bir oyuna dönüştürür. Bu da sözcükleri oyun için kullanmanın bir yöntemidir.

Çocukların önem verdikleri üç öykü türü vardır. İlki, çocuk ilminin kültürel geleneğidir. Bu bize çocukluğumuzda anlatılmış ve kuşaktan kuşağa geçmiş olan öyküdür. Bu, bize kadar kısmen bozulmadan iletilmiş veya değiştirilerek gelmiş bir peri öyküsü, bir fabl veya parabol olabilir. Kendi eklemelerinizi yapabilir ve öyküyü hatırladığınız biçimde anlatabilirsiniz. Bu, çocuğunuza geçmişle bir yakınlık hissi verecektir.

İkinci kategori, ana - babanın kendi çocukluğundaki serüvenlerini ve sorunlarını içeren öykülerden oluşur. Ana - babanın kendi konularında içten olmaları koşulu ile bu tip geriye dönüşler onları birbirine yak

laştırır. Bunlar, yeni yetişenlere kendi başlarına güçlükle elde edebilecekleri anlayış bile sağlarlar.

Üçüncü tür öykü, anında düzenlenen öyküdür Aşağıda okuyacağınız, oğlumla köye giderken eğlence olsun diye düzenlediğim bir öyküye örnektir Başladığımda nerede ve nasıl biteceği konusunda hiç bir fikrim yoktu. O zamandan beri bunu tekrar tekrar anlattım. Bu öykü her seferinde, doğal ki, arıtıldı:

Bir zamanlar bir baba su aygırı, bir anne su aygırı, bir de küçük su aygırı varmış. Küçük su aygırı onların çocuğu imiş. Bunlar Afrika'nın balta girmemiş ormanlarındaki bir nehrin çamurlu kıyılarında yaşarlarmış. Başlarından ayaklarına kadar yumuşak çamurla kaplanacak şekilde suyun içinde durmayı severlermiş.

Gerçek bir su aygırı her zaman kirlidir Oysa, yaramaz küçük su aygırının temizleninceye kadar kendini yıkamaktan, ovuşturmaktan başı derde girermiş.

Bu küçük su aygırı, her yerdeki tüm küçük su aygırları gibi arada bir yaramazlık etmesini severmiş. Tabii ki böylece başı derde girermiş. Güzel bir günde küçük su aygırımız anne ve babasının gözünden kaybolup tertemiz ve pırıl pırıl oluncaya kadar yıkanıp temizlenmiş. Artık bir su aygırı gibi kokmuyormuş bile. Bir küçük su aygırı da normal olarak oldukça pis kokar

Küçük su aygırımız gerçek bir su aygırının davranması gerektiği gibi davranmadığını biliyor, fakat ne olacağını görmek istiyormuş. Anne - babasının yanına döndüğünde ne olmuş dersin? Baba su aygırı son derece üzülmüş, çünkü kendi çocuğunu tanımamış. Anne su aygırı iyice bakarak bunun kendi çocukları olması gerektiğine inanmış. Ve böylece çocu-

ğunu azarlamaya başlamış: 'Seni rezil küçük su aygırı, nereye gittin de kendini bu kadar temizleyebildin? İğrenç bir görünüşün var. Gerçek bir su aygırının enfes bir pislikte olması gerektiğini ve iğrenç bir şekilde temizlenmemesinin zorunlu olduğunu hâlâ öğrenemedin mi? Ayrıca korkunç da yıkanmış kokuyorsun. Hiç seni bu şekilde güzel çamur çukurumuza sokmayacağımı düşünmüyor musun? Temizliğini benim güzel, pis yerlerime bulaştıracaksın. O temiz ayaklarınla her şeyi rezil etmene izin vermeyeceğim. Şimdi dışarı çıkacak ve kendini gene sevimli ve pis bir hale getireceksin. Geri gelmeden önce kötü kokmak için de birşeyler yap.

Böylece küçük su aygırı küçük kuyruğu bacaklarının arasında, son derece üzgün, iğrenç bir şekilde temizlendiği için kendinden utanarak gitmiş. Gözden uzak, büyük bir ağacın arkasında biraz fazla yumuşak, pis bir çamur varmış. Küçük su aygırı burnundan kuyruğunun ucuna kadar pislikle kaplanıncaya kadar çamurun içinde yuvarlanmış. Bundan sonra kıvançla anne - babasının yanına dönmüş

'Böylesi çok daha iyi, demiş annesi. 'Ne güzel pis bir çocuğumuz var,' demiş babası. 'Şimdi gerçek bir su aygırı oldun işte,' demişler anne ve baba su aygırları birlikte. 'Çocuğumuz ne sevimli, ne hoş kokuyor,' demiş anne su aygırı. Küçük su aygırı o kadar mutlu imiş ki her tarafa çamur sıçratarak kuyruğunu deli gibi oraya buraya sallamış.

İşte böyle, küçük su aygırı bundan sonra gerçek bir su aygırı gibi hep pis kalmak istemiş, ama arada sırada yine unutuyormuş. Ayrıca bu kadar iğrenç bir biçimde temizlenmek eğlenceli de oluyormuş. Nehirin üst kısımlarında arkadaşları ile oynarken ve bazen

de yalnızken kendini ovalıyor, yıkıyor ve gene iğrenç bir şekilde tertemiz oluyormuş.

Hemen hemen her çocuk burada, 'Sonra ne olmuş?' diye soracaktır. Anne - baba eğer istiyorlarsa, bu iş kendileri ve çocukları için eğlenceli olduğu sürece devam edebilirler.

Bu tip bir öyküde, formüllerden kaçınmak daha iyi olmasına rağmen, modelimsi birşey vardır. Bir çocuğun tanımı ile —insan, hayvan, maden veya sebze— başlayıp tümüyle mantıklı görülen bir durum geliştirebilirsiniz. Öykünüze hafif bir gülmece havası verebilirsiniz veya kahramanı olan çocuk karakter bir çeşit haylazlık yapabilir. Sonunda sorunun üstesinden gelinmeli ve herşey çözümlenmiş olmalıdır. Öykünüz mutlu bir sonla bitmelidir, fakat ana karakterler mimlenmelidir. Sorunlar iz bırakır. Yaşamın gerçeklerine uymayan bir öykü yalnızca güzeldir ve eğitici açıdan savunulamaz.

Anında düzenlenen diğer öyküler güvenlikle, temizlikle, dakiklikle ve çeşitli sosyal olaylarla ilgili olabilir. Bu tür güldürücü bir öykü biçiminde anlatıldığında bir dersi öğretmek son derece kolay, öğütlerin kabullenilmesi de son derece rahat olacaktır. Çocuğun, 'Lütfen anne (veya baba), bana sağa sola bakmadan karşıdan karşıya geçilmeyeceğini tekrar anlat,' deme ihtimali yoktur ama öğüdün özünü rastlantı olarak taşıyan gülünç bir öykünün yinelenmesini kesinlikle isteyecektir.

Anne - baba kendilerini ahlâkı konu alan öykülerle sınırlamak zorunda değillerdir. İşlemleri, meslekleri, düşünceleri, serüvenleri, tecrübeleri, coğrafyayı ve tarihi sırf olayları yansıtan cümlelerden çok öykülerden çizgiler halinde anlatabilirler. Oğlumu tekerle-

ği, buhar makinasını, elektrik ışığını ve uçağı nasıl keşfettiğimle ilgili taklit öyküler ile eğlendirirdim. Başka zamanlarda ona bir ortaçağ krallığının uyuşuk yöneticisi olan 'Tavuk Yürekli Ethelred'in serüvenlerini anlatırdım. Tabii ki, tümü saçmalıktı, ama eğlenceli idi. Bazı öyküler bölüm bölüm anlatılabilir, fakat bunlar, televizyon dizilerinde olduğu gibi heyecanlı bir olayın doruk noktasında bitmemelidir. Her bölümü sakin bir notla bitirin. Böylece çocuğunuz bir sonrakini sabırla bekleyecektir.

Öykü anlatımı, çocuğunuzu kendi öykülerini de planlamaksızın anlatmaya özendirecektir. Yalnızca örneklerle bunu kendi kendine de denemeye güdülenecektir. Öykü anlatarak konuşmadan önce düşünmeyi, düşündüklerini basit bir biçimde ifade etmeyi ve asıl amaca yönelmeyi öğrenecektir. Bir öykü anlatma oyunu düzenlerseniz onun girişimlerini desteklemiş olursunuz. Öyküye siz başlarsınız, çocuğunuz bitirir. Bir sonraki kez o başlar siz bitirirsiniz. Tüm aile bireyleri ve arkadaşları da buna katılabilir. Önce herkesin sırayla bir cümle söylediği bir öykü ile başlayın. Örneğin:

ANNE veya BABA: Bir zamanlar küçük bir kız varmış.

ÇOCUK Adı Marguerite imiş ve mavi bir elbisesi varmış.

ANNE veya BABA: Marguerite'nin aynı kendisi gibi giyinmiş bir bebeği varmış.

Ve böyle sürer gider. Öykü, çocuk bir süreklilik bağlantısı ararken herhangi bir yönde gelişebilir. Çocuk, tecrübelerini ve düşüncelerini sınıflandırır ve bunları anlaşılabilir bir sıraya koyar. Çocukların hepsi saçmalamayı severler. Bu onların konuşma pratiği

yapma ve mantık yollarıdır Aniden bulunan bir öy künün anlatımı onlara sohbet ederken oyun oynama alışkanlığını verir.

Öykü anlatımı oyunun başka biçimlerine yol açar Çocuk bir kez konu bulabileceğini anladığında kendisine ait bir öyküyü canlandırmak için bebeklerini ve diğer oyun karakterlerini, küplerini, trenlerini ve tüm diğer oyuncaklarını kullanması için desteklenebilir.

İlk girişimleri, tecrübelerinin ve ev yaşantısının beceriksizce birer canlandırılışı olabilir. Konu, eğer böyle nitelendirilebilirse, amaçsız olayların tekrarlarından oluşacaktır Burada anne veya baba çocuğun oyununu elinden almadan işe el koyabilirler. Çocuğun, oyunun önceden ana hatlarını düşünüp bunu izleyicilerin ilgisini sürdürecek biçimde oynamasını önerebilirler. Gösterisini alkışlayıp destekleyin ve ona bir sonraki gösterisini nasıl ilerletebileceği konusunda ipuçları verin. Altı yaşındaki ve daha büyük çocuklar yaratıcılıklarını uygulamaya koyan oyunlardan büyük doyum duyarlar

Dramatik oyun çocuğun öyküleri daha biçimsel olarak canlandırmak istemesine yol açar. Bu onu tiyatroya, baleye ve kukla gösterisine götürmenin zamanıdır. Kendi anlayış ve değerlendirme düzeyindeki gerçek sahne gösterilerini izlemesi bu konudaki ilgisini alevlendirecektir. Onunla bir kukla tiyatrosu yapabilir veya satın alabilir, parmak ve el kuklaları ile deneyler yapmasını sağlayabilirsiniz. Birlikte sahneler hazırlayıp öyküleri işleyebilirsiniz, fakat bırakın gösterileri o ve arkadaşları yapsınlar.

ÇOCUĞUNUZA VE ÇOCUĞUNUZLA BİRLİKTE NASIL OKUMALISINIZ?

Çocuklara ve çocuklarla birlikte okumak anne babaların ve çocukların, hep birlikte katılabilecekleri bir faaliyettir Çocuğunuza okumanız onun kitaplar konusundaki merakını uyandırır, erken ve iyi okuma isteğini canlandırır. Çocuğa okumanın önemi, erken okuma ve yazmaya bir özendirme olarak pek vurgulanamaz. Bir çocuğa ne kadar erken ve sık okursanız okuma yazmayı o kadar erken, sabırsızca ve iyi öğrenir. Anne - babanın okuma örnekleri ve kitapların içerikleri çocuğu özendirir. Çocuklara okumak onların sözlüğünü genişletir ve onlara yeni ve heyecanlı tecrübeler kazandırır.

Çoğu ana - baba çocuklarına okumaktan zevk alırlar, fakat çocuk üç veya dört yaşında iken ana - baba küçük kamyonun, küçük vincin, küçük itfaiye aracının ve küçük trenin, büyük kamyonu, büyük vinci, büyük itfaiye aracını ve büyük treni yendikleri sayısız öyküden yorulabilirler. Dilin ve konuların aynılığı, cilveleri ve sakarin tatlılığı uyku ilacı etkisi yaparlar. Bu öykülerden iki, üç tanesini ardarda okuduktan sonra uyanık kalmak gerçekten güçtür Diğer çağdaş fabrikasyon çocuk öyküleri de hayal gücünden yoksun aynı yorucu modelleri izlerler.

Çoğu ana - baba çocuklarına okudukları kitaplar konusunda yeterince seçici değillerdir. Sıkıcı olan bir çok benzer kitaplar arasında ana - babanın dahi ilgisini çekebilecek olan yine bir çok eğlendirici, değişik ve hayal gücüne dayanan kitaplar da vardır Ancak bu kitapları süper marketlerde bulamazsınız. Bunları bulmak için kitapçılara ve kitaplıklara gitmeniz gerekir Çok sayıda klasikler, masallar, fabllar ve

serüven öyküleri şimdi ucuz el kitapları biçiminde yayınlanmaktadırlar.

Beş veya altı yaşındaki çocuğunuzla veya çocuğunuza okurken onun kelime ve düşünceleri kullanma yeteneğini keşfedersiniz. Yeni veya anlamını pek bilmediği bir sözcük ile karşılaştığınızda durun ve açıklayın. Öyküyü bitirdikten sonra onunla yeni sözcüklerin anlamını göstermek için bir oyun oynayabilirsiniz. Bu oyunu akşam yemeğinde, yatmadan önce veya bir hafta sonu gezisinde oynayabilirsiniz. Bu oyun, oyuncak, puanlama veya rekabeti gerektirmez. Oyunun amacı aynı düşünceyi ifade eden değişik sözcükler bulmaktır.

Örnek: 'Bakalım «büyük» anlamına gelen ne sözcükler bulabiliriz?' Siz ve çocuklarınız büyüklük ifade eden bildiğiniz sözcükleri sırayla söylersiniz: geniş, uzun, yüksek, bol, önemli, iri, hacimli, çok, kapasiteli, devasa, kule gibi, dev gibi, kocaman, vb.

Bir sözlük de kullanabilirsiniz. Böylece çocuğunuza içeriklerini hatırlamak için değil, kitaplara bilgi kaynakları olarak başvurmayı öğretirsiniz.

Çocuğunuzun sözcüklerle karşılaşması gerekmektedir. Bunları düşüncelerinin ifadesi için araç olarak kullanmak zorundadır. Eğer dil konusunda sınırlı ise muhtemelen ifade edilecek düşüncelerden de yoksundur. Bu nedenle kelimelerle oynanan oyun çocuğunuzla oynadığınız oyunun önemli bir bölümüdür. Yukarıda tanımlamış olduğumuz gibi oyunlar, bulmacalar ve benzerleri beş - altı yaşındaki ve daha büyük çocukların mantıklı bir biçimde düşünmelerine, istediklerini açıkça ifade edebilmelerine ve zevkle anlayıp okumalarına yardımcı olurlar.

Çocuğa okumak ana - babanın telâffuzu vurgula-

malarına ve iyi konuşma alışkanlıklarına örnek vermelerine olanak verir. Sözcükleri ardarda dizmek en heyecanlı öyküyü veya şiiri bile öldürecektir. Okuyucu öyküye hayat vermelidir. Çocuklara sesli okurken konunun veya karakterlerin gerektirdiği efektleri sesinizle verebilirsiniz. Oyunlaştırmak, bir öyküye anlam kazandırır.

Çocuk okula başlayıp okumayı öğrendikten sonra ona okumaya devam etmek daha da önem kazanır. Okumanın ilk, durgun aşamaları çocuğun bir amaçla öğrendiğini unutmasına neden olabilir. Çalıştığı öyküler ve sözcükler kendisine daha önce okunanlara oranla zorunlu olarak daha basittir. Bunlar, bu nedenle pek ilginç veya heyecanlı değillerdir Böylece okumak can sıkıcı bir iş haline gelebilir Çocuğa okumaya devam ederek ve onu çeşitli öykü tecrübeleri ile karşı karşıya getirerek çocuğun kitaplara karşı olan hevesi canlı tutulabilir. İlgisini çeken şeyleri kendisi okuyabilmek için, o noktaya gelene kadar basit derslerini çalışmayı isteyecektir.

Çocuk akıcı bir biçimde okumaya başladıktan sonra bile okuyacağı konuların seçiminde evdekilerin kılavuzluğuna güvenir. Ailenin tüm fertlerinin sırayla yüksek sesle okuması anne - babanın çocuğun okuma alışkanlığını etkilemelerine olanak verir. Bu okumalar için ailenin tüm fertlerine aynı derecede ilginç gelen kitaplar seçilebilir. Bu yolla çocuk hayatının çoğu pek sağlıklı olmayan dış etkilerin kendilerini hissettirmeye başladıkları bir döneminde, aile standartları ile süregelen bir ilişki korunmuş olur. Ailece okumalar, ana - baba ve çocuk arasında tartışmalara yol açar ve bu da ana - babanın yabancılaşmalarının çok kolay olduğu çocuklarının kuşağı ile (düşünceleri, âdet ve modaları) bağlantıda kalmalarını sağlar.

Resimli romanlar

Eğer çocuğun kafası düşüncelerle harekete geçirilmek, hayal gücü de ortalama bir ana - babanın sağlayabileceğinden çok daha çeşitli düşlerle uyarılmak durumunda ise çocuğun evde kitaplara ihtiyacı olacaktır. İyi kitaplar çocuk için önemlidir Her yıl yayınlanan binlerce kitabın hepsi iyi değillerdir; bazıları saçma, hattâ bazıları da zararlıdır. Ana - baba çocukları için kitap seçiminde, gıda ve giysi seçiminde olduğu kadar seçici olmayı iş edinmelidirler.

Resimli romanlar tüm çeşitleriyle bir çok çocuğun elindedir ve onların ana bilgi ve fikir kaynaklarıdır. Bunun özellikle okul öncesi çocuklara en çekici gelen yönü okunmak zorunda olmayışlarıdır; resimleri, hemen hemen kendi anlatımlarını içerirler. En büyük tehlikeleri ise bu noksanlıklarıdır Okuyucunun hayal gücünü çalıştırmasına, düş kurmasına, görselleştirmesine veya gösterilene herhangi bir ilâvede bulunmasına gerek yoktur. Burada herşey hattâ renkli olarak mevcuttur

Resimli romanlar karşısında ve yanında çok şey söylenmiştir Resimli romanlara, televizyona da olduğu gibi, en büyük karşı çıkış konusu, bunların kaba ve kötü oluşlarıdır Bunlar, çocuk suçları, genel suçlar ve diğer sosyal sapmalar açısından eleştirilirler Ana - babalar bazen çocuklarının tek bir resimli roman bile okusalar kaçınılmaz olarak hapse düşeceklerine inanırlar

Resimli romanların savunucuları, ki bunlar normal olarak o endüstrinin sorumlularıdır, çocuklara verilen zararı, onları bu kitaplar aracılığı ile sürekli suç ve kabalık ile karşı karşıya getirerek azalttıklarını iddia ederler. 'Ahlâk kurallarını' sorumluluklarının ka-

nıtı olarak sunarlar. Bu kurallar kötü adamın, sonunda suçlarının cezasını bulacağını garanti ederler Ancak bu, şiddet malzemesi için ahlâkî saygınlığın bir paravanası yerine geçer. Televizyon programlarındaki kabalık ve şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi konusunda daha önceki bölümlerde söylediklerimin tümü resimli romanlar için de geçerlidir. Bunlar, çocukların ve büyüklerin gerçek tepkilerini uyuştururlar

Aynı sözcüler, geçmiş kuşakların pek fazla zararını görmeden büyüdükleri kabul edilmiş klasiklerin şiddete yönelik içeriklerine işaret etmektedirler Diğer savunucular ise resimli romanların içeriklerinin her zaman şiddete yönelik olmaları gerekmediğini ve gerçekte de böyle olmadıklarını belirtmektedirler Kanıt olarak da resimli roman biçiminde yazılmış ve resimlenmiş özet klasikleri göstermektedirler Hem resimli romanların karşısında olanların, hem de bunları savunanların inandırıcı savları var gibidir Birçok ana babayı ve onlar aracılığı ile de çocukları şaşırtmayı becermektedirler. Her iki taraf da esas noktayı kaçırmakta veya yanından geçip gitmektedirler, çünkü bir yandan resimli roman yayını **fikrinin** kabul edilebilirliği ile öte yandan bunun yapıldığı **biçimin** düşük kalitesi arasında ayırım yapamamaktadırlar.

Baskılarının çoğunun klasiklerden oluştuğunu ifade eden resimli roman savunucuları, bunun, suçlarından büyük bir özür olduğunun farkında değillerdir Kral Arthur'u veya Hamlet'i stil, dil ve resimlemede Süpermen ve Kaptan Marvel'in boyutlarına indirgemek, hafifletmek ve kısaltmak çocuk için Süpermen'i veya Kaptan Marvel'i okumaktan çok daha zararlıdır

Kısaltılmış klasikler çocuğun kendisine ait karşılaştırmalı standartlar geliştirme şansını yok eder ki, o bunlar aracılığı ile resimli kitaplarla edebiyat

olarak düşündüğümüz şeyler arasında tüm geçerli ölçülere göre bir bağıntı kurar. Resimli roman klasikleri, resimli romanlarla edebiyatı biçim ve içerik olarak aynı düzeye getirirler. Biri diğerinden ayırd edilemez hale gelir.

Çoğu resimli romandaki resimleme teknikleri birbirlerine benzediklerinden Kral Arthur, Tarzan'a benzeyebilmektedir. Aynı dili kullanmakta, onun gibi hareket etmekte ve onun gibi tepki göstermektedir. Sonuç olarak, çocuğun geçmişle bir bağıntı kurduğu tarihî bir destanın, kültürün ve beşerî tecrübenin bir parçası olamamaktadır. Kral Arthur'un öyküsü, tek ve kuşku götürür yararı çocuğu meşgul etmek olan herhangi bir hayal ürünü masal olmak durumundadır.

Şu andaki biçimleri ile resimli romanlara karşı olan sav, klasik resimli romanların çocuğun standartlarını düşürmeye yönelik oluşları ve suçu konu edinmeleridir. Bunlar, çocuğun eleştiri, algılama ve hayal gücü yeteneklerini köreltirler. Kötü yazılmış ve kötü resimlendirilmişlerdir. Çocuğun dil ve anlatım tecrübelerini kısıtlarlar. Sanat değerlendirme ölçülerini saptırırlar. Bunlar tanımlayıcı duygulara yer vermeden yalnızca 'hareket' ile ilgilenirler. Kısacası, edebiyat ve sanatın amaç edindikleri şeyler bunlarda yoktur. Çok küçükler için hazırlanmış olan hayvan konulu ve sözde 'komik' resimli romanlar da şekil, stil ve içerik olarak aynı şekilde yetersizdirler.

İyi resimlenmiş, iyi yazılmış, hayal gücünü besleyen, orijinal öyküler ortamın sınırlamaları içinde sunulabilir. Bu, eğlenceli ve bilgi verici olabilir. Ancak ne yazık ki bu tip resimli romanlar yoktur. Resimli romanlar acınacak durumlarından kurtuluncaya kadar ana - babalar gerçek bir sorunla karşı karşıyadırlar.

Çoğu çocuklara resimli romanlar ana - babaları tarafından verilir. Üç veya dört yaşında çocuk resimli roman almak için büfeye veya dükkâna gitmez. Bu yaşta çağdaşlarının baktıklarından ve kullandıklarından da pek etkilenmez. Bu nedenle resimli romanı eve sokma sorumluluğu ana - babaya ait olmalıdır. Ancak çok daha sonra, okul çağında, çocuğunuz kendi yaş grubunun okuduklarından, ilgilerinden ve sahip olduklarından etkilenir. Bu yaştan önce değerleri ve standartları ana - baba tarafından şekillendirilebilir. Okula gittiği zaman ailesinin beslediği kıstaslar konusunda bazı yargıları ve bunlara güveni olmalıdır.

Bir ana - baba çocuğunu resimli romanların varlığını bilmekten koruyamaz ve korumamalıdır da. Çocuğunu bunların varlığına hazırlamalı ve onu, resimli romanları kitaplarla, saçmalığı da edebiyatla karşılaştırma olanağını verecek biçimde anlayabileceği bilgilerle donatmalıdır.

Çocuğun bu karşılaştırmaları yapabilmesi için kendi kitapları olmalıdır. Bundan sonra ana - baba dört yaşındaki bir çocuğun bile anlayabileceği farklılıklara işaret edebilir. Açıklamanız şu şekilde olabilir:

'Bu kitabın yazısı net ve büyük, okunması kolay ve bakması zevkli. Bu resimli romanın harfleri ise karışık, kötü ve okunması güç.'

'Bu kitabın resimleri parlak, renkli ve çeşitli. Sanatçı değişik sayfalarda değişik renkler kullanmış. Bu resimli kitabın renkleri ise hep aynı, fazla süslü ve kaba.'

'Bu kitap insana, «Ben değerliyim, beni bir çok kez yeniden okuyabilirsin. Beni saklayabilir ve çocuklarına ve çocuklarının çocuklarına iletebilirsin,» diyor. Bu resimli roman ise, «Ben ucuz ve kötü yapılmış

bir kitabım. Sana vereceğim keyif sadece bir veya birkaç kez için olacaktır. Bundan sonra işim biter," diyor.'

Buna bağlı olarak çocuk resimli romanlarla kitaplar arasındaki fark konusunda bilinçlendirilebilir. Resimli romanların nitelikten yoksunlukları, bir kitabın sunduğu değerler ve süreklilikle karşılaştırıldığında iyice ortaya çıkar. Bunlar, çocuğunuzu hoş olmayan dış etkilerin çaresiz kurbanı olduğu bir aşamadan geçirebilecek standartların bazılarıdır. Böylelikle kendisini hazırlamış ve desteklemiş olan bir ev etkisi ile savunabileceği kendine ait bazı yargılar oluşturacaktır

Doğal ki, çocuk, anne - babasının gazetelerdek resimli romanları okuma konusundaki alışkanlıklarını gözlemlerse sadece kendisine uygulanan ve büyükler tarafından uyulmayan standartları inkâr edecek ve bunlar konusunda kuşkuya düşecektir Çocuk sahibi olma ve yetiştirme bir özveri gibi görülmemelidir, ne var ki büyüklerin günlük resimli roman alışkanlıklarından vazgeçmeleri çocuklarda sağlıklı okuma ilgi ve alışkanlığını uyandırmak için ödeyebilecekleri küçük bir bedeldir.

Bazen yasaklamanın, yasaklanmaya çalışılandan daha büyük bir kötülük olduğu ifade edilir. Resimli romanların durumunda, çocuğunuzun sağlığı ve iyiliği için olan her konuda olduğu gibi, ana - baba, sorumluluğunu kabul etmek ve nedenli örnekler ile rasgele yasaklamalar arasında bir ayırım yapmak zorundadırlar.

'Eğer istiyorsan resimli roman alabilirsin, fakat ben sana bu tip bir kitabı almam, çünkü...'

'Resimli romanını odanda saklayabilirsin, ama

ben bu tip bir kitabı kendi odamda istemiyorum, çünkü...»

'Bu kitabı sana okurum, fakat resimli romanı sana okumayacağım, çünkü...'

Bunlar sorunu halletmenin, örnekler getirmenin ve çocuğun ana-babanın yasakladığı bir şeyi el altından yapmaya kalkmamasını garantiye almanın bazı yollarıdır. Çocuğunuz hoşunuza gitmeye, size benzemeye, sizin onayladığınızı onaylamaya hazırdır, ama ona bunun yollarını göstermek zorundasınız.

Çocuğun çevresindeki tüm diğer çocuklar ve büyükler bu tip kitapları okurlarken ona resimli romanların eğlendirici olmadıklarını söylemek onun için şaşırtıcı olur. Çocuğun diğer çocuklara **benzemesine** izin vermek önemlidir, fakat bir değer taşıdığı zaman ve durumlarda diğerlerine **benzememesine** olanak verecek silâhları ona sağlamak da ayrıca önem taşır.

Çocuğunuz yedi-sekiz yaşına geldiğinde ona resimli romanları da içeren tatsız, sürekli zarar verici veya alışkanlık yaratıcı olmadıkları sürece arada sırada izin verilebilecek şeylerden bazı alınan zevklerin bir zararı olmadığını söyleyebilirsiniz. Önemli olan, bu düşük değerlerin bir suçluluk duygusu yaratacakları biçimde sınıflamaya tâbi tutulmalarındansa ortaya çıktıkları her yerde açıklanmalarıdır. Böyle bir değer yargılaması yapabildiğiniz sürece arada sırada şiddet içerikli veya tatsız bir televizyon programını izlemesi veya bir resimli romanı okuması zararlı değildir. Çocuğunuz bu şeyleri tek başına gizlice veya utanarak yapılabileceği duygusuna kapılmadan yapabilmelidir Gene de diğer şeylerle karşılaştırma yapıldığında bunların değersizlikleri konusunda bilinçlendirilmelidir

Resimli romanlar, düzenli olarak okunduklarında okuma sevgisini ve zevkini zayıflatırlar. Bunlar çocuğun okuma özlemi için bir doyum sağlarken onun hayal gücü kapasitesini aşındırırlar. Çocuk kitap okurken kendi hayallerini yaratır ve yaşamış olduklarını okuduklarına bağlar. Resimli kitaplar onun katılımda bulunma çerçevesini kısıtlarlar. Onun dil becerilerini geliştireceklerine, sınırlarlar. Yavaş bir okuyucuya, okumaya özendirici olarak resimli roman vermek onun okumasını daha da yavaşlatır.

Resimli romanlar için son ve en saçma özür de bunların kitaplarla karşılaştırıldığında ucuz oldukları-dır. İyi giysiler kalitesiz olanlardan daha kalıcıdırlar. Aynı şey kitaplar için de geçerlidir. En yoksul ana-babalar bile genel kitaplıklar aracılığı ile çocuklarına kitap sağlayabilirler.

Hangi kitaplar?

Burada çocuklar için iyi kitapların çok az bir bölümünü bile listelemek olanaksızdır. Küçüklükten ergenliğe kadar değişik yaş grupları için kitapları sınıflandıran enstitü ve kitaplıklarca hazırlanmış birçok okuma listeleri vardır. Bu okuma listeleri çocuğunuz için ilginç ve değerli olabilecek kitapları önerirler. Kitapçınız ve çocuğunuzun öğretmeni başka önerilerde de bulunabilirler.

Ne en iyi okuma listesi, ne de kitapçınız veya öğretmen, çocuğunuzun ilgi alanlarına en iyi uyacak olan kitabı yanılmadan bilebilir. Anne-baba dahil olmak üzere hiç kimse çocuğun ne için hazırlanmış olduğunu, neye hazır olduğunu, neden korktuğunu, özel isteklerinin neler olduğunu ve önceden ne tip kitaplarla karşı karşıya bırakılmış olduğunu bilemez.

Bazı çocuk kitapları, özellikle okul öncesi ve ilkokulun ilk sınıflarındaki çocuklar için olan kitaplar verilen yaş gruplarının ortalama sözlüğüne uyacak şekilde yazılmışlardır. Bu tip kitaplardan kaçının. Çocuk kendi yaş grubunun kuramsal istatistikî ortalamasının ötesinde olan sözlerden yoksun bırakıldığı sürece sözlük bilgisini nasıl geliştirecektir? Sözcük kavrama ve kullanabilme yeteneği çocuktan çocuğa değişir. Kitapların dil ve düşüncelerinin çocuğunun kavrama kapasitesi içinde olup olmadığını, bunların onun kapasitesini zorlayıp zorlamadığını veya okumaya yeterince teşvik edip etmediğini yalnızca anne - baba saptayabilirler.

Bazı çağdaş çocuk kitapları, verilmiş yaş gruplarındaki çocukların varsayımsal psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için yazılmışlardır. Bu ihtiyaç tartışmaların ötesinde olabilir, ne var ki bu tip steril bir yaklaşım çocuk edebiyatı düşüncesini, çocuk ruhunun yüzeysel ve soğukkanlı bir beslenişine indirger.

Bir kitabın edebî değerini ölçmenin bir yolu, onun kavramda 'çocuksu' olup olmadığını veya yalnızca 'çocukça' olup olmadığını saptamaktır. Önceki tanımlamaya uyan bir çok iyi çocuk kitabı vardır, fakat bunun böyle olduğunu saptamanın tek yolu bu kitapları okumaktır. Anne - babalar çocuklarına vermeden önce tüm kitapları okumalıdırlar. Aşağıda, tüm yaştaki çocuklar için kitapların özelliklerini saptamada yardımcı olacak soruların basit bir listesi sunulmaktadır:

1 — Kitabın görünüşü iyi mi? İyi yapılmış mı? Tutuluşu iyi mi? Çocuk için uygun boyutlarda mı? Kullanıma dayanacak mı?

2 — Kitabın konusu çocuğun ilgisini çekecek güçte mi? Sunulan öykü ilginç ve hayal gücünü çalış

tıracak bir biçimde mi? Çocuğum kendisine ait bir tecrübeyi bu kitabın herhangi bir bölümüne bağlaya bilecek mi? Bu kitap onun tecrübesini genişletecek mi? Çocuğum öyküyü oyunlaştırarak canlandırabilir mi? Okuduğu diğer kitaplardan farkı var mı?

3 — Kitap çocuğa **göre mi** yazılmış, yoksa kendini bir çocuğun yerine koyan bir yazar tarafından mı yazılmış?

4 — Aynı veya benzer konularda başka hangi kitaplar mevcuttur? Bu kitap onlarla karşılaştırıldığında nasıldır?

5 — Kitap iyi yazılmış mı? Çocuğum kitabın dilini anlayacak mı? Kitap onun sözlük bilgisini genişletecek mi? Dil tanımlayıcı mı, yoksa yalnızca bir 'hareketin' kopyası mı? Yazı, yeni ve ilginç yaratıcılık getiriyor mu?

6 — Resimler iyi uygulanmış mı? Parlak ve net mi? Aşırı derecede gerçekçi mi? Anlatım basit mi? Eğer kitabın resimlendirmesi fotoğraflardan oluşuyorsa bunlar basit ve açık mı?

Eğer kitabı bu standartlara göre değerlendirirseniz çocuğunuz için değerli olanları seçme şansınız olur. Ona eski, yeni, kalın, ince, büyük, küçük kitaplar verin ki bir çeşitlilik duygusu edinsin. Ona şiir kitapları, düz yazılar, siyah - beyaz ve renkli resimli kitaplar verin. Bu, içerikleri değişik bile olsa seri kitap takımları satın almaktan daha iyidir.

Çocuk kendi okuyacağı kitapları seçecek kadar büyüdüğü zaman bile anne - baba onu yönlendirip etkileyebilirler. Ana - baba çocuklarının okuduğu kitaplarla ilgilenmeli, bunları okumalı ve onunla tartışmalıdırlar.

Çocuğunuz belli bir akıcılıkta okumaya başlar başlamaz onu okul kitaplığına veya genel kitaplığa götürün. Ona başvuru kitaplarını ve arşivlerini gösterin veya bunu kitaplıktaki sorumludan isteyin. Eğer izin veriliyorsa, kitapları gözden geçirmeyi öğretin. Bundan sonra ilgisini çeken kitaplar arasından okumaktan hoşlanacağı kitapları seçmesini sağlayın. Ona uygun geleceğini düşündüğünüz kitaplar önerin. İlginizi göstererek ve seçmesine yardımcı olarak çocuğunuzun ayırım yapmayı öğrenmesine yardımcı olursunuz. Onun veya sizin yargılarınız her zaman yanılmaz olmasa bile bir seçim yapılması gerektiğini öğrenir

ÇOCUĞUN GEZİNTİLERE ÇIKARTILMASI

Çocukların ana babalarından öğrenmeleri gibi, ana-babalar da çocuklarının ilgileri tarafından uyarılırlar. Örneğin, çoğu ana-baba yaşadıkları kenti fabrikalarıyla, kuruluşlarıyla, özel binaları ve manzaralarıyla pek iyi tanımazlar Bunların yanından sık sık geçerler, fakat her nasılsa içlerine girip bunlar hakkında bilgi edinmezler. Bir çocuğunuzun olması sizin yaşadığınız kentte bir konuk olmanızı sağlayabilir. Bu, gezmeye gitmek için iyi bir nedeniniz olur.

Aşağıda, her kentte bulunabilecek bazı yerlerin listesini veriyorum. Okulun kapalı olduğu günlerde veya hafta sonlarında buraları ziyaret edebilirsiniz. Bu liste hiçbir şekilde tam değildir. Liman, kömür madeni, meteoroloji istasyonu, ulusal parklar veya eğlence yerleri gibi yöresel noktaları içine almamaktadır.

Garajlar ve servis istasyonları
İtfaiye merkezi
El sanatları dükkânları — marangoz, demirci.
Yöresel gazete ve basımevleri
Kitaplık
Müzeler ve sergiler
Polis merkezleri ve mahkemeler
Tren istasyonu ve havaalanı
Yöresel endüstri — besin maddesi işlemleri, süt pastörizasyonu, meşrubat şişeleme.
Ünlü tarihî yerler
Saatçi dükkânı
Pastane ve lokanta mutfakları
Terzi dükkânları
Radyo ve televizyon istasyonları
Yöresel konser ve temsiller
Kereste deposu
İnşaatlar
Hayvanat bahçesi veya veteriner
Depolar, nakliyat ambarları
Dinî yerler
Üniversiteler ve ticaret okulları
Kamu hizmetleri, enerji santralı, benzin ve yağ depoları
Kanalizasyon sistemleri
Postane ve telefon santralı

Yalnız başına iken bir çukurun kazılışını saatlerce seyredebilen bir büyük, peşindeki çocuğu oradan sürükleyerek geçirir. Acele etmesinin nedeni ya bir

randevu ya da bir iştir. Kendinize fazladan biraz zaman ayırarak ve yapacağınız işe erken başlayarak çocuğunuza paylaşma, bakma ve yeni ve beklenmedik bir şey bulma şansı tanımış olursunuz. Yolunuza devam ederken birlikte görmüş olduklarınızı açıklayabilirsiniz. Böylece çocuğun üzerinde düşünebileceği şeyleri olacaktır ve işlerinizi hiçbir kesintiye uğratmaksızın yapmanıza izin verecektir. Bu ortak tecrübeler ona yeni oyun konuları da sağlayacaktır.

Kazı yapmakta olan bir kepçe size ne kadar ilginç gelebilirse çocuğa iki kat daha çekici gelir. Çocuk gördüklerini canlandırabilir. Ne kadar çok gözlemlerse oyununda o kadar çok şeyi canlandıracaktır. Bir kazıya rasladığınızda ustabaşından işlemin bilmediğiniz ayrıntıları konusunda bilgi vermesini rica edebilirsiniz. İşini ilginç bulduğunuz için mutlu olacak ve kendisini buna zorunlu hissedecektir. Ustabaşı ile olan bu dostça konuşmanız ayrıca çocuğunuzun gözündeki değerinizi de arttıracaktır, çünkü ustabaşı onun için önemli bir kimsedir.

Havaalanına gittiğinizde buraya çocuğunuzun gözüyle bakmaya çalışın. Kontrol kulesi neyi kontrol eder, kontrolu kim yapar ve nasıl yapar? Çocuğun buraları kendi gözleri ile görmesi, saatlerce sürecek açıklamalardan veya televizyon ekranında göreceği havaalanı işlemlerinden çok daha anlamlı olacaktır. Olayı bizzat yaşamanın yerine geçebilecek herhangi birşey yoktur — itfaiye araçlarını, yakıt tankerlerini, bagaj taşıyıcılarını, bilet gişelerini, haritaları, uçuş programlarını, havayollarında çalışanları ve yolcuları görmek, duymak ve onları koklamak. Şansınız varsa bir pilotu veya hostesi çocuğunuzu park edilmiş bir uçağa sokup gezdirmesi için ikna edebilirsiniz de. Yalnızken bunu yapabileceğinizi sanmam. Ama çocu-

günuzla birlikte iken çok daha rahat olabilirsiniz; her şeyin ötesinde çocuk adına yapılmış bir girişimdir bu.

Çocuğunuz bir dahaki kez pilotçuluk oynadığında bu konuda daha çok şey bilecek, oyun süresi uzayacak ve bu tecrübeye sahip olduktan sonra bundan daha büyük bir keyif alacaktır

Yolculuk

Nereye gittiğiniz veya nasıl gittiğiniz önemli değildir. Çocuğunuzun hazırlıklara katılmasına izin verdiğiniz sürece yolculuğunuz daha kolay ve daha zevk li olacaktır. Kısa bir Pazar gezintisine gidiyor olsanız da, uzun bir yolculuğa çıkıyor olsanız da çocuğu planlarınızın bir parçası haline getirin. Yalnızca onu değil, bir bütün olarak aileyi etkileyecek olan konularda da ona seçme hakkı tanıyın. Olanak bulduğunuz süre ce yolculuk programınıza çocukların özellikle ilgisini çekecek olan yerleri de katın. Müzeler, oyun alanları, sirk, sergiler, alışılmışın dışındaki bir görüntü, bir çiftlik, bir çağlayan veya minyatür bir demiryolu çocuğa bunların özellikle kendisi için düşünülmüş geziler olduğu duygusunu verecektir. Böyle olunca da bir otomobilde veya trende saatlerce yolculuk etmek onun için çok daha kolay olacaktır. Bu ona bir önemlilik, ailede diğerleri ile eşdeğerde bir birey olma duygusu ve güvenle bekleme şansı verecektir.

Yolculuğa çıkmadan önce çocuğunuza ondan beklediklerinizi ve onun da sizden neler bekleyebileceğini söyleyin. Eğer olaylara onu da katarsanız yolculuğu tüm aile için çok daha zevkli bir hale getirebilirsiniz.

Çocuğunuza kendine ait olacak küçük bir çanta verin; bir kesekâğıdı bile bu işe yarayabilir Ya-

nında götürmek istediği kitapları ve oyuncakları çantasına yerleştirmesine izin verin. Rahatça kullanabileceği oyuncakları seçmesine yardımcı olun. Böylece yolculuktan alacağı zevki arttıracak, bir katkı duygusu geliştirecek ve yol boyunca onu meşgul edecek eşyalarını yanına almış olacaktır.

Çocuğunuza kendi eşyalarını hazırlaması için uzun bir süre tanıyın. İki veya üç yaşındaki bir çocuk için işin çoğunu büyük ihtimalle sizin üstlenmeniz gerekecektir. Üç veya dört yaşından büyük çocuklara yanlarına kâğıt ve mum boya almasını önerin. Bir ilâ altı yaş arasındaki çocuklar için boncuklar, küçük küpler, bebekler ve bu tip başka ufak tefek şeyler ideal yol arkadaşlarıdır. Çok sevilen bir oyuncak veya hattâ bir battaniye çocuğunuza evin bir parçasını nereye giderse gitsin beraberinde götürüyormuş duygusunu verecektir.

Çocuğunuz eğer çevresinde tanıdığı şeyleri görürse ve yatarken en sevdiği oyuncağına sarılabilirse yabancı odalara, yataklara ve yerlere çok daha kolay alışacaktır. Çok küçük ve bazen de daha büyük çocuklar için evden uzaklaşmak ürkütücü bir tecrübe olabilir. Çocuğa evin güvenli havasını hatırlatan bazı şeyleri yanında götürmesi için izin vererek onun korkularının üstesinden gelmesine yardım eder, ona uğraşabileceği bir takım işler sağlamış olursunuz. Onun cesaretini destekler, gelecekteki bağımsızlığının temellerini atarsınız.

Altı yaşındaki veya daha büyük bir çocuk, olaylara daha büyük bir uzantıda sokulabilir. Nereye ve nasıl gittiğiniz önemli değildir. Gideceğiniz yeri ona haritada gösterebilir ve yol üzerindeki ilginç noktaları ve izleyeceğiniz rotayı harita üzerinde işaretleye-

bilirsiniz. Çocuğunuza, kendi içindeki yönlendirici bir oyun olabilecek olan harita okumayı öğretmeniz gerekecektir.

Yolculuktan bir süre önce evde, birlikte değişik yerlerin haritasını yapmanızı önerin. Sizi izlerken odasının bir zemin planını yapın. Kapıları, pencereleri, sabit olan şeyleri ve mobilyayı az çok bir ölçek içinde gösterin. Kullandığınız sembollerin anlamını (örneğin, bu dikdörtgen masan, yukarıdan bakıldığında böyle görünüyor gibi) ve bunların zemin planına bağlı olarak ölçeklerini açıklayın. Planınızdaki herhangi bir yere bir 'X' işareti koyun ve çocuğa bu yeri oda için de bulmasını söyleyin. Bu işlemi masaya veya yere bir oyuncak koyarak ve çocuktan bunu plan üzerinde işaretlemesini isteyerek tersine de uygulayabilirsiniz. Bundan sonra ona gerçek bir yol haritası gösterebilirsiniz. Sembolleri ve ölçeği açıklayın. Eğer bu olay çocuğun ilgisini çekiyorsa ondan büronuzun, evinizin, caddenin veya oyun alanının planını yapmasını isteyebilirsiniz. Size göre çok açık olan şeyleri hatırlaması için ona zaman tanıyın. Bırakın kendi keşiflerini kendisi yapsın. Bir haritanın ne olduğunu anlamaya başlayacak ve sizinle yapacağı geziye olan ilgisi artacaktır.

Gitmeyi planladığınız yerlerin bazılarını gösteren gezi broşürleri veya posterler satın alabilirsiniz. Bunlar yolculuktan döndüğünüzde yararlı hatırlatıcılar olacaklardır. Çocuğunuz gördüklerini yeniden yaşayabilecek, yaşadıklarını da yeniden böylece yaşatabilecektir.

Gezinizi odak noktası alarak bilgi, faaliyet ve oyunu birbirine bağlayabilirseniz çocuğunuzun yolculuğunu anlamlı, sizinkini ise tüm aile bireyleri için daha dinlendirici hale getirebilirsiniz.

Otomobil ile yolculuk. Okul öncesi çağdaki bir çocukla otomobil ile yolculuk yapmak bazı sorunlar getirir. Çocuğunuzun durağan bir zeminde bir süre gezinebilmesi için her saat durmayı göze alın. Bu duruşları tuvalet ihtiyaçlarını giderme ve beslenme zamanları ile aynı zamana getirmeye çalışın. Planlanmış olan duruşlardan ayrı olarak çocuğunuzun tuvalet ihtiyacı olduğunda veya yürümek istediğinde durabileceğinizi bilmesini sağlayın. Hareket eden bir otomobil tuvalet eğitimi veya disiplin için en kötü yerdir

Eğer çocuk, onun rahatlığı için düzenli aralıklarla durduğunuzu farkederse gereksiz isteklerde bulunması ihtimali daha azdır. Arada sırada yaptıracağınız beden hareketleri çocuğun otomobilde veya gittiğiniz yerde daha iyi uyumasına olanak verecektir. Bazen otoyolun dışında çocuğun oynayabileceği bir alan da bulabilirsiniz. Benzin aldığınız istasyonlarda da biraz yürütün.

Otomobilde öyküler anlatabilir, kelime oyunları oynayabilir, komik şarkılar söyleyebilir veya yabancı plâkalara dikkat edip göstermelerini önerebilirsiniz çocuklarınıza. Otomobilinizin gerçek bir uzay aracı olduğunu düşleyebilir, kamyonların neler taşıdıklarını, nerelere gittiklerini tahmin edebilir veya çocuklarınızı da içine alan oyun projeleri veya sohbetleri başlatabilirsiniz.

Eğer çocuklarınıza yeterince ilgi gösterirseniz, muhtemelen kendi kendilerine eğlenir ve eşinizle sohbet etmenize ve rahatsız edilmeksizin otomobil kullanmanıza olanak verirler. Ayrıca gideceğiniz yere vardığınızda gözyaşsız, kavgasız, gürültüsüz bir yolculuk yapmış olma ihtimaliniz bu yolla artar.

Uçakla yolculuk. Hava alanına, bilet kontrolunuzu yaptırdıktan sonra çocuğa etrafı gezdirebilecek şe-

kilde erken gidin. Uçağa bindiğinizde çocuğunuzu hostes, pilot ve yardımcı pilotla tanıştırın. Eğer izin verilirse kalkıştan önce pilot kabinini gezmesini sağlayın. Hostesin fazla işi yoksa çocuğunuza uçağı gez direcektir Havalandığınızda çocuğunuzun ilgili oyunu oynayabilmesi için yeterince başvurusal tecrübesi olacaktır Bazı havayolu şirketleri, üzerinden uçulacak yerlerin bir haritasını verirler. Eğer görüş iyi ise harita üzerinde kentlerin, yolların, nehirlerin ve demiryollarının yerlerini tayin edebilirsiniz. Çocuğunuzun canı kenarında oturmasını sağlayın. İlk uçuşunun heyecanı geçtiğinde yolculuk çantasındaki oyuncaklara ve kitaplara başvurabilirsiniz.

Okul öncesi çağdaki çocuklar, uygun bir öykü önceden hazırlanarak uçuşa hazırlanmalıdırlar. Daha büyük bir çocuk bile kendisine uçuş hakkında kitaplar okunmasından veya verilmesinden hoşlanacaktır, çünkü böylece yolculuğundan uzun bir süre sonra bile serüvenini yeniden yaşayabilecektir

Trenle yolculuk. Çocuklarla yolculuk konusundaki tüm öneriler tren için de geçerlidir. İstasyona erken gidin. Bırakın çocuk lokomotife bakarak, makinist ve hareket memurunu tanıyarak demiryollarının tadını alsın. Çocuğa bunların görevlerini açıklayın. Çocuğunuzla birlikte treni gezin. Eğer olanak varsa yanınıza demiryolları ile ilgili bir kitap alın. Trene bindiğinizde, bu tekdüzeliği yemek vagonuna yapacağınız ziyaretlerle ortadan kaldırın. Banliyö trenindeki kısa bir gezi bile çocuk için bir serüven olabilir. Aynı yolculuğu hergün yapan bir büyük için bu bir sıkıntıdır, fakat çocuğunuzun hergün işe gidip gelen biri olmadığını düşünmeniz gerekir: o herşeyi taze ve yaratıcı bir gözle görmektedir.

Gemiyle yolculuk. Bir büyüğün yolculuk, uçma, su, yükseklik veya yabancılarla ilgili olan korkuları çocukluktaki kötü tecrübelerden veya daha çok tecrübe noksanlığından kaynaklanır.

Çocuğunuzu nereye götürürseniz götürün tehlike vardır. Güvenlik, tehlikeden tümüyle kaçmakla sağlanmaz. Ancak, tehlike ile burun buruna gelme konusunda çocuğunuzu tüm ihtimaller için hazırlamak zorundasınızdır. Bunu böyle yaparken onun ileriyi görebilmesine ve uyanık olmasına yardımcı olursunuz. Çocuğunuza güvenliği, onu çeşitli faaliyetlerle karşı karşıya getirerek ve bu faaliyetlerde mevcut doğal tehlikeler ile bunlara karşı koruyucu önlemleri ona gösterip oyunda canlandırarak öğretebilirsiniz. Dikkatsizliğin sonuçları, muhtemel zararlar, hastane ve acılarla ilgili uyarılar onun dikkatli olmasını sağlamayacaktır. Ya anlamayı reddedecek ve delicesine bir cesaret geliştirecek, ya da en az tehlikeli olan faaliyetlerden bile kaçınacaktır. Tehlikeyi davet edip, onu arayıp bulmanızı önermiyorum, ama bunun oynadığınız oyunların kapsamına alınmasında ısrar ediyorum ki çocuğunuz bu tehlikenin yaşamın normal bir parçası olduğu bilincine varsın.

Gemi yolculukları ufak gemilerle olsun, büyük transatlantiklerle olsun, en azından çoğu ana-baba ve çocuğa yabancı oldukları için güvenli değillerdir. Ana-babalar normal olarak çocuklarını bu tip yolculukların doğal tehlikelerine hazırlamazlar.

Gemilerle yapılan yolculuklarda aşağıdaki güvenlik önlemleri uygulanmalıdır:

1 — Oniki yaşın altındaki her çocuğun (eğer yüzme bilmiyorsa bu yaşın üstündekilerin de) güvertede cankurtaran yeleği ile dolaşmasını garantiye alın.

2 — Çocuğunuz lâstik tabanlı ayakkabı giymelidir.

3 — Gemide olduğu sürece anında ve itirazsız söz dinlemesi konusunda önceden uyarılmalıdır. Çocuğa kaptanın veya dümencinin gemideki herkesin başı olduğu söylenmelidir.

4 — Gemide iken koşamayacağını, zıplayamayacağını veya tırmanamayacağını anlamalıdır.

5 — Çocuğa, önceden izin almaksızın hiçbir şeye dokunamayacağı veya hiçbir şeyle oynayamayacağı söylenmelidir.

6 — Özellikle gemi limana yanaşırken ayaklarını kenarlardan sarkıtmaması konusunda uyarılmalıdır.

Oniki yaşın altındaki çocukların yanında iyi yüzme bilen bir büyük olmaksızın gemi yolculuğuna çıkarılmamalarını öneririm.

Gemi yolculuğu, özellikle eğlence gezileri, disiplinin önemli yönünü de beraberinde getirirler. Çocuğun kısıtlamasız biçimde tecrübe kazanmakta özgür olması gereken, daha serbest bir tutuma ihtiyacı olduğu zamanlar vardır. Gene çocuğun anında ve soru sormaksızın söz dinlemesi gereken, özellikle fiziksel tehlikelerin söz konusu olduğu zamanlar vardır. Küçük bir gemi ile yapılan bir gezi çocuğa, mutlak disipline olan zorunluluğu gösterebilir. Çocuk gemide iken kendisinden istenen herhangi bir şey konusunda soru soramayacağını anlamak zorundadır. Kendisinden istenileni anında ve tereddütsüz yerine getirmelidir Fakat geziden önce ve sonra tecrübeleri konusunda sorular sorması sağlanmalıdır.

Oldukça hoşgörülü bir ana-baba beş yaşındaki bir çocuktan nasıl birdenbire tümüyle bir baş eğme

bekleyebilir? Bu, örneklerle ve karada oynanacak oyunlar aracılığı ile sağlanabilir. Çocuğunuz kaptan, siz de tayfa olun. Ona emredeceği şeyi bir saniye bile beklemeden yapmanızı önerin. Gemide emirlere neden hemen uyulması gerektiğini açıklayın ve oyunda bu zorunluğu canlandıran durumlar yaratın. Geminiz karaya otursun veya fırtınaya yakalansın. Çocuğunuz olayı kavrayacaktır. Kaptan olarak sorumluluğunu ve sizin onun yargılarına olan bağımlılığınızı farkedecektir. Bundan sonra hoşgörünün neden bazı durumlarda gösterilip diğerlerinde gösterilmediğini anlayacaktır.

Davranışları iyi olan çocuk her zaman kusursuz davranan çocuk değildir; tersine, kendini tehlikeye atmaksızın ve başkalarının haklarına el uzatmadan ne zaman kötü davranabileceğini bilebilen çocuktur.

Taklit oyunda çocuğun denizciliğin bildiğiniz tüm yönlerini canlandırmasını sağlayabilirsiniz. Gerçek bir gemide, kaptanın izniyle, ona yaşına uygun küçük bir sorumluluk yükleyebilirsiniz. Okul öncesi yıllarda kayalar veya korsanlar için gözcü olabilir. Daha sonraki bir yaşta ise gücüne ve tecrübesine bağlı olarak daha aktif bir görev alabilir.

Transatlantiklerde veya feribotlarda bunların hiçbirini yapma olanağı yoktur. Kuşkusuz, çocuğunuza köprüden makine dairesine kadar birçok yeri göstererek onu muhtemel kazalardan ve dikkatsizliğin sonuçlarından sakınmanın yolları konusunda bilinçlendirebilirsiniz. Onun daha sonraki oyun - canlandırmasına ciddiyet öğelerini sokmuş olursunuz ki bu da onun gerçek yaşamı ve büyüklerin sorumluluklarını anlamasına yardımcı olur.

Plaja, parka veya çocuk bahçesine. Yukarıdaki önerilerin tümü bunlar için de geçerlidir. Altı veya

yedi yaşına kadar olan çocuklar için kova ve kürek standart donanım olmalıdır. Yaz süresince eğer havuza veya plaja gidiyorsanız, evin dışında kullanılmak üzere ayrılmış bir dizi oyuncak sürekli olarak otomobilde bırakılabilir ve bunların bagajda belli bir yere konması sorumluluğu çocuğa verilir

Küplerle inşaat yapmak için geçerli olanları aynı seyin kum ile yapımı için de geçerlidir. Çocuğa ek malzemeleri —yapraklar, denizin sürüklediği tahta parçaları, çakıl taşları ve benzerleri— nasıl kullanacağını gösterin. Ondan sonra bırakın kumu kazsın ve birşeyler inşa etsin. Onu tamamiyle terk etmeyin. Arada bir gelip yaptığı işi beğendiğinizi ifade edin. Yanınızda getirdiğiniz diğer oyuncaklarla oyununa çeşitlilik kazandırın. Zamanınızın bir bölümünü **onunla** oynayarak geçirin, **onun için** oynayarak değil.

Yüzme. Anne veya baba çok iyi birer yüzücü olmadıkları takdirde çocuğun bu konudaki eğitimini okula, özel öğretmenlere veya yüzme kulüplerine bırakmak en iyisidir Çocuğa hiçbir zaman çalışması için simit vermeyin. Simitler, bisikletlerdeki denge tekerlekleri gibi çocukları yanlış bir güvenlik duygusuna sürüklerler ve bağımsız yüzme olayının öğrenilmesini çok daha zorlaştırırlar.

Gerçek ve taklit kampçılık. Çocuklarınızla gerçek bir kamp gezisine gittiğinizde veya evde yahut evin önündeki çayırda bunu hayalî olarak canlandırdığınızda aklınızda bulundurmanız gereken bir nokta, bu tecrübenin çocuk açısından son derece renkli olabileceği gibi ürkütücü de olabileceğidir.

Çocuklar doğal olarak bağımlıdırlar; hazır olur olmaz bağımsızlıklarını sağlamak ana - babanın görevidir Çocuğun karanlık, açlık, vahşi hayvanlar ve yalnız

bırakılma ile ilgili korkularının tümü kendi açısından tamamiyle gerçektir Bu korkular en iyi bir biçimde oyunda bastırılabilir.

'Bunda korkacak ne var?' demek duygusuz bir tepkidir. Bu gerçekte çocuğun şiddetini arttırır çünkü şiddet gerçek olarak kabul edilmemektedir. Bu, çocuğun kendisinin değişik olduğunu, korkularının sadece kendisinde mevcut korkular olduğunu ve başkaları tarafından paylaşılmayacağını hissetmesine yol açar Gene bu, çocuğun korkularını oynadığı oyunlarda canlandırarak anne ve babası ile paylaşmaktansa kendisine saklamasına neden olur.

Korku, sadece insanı yetersiz bıraktığı sürece korkulacak bir şeydir Bunun dışında, sevgi, nefret, sabırsızlık, mutluluk gibi gerçek bir duygudur ve yaşamak için gereklidir Bunu inkâr etmeniz, çocuğunuzu hazırlıksız bırakmanız demektir. Çocuğunuza korkular karşısında şaşırıp kalmamayı öğretmek için onunla korkunun da yer aldığı bazı durumları paylaşmalısınız. Çocuk sizin de bazı zamanlarda tepki veya hareket yeteneğinizi kaybetmeksizin korktuğunuzu görürse kendi korkuları ile başa çıkmayı öğrenecektir. Karartılmış oturma odasında, çocuğun tuttuğu bir el feneri ile aydınlatılmış bir battaniye - çadır çocuğun karanlığa alışmasına yardımcı olabilir Bu oyun karanlığa değil, bu karanlık içinde olabilecek heyecanlı olaylara bağlı olmalıdır — küplerle hayalî bir kamp ateşi yakmak, annenin tencelerinden birini bu ateşin üzerine koymak, avlanmak, pişirmek, çadırın içine girip yatmak ve dinlenmek gibi. Bu tip olaylar karanlığı korkulacak bir şeyden çok değerlendirilecek bir tecrübe haline getirirler.

Bu tip bir serüveni karanlıktan müzmin korkusu olan bir çocuk için önermem, ancak eğer çocuk is-

tekli ise karanlıkta oynanacak bu tip oyunlara yavaş ve aşamalı bir biçimde girebilirsiniz. Önce bütün ışıkları açık tutun. Bundan sonra ışığı derece derece, el feneri dışında tüm ışıkların söndürülmesini çocuk kendisi isteyinceye kadar hafifletin. El fenerini çocuk kullansın. Çocuğun bunu ve korkularını kontrol etmesini sağlayın. Bu önemli ölçüde tekrarı ve zamanı gerektirebilir, ama tüm bunlara değer. Bu ona güven verecek, ana - babanın ise çocuğun gizemli dünyasına girebilmelerini sağlayacaktır.

Eğer gerçek bir kamp yapmayı planlıyorsanız, bu oyun yedi - sekiz yaşına kadar olan çocukları hazırlamak için iyi bir yöntemdir. Daha büyük olan çocukların buna ihtiyaçları olmayabilir, fakat onlar da bundan yarar sağlayacaklardır. Eğer çocuğa önceden kamp, tahta işleri ve evin dışındaki serüvenlerle ilgili kitaplar verilirse, bu olay tüm aile için zevkli bir tecrübe olacaktır.

Ziyaretler ve büyüklerin partileri. Çocukları zaman zaman akraba ziyaretlerine, çocuğu olmayan arkadaşlara veya hattâ partilere götürmek gerekir. Bu gibi durumlarda, çocuğun meşgul olabilmesi açısından birkaç kitap ve oyuncağı da beraber götürmek iyi olur.

Herhangi bir oyuncağın olmadığı yerlerde bile bir kâğıt ve kalem her zaman bulunabilir. Altı yaşındaki ve daha büyük çocuklara resimli kitaplar, dergiler, fotoğraf albümleri veya eski bir gazete ve makas verilebilir. Arkadaşlarınızın ve akrabalarınızın çocuğunuza ilgi göstermelerini ve onu konuşmalarından bazılarına sokmalarını sağlayın. Ona bir kaç dakika ayırın ki kendisini ihmal edilmiş hissetmesin ve size sosyal zorunluluklarınızı yerine getirmek için zaman tanısın.

Alış - veriş. Bir çocuğu alış - verişinizi tamamlayıncaya kadar sabırla beklemeye zorlamak zor ve gereksizdir. Eğer çocuğunuzu birlikte götürme konusunda oyuncul bir tavır geliştirirseniz alış - veriş gibi sıkıcı bir olay bile onun için serüvene dönüştürülebilir

Örneğin, onunla birlikte kendi geminizle bir dünya turuna çıktığınızı düşleyebilirsiniz. Erzak alıyorsunuz. Sebze ve meyva alırken çocuğa soğutucunun bulunmasından önceki günlerde denizcileri etkisi altına alan iskorbüt sorununu açıklayabilirsiniz. Çamaşır ipi almak yerine yabancı bir limanda demir atmak için palamar satın aldığınızı düşleyin. Daha sonraki alış - verişlerinizde Afrika'daki bir safari veya bir kamp için alış - veriş yaptığınızı varsayabilirsiniz. Eğer yaptığınız işle bağıntılı biçimlerde onu eğlendirebilir ve ilgisini çekebilirsiniz, çocuğunuzun siz kasada sıranızın gelmesini beklerken sabırla beklemesi ihtimali daha yüksektir. Bunları yaparken aynı zamanda çocuğun başvuru çerçevesini de genişletirsiniz. Bu oyunları belki evde kendi başına da sürdürecek ve ona anlattıklarınızı kendi bağımsız oyunu, resmi ve yapıları ile birleştirecektir.

Çocuğunuz biraz daha büyüdüğünde alış - veriş listenizin bir bölümünü ona verip alınacak şeylerin bazılarını alması sorumluluğunu yükleyebilirsiniz. Ona da bir sepet verin ve yardımının değerini vurgulayın. İlk defalarda bir çok hata yapacak ve size zaman kazandırmak yerine bazı sorunlara neden olacaktır. Fakat başka türlü nasıl öğrenebilir? Sabrınız ödüllendirilecektir. Daha iyisini yapacak ve sizin de değerli bir yardımcınız olacaktır.

Hayvanat bahçesi. Çocuğunuzu hayvanat bahçesine götürmeden önce göreceği hayvanların resimle-

rini görmesini ve onlarla ilgili kitaplar okumasını sağlayın. Bu hayvanlar konusunda ne kadar çok şey bilirse bu gezintiden o kadar çok zevk alacaktır. Şunları düşünün:

1 — Çocuğunuzu hayvanat bahçesine ona özel bir zevk sağlamak için götürürsünüz.

2 — Bu tecrübeye katılabilmesi için nelere ihtiyaç duyabileceğini önceden görün ve iyi donanmış bir biçimde gidin. Bazı hayvanat bahçeleri hayvanların beslenmesine izin verirler. Bakıcının izni ile çocuğun hayvanlara verebileceği ucuz bir takım yiyecekler alabilirsiniz. Manavınızdan lâhana, marul gibi sebzelerin dış yapraklarını belki de ücretsiz olarak alabilirsiniz. Bakkalınız size bir kaç kuruş karşılığında bayat sandöviç ve ekmek verecektir. Balık kafaları, yer fıstıkları, bir kaç parça şeker, ezik meyvalar ve sebzeler erzağınızı tamamlayacaklardır Bu tip bir hazırlık çocuğunuzun mutluluğunun bir parçasıdır ve ona bekleyebileceği bir şeyler sağlar.

Hayvanları besleyerek çocuğunuz onlarla sözsüz bir ilişki kurar. Filden önce korkabilir. Fakat sizin hayvanın hortumuna bir kaç yaprak soktuğunuzu gördüğünde tüm cesaretini toplayıp sizi izlemeyi deneyecektir Bazı hayvanları zarar görmeden besleyebileceğini, diğerlerinin ise yediklerinin insan veya hayvan olmalarını pek umursamayan et - oburlar olduğunu öğrenecektir. Aralarındaki farkı keşfederde yabancı hayvanlara dikkatle yaklaşacaktır. İnsan dışındaki tüm yaşamı tek bir hayvan kategorisine sokacağına bu farklılıkları incelemeyi öğrenecektir.

3 — Gezintinize erken başlayın. Çocuğunuzun gösterdiği duruma göre geç zamana kadar kalmaya veya erken dönmeye hazırlıklı olun. Geziden önceki

gece çocuğunuzu erken yatırın. Eğer olayın keyfini çıkaracaksa dinlenmeye ihtiyacı vardır.

4 — Bir kez hayvanat bahçesine geldiğinizde çocuğunuzun neleri görmek istediğini bulun ve bundan sonra duyarlı bir plan hazırlayın. Plan yaparak onun yorgunluğunu azaltabilirsiniz. Değişik besleme zamanlarını öğrenin ve ziyaretlerinizi buna bağlı olarak programlayın.

Herşeyi görmeye kalkmayın. Bir kaç kafesi dolaşmak ve her birinin önünde çocuğun ilgilendiği sürece kalmak, hayvanat bahçesinin bir ucundan diğerine koşuşturmaktan çok daha iyidir Geri kalanını başka bir zaman görebilirsiniz. Dondurma, limonata gibi harcamalar için, çocuğunuzun keyfine ve sağduyuya göre biraz para ayırın.

5 — Bunun çocuğunuza ait bir keyif olduğunu aklınızda tutun. Hayvanat bahçesine yapılan bir gezi disiplin için uygun bir fırsat değildir. Küçük sürtüşmeler tümüyle görmezden gelinmelidir. Eğer bugünün onun günü olduğunu belirtirseniz çocuğunuz özellikle iyi bir tavır takınacaktır Tuvalete normalden veya gerektiğinden daha sık gidebilir, fakat heyecanlı olduğundan işlevlerini kontrol etmede muhtemelen daha büyük güçlük çekecektir.

6 — Arada bir dinlenmek üzere hazırlıklı olun. Gününüzü bir şeyler atıştırmak, değişik şeyler yapmak gibi farklı olaylarla bölün, böylece bu gezi bir sıkıntı olmaktan uzaklaşır. Ona günün erken saatlerinde bir balon veya oyuncak alın. Balonunu kaybetse veya yeni oyuncağını kırsa bile, böylece yolda gördüğü herşeyi istemeyecektir. Oyuncaklarını onun yerine taşıyarak veya balonunu giysisinin bir düğmesine bağlayarak onu bu gibi dertlerden kurtarabilirsiniz. Anne

ve babanın ihmali, bu tip gezilerde sürtüşmenin alışılagelmiş kaynağı olan tüm küçük kazalara yol açar.

7 — Yorgunluk belirtilerine dikkat edin. Çocuğunuz doyduysa hayvanat bahçesini terk edin. Eve gitmeden önce ona küçük ikramlarda bulunun ki heyecanı yatışsın. Siz hayvanat bahçesinden ayrılmak istemeyebilirsiniz, fakat size de uygun gelen bir takım özverilerle çocuğunuz için bazı ayrıcalıkları gözetmeye hazırlanmış olmanız gerekir.

8 — Eğer hayvanlara binip gezme durumu varsa çocuğunuza deveye, eşeğe, file veya hangi hayvan varsa binme şansı verin. Eğer önerinizi geri çevirirse onu zorlamayın veya kendi yaşındaki diğer çocukların ondan daha cesaretli olduğunu söylemeyin ona. Korkuyor olabilir; diğer çocuklar da muhtemelen çok daha tecrübelidirler. Eğer hatalı yüreklilik gösterilerine zorlanırsa cesaretini göstermeyecektir. Bunun yerine hayvanların üzerindeki diğer çocukları izlemesini sağlayın. Onların keyiflerini gözlemleyerek ve kötü bir şeyin olmadığını anlayarak korkularının üstesinden gelebilir. En küçük ve en az korkunç görünen hayvanla bir gezintiyi denemek isteyebilir. Eğer onu mutlu edecekse yanından yürümeyi önerin. Hayvanın üzerine bir kez bindiğinde kararını değiştirebilir de. Sürekli yakınmadan ve size boş yere para harcattığı için onu azarlamadan çıkarın çocuğunuzu bu tip gezmelere. Eğer ona ilgi gösterirseniz belki bir kez daha deneyecektir. Daha az korkacaktır, çünkü kendisini sizin gözünüzde küçülmüş hissetmek istemeyecektir.

9 — Bir sonraki gün başınızdan geçenleri onunla yeniden yaşayın. Gördüklerini sindirmesi birkaç gün sürebilir. Gördüğü ve zevk aldığı şeylerle ilgili

teşekkürlerini ve bunları oyunlarında hemen canlandırmasını beklemeyin. Konuşmak veya oynamak için hazır olduğunu ifade ettiğinde ona yaşadıklarını hatırlama olanağını verecek faaliyetler önerin.

Hayvanat bahçesi gezinizi; oyun projeleri, okuma veya yatak zamanı anlatılan öyküleri için ana konu haline getirebilirsiniz. Eğer çocuğunuz bu geziden hoşlanırsa bunu oyunlarında yeniden yaşamak isteyecektir.

Müze veya sergi ziyareti. Müzeleri, gözlemevini, bilim, tarih veya sanat sergilerini ziyaret için anne-babanın yapmaları gereken hazırlıklar hayvanat bahçesi ziyareti için yapılanlara benzer. Anne-babaların akıllarında tutmaları gereken bir kaç değişik konu daha vardır:

1 — Gezinizin çocuğun yararına ve onun eğlenmesi için olduğunu hatırınızdan çıkarmayın. Eğer esasen kendi zevkiniz veya bilgi edinmeniz için gidiyorsanız çocuğu evde bırakmanız daha iyi olacaktır. Size ilginç gelen herhangi bir şey çocuk için yararlı veya ilginç olmayabilir.

2 — Müzede, hayvanat bahçesinden daha az değişiklik ve dinlenme olanağı vardır. Gezinizi çocuğun ayakta durabilme yeteneğini aşacak biçimde uzatmayın. Bu nedenle son derece seçici olmak zorundasınızdır. Gezintinizi tek bir konuyla veya bu konu ile ilgili bir kaç şeyle sınırlayın. Çocuğu tüm müze boyunca sürüklemeyin.

3 — Çocuğunuzu hangi sergilere götüreceğinize önceden karar verin. Onunla sohbet ederek, ona kitaplar okuyarak hazırlayın. Mevcut ilgileri ile bağlantısı olan bir konuyu seçmeye çalışın. Tarihî konular, geç-

miş konusunda fikri olmayan bir çocuk için anlam taşımazlar. Resim ve heykel, çocuğun bu konuda biraz tecrübesi olmadığı ve sanatçılar ile bunların yapım tarihleri konusunda bir şeyler bilmediği sürece ona pek bir şey ifade etmezler. Çocuğunuzun anlayış sınırları içinde, örneğin modalardaki mimarideki ve geleneklerdeki değişikliklere işaret ederek (değişik resimlerde gösterildiği üzere) ziyaretinize bir anlam kazandırabilirsiniz.

Çoğu müze ve sergi, çocuğun zevk alması ve yönlenmesi için oluşturulmadıklarından, önceden bir plan hazırlanması önemlidir Örneğin, bir doğa müzesi çocukla birlikte ziyaret etmek için uygun bir yer olmasına rağmen formaldehid içinde korunmuş bir dölütün evrimi, bu tecrübeye önceden hazırlanmamış bir çocuğu korkutabilir. Bir dinazorun iskeleti, kızılderili maskları, mumyalar veya hattâ zırhları içinde şövalyeler bile bu konuda önceden hazırlanmamış beş yaşındaki bir çocuğun karabasanlar görmesine neden olabilirler. Çocuğunun bu tip sergiler için hazır olup olmadığını sadece anne - baba ölçebilir ve onu bunlar için hazırlarlar.

4 — Gezinizden sonra çocuğunuzun gördüklerini sindirmesine olanak tanıyın. Bundan sonra bu yeni tecrübe oyunda canlandırma, okuma ve sanat, resim, çizim, heykel, yapı ve el sanatlarındaki öz anlatım arasında bağlantı kurun.

ÇOCUK PARTİLERİ

Çocuğunuzun arkadaşları, bebekleri veya yalnızca çocuğunuz ve kendiniz için vereceğiniz bir parti ödülden de öte bir şey olacaktır. Eğer çocuğunuz konuksever bir dost olacaksa, konuk ve ev sahibi olmayı önce kendi evinde öğrenmelidir Bu rollerde pratiğe ihtiyacı vardır.

Bir çocuk partisinin başarısı; ödüllerin, komik şapkaların, balonların, dondurma, pasta veya limonatanın bolluğuna bağlı değildir. Bu, aile bütçesinin olanakları içinde mevcut olanın yaratıcı bir kullanımını gerektirir. Dekor ve kostümler evde yapıldıklarında, satın alınanlardan daha büyük değer taşırlar. Eğer hazırlıklarına katılma olanağı bulursa partinin çocuk için taşıdığı anlam daha da büyür. Böylece anne - babanın bu özeni göstermeleri ve zamanlarını vermeye istekli olmaları önemlidir.

Vesile. Herhangi bir olay parti için bir vesile olabilir: çocuğun doğum günü veya beslediği hayvanların veya bebeklerin doğum günleri olarak saptanmış rasgele tarihler, ulusal ve dinî tatiller, yılbaşı, yahut özel bir nedeni olmaksızın seçilmiş herhangi bir gün. Bu hattâ hayalî konuklar ile bir taklit parti bile olabilir.

Dekor. Dekor için, daha çok çocuğun masasının çevresinde sınırlandırılmış bir alan seçin. Bırakın yapabildiğince çocuk hazırlasın dekorları. Grapon kâğıtları ve renkli kâğıtlar duvardan duvara çapraz bir biçimde gerilebilirler. Gazete ve mecmua sayfaları şeritler halinde kesilip uçlarından püskül şeklinde bağlanabilir. Balonlar tek tek veya toplu halde asılabilirler. Çocuk duvara asılmak üzere resimler yapabilir.

Masa parlak örtüler ile örtülüp herkesin yerine tatlı çörekler ile dolu ev yapısı sepetler yerleştirilebilir.

Yiyecekler. Parti, yalnız çocuk ve anne - baba için de olsa, çocuğun arkadaşları veya bebekleri için de olsa yiyecek bir şeyler verilmelidir. Çocuğunuzun menüyü planlamanıza yardımcı olmasını ve hazırlamasında yardım etmesini sağlayın. Sekiz veya dokuz yaşın altındaki çocuklar için öğle yemeği partileri tercih edilir. Çocuklar taze ve dinlenmiş bir biçimde gelirler ve akşamüstü, yorgunluktan bitip tükenmeden giderler. Hamburger, cips, dilimlenmiş domates, havuç stikler, pasta, dondurma ve bir meyva demeti ev işleri arasında önceden hazırlanabilecek bir menü oluştururlar. Hayalî bir partide bile gerçek yiyecekler ile servis yapabilirsiniz çünkü yiyecek törenin önemli bir parçasıdır. Kedinin doğum günü için kedi mamasından bir kek yapabilir ve bunu mumlarla süsleyebilirsiniz. Çocuk bu saçmalık için size minnettar kalacaktır.

Oyunlar. Gençlik çağı dışındaki çocuklar için her birinin eşit oynama ve kazanma şansına sahip olacakları grup oyunları düzenleyin. Eğer ödül verilecekse her çocuğun eş değerde bir ödül kazanmasını sağlayın. Partinin amacı çocukların tümünü mutlu etmektir, birbirlerine düşürmek değil. Parti oyunları konusunda grup faaliyetlerini ve gerekli malzemeyi içeren kitaplar alın. Hangi oyunların oynanacağına önceden karar verin ve bunlar için hazırlık yapın.

Tüm çocukların oyunlara aynı anda katılmalarına çalışın, karşı çıkanları diğerlerinin neşesine kapılıncaya kadar kendi başlarına bırakın. Oyunlara katılsınlar veya katılmasınlar, bu çocuklara parti süresince herhangi bir zamanda diğer çocukların tümüne veril-

miş olan herşey verilmelidir. Sekiz veya dokuz yaşındaki çocuklar için yiyeceklerin ve oyunların denetlenmesi için her on çocuğa bir büyük gerekir. Birkaç grup oyunundan sonra bırakın çocuklar kendi kendilerine eğlensinler. Eğer grup oyunları onlara gürültü yapma olanağı vermişse, partinin geri kalan zamanında muhtemelen sessizce oynayacaklardır.

Evin dışındaki partiler. Evin dışında bir çocuk partisi vermek çok daha kolaydır. Kısıtlamasız oyun ve koşuşturma için daha geniş alan vardır. Çalılar ve ağaçlar, balon ve lolipoplarla süslenebilir. Çocuklar askerî bir düzen içine sokulmamalıdırlar, fakat bir parça düzen yine de sağlanmalıdır. Yemeği çimenliğin bir bölümünde hazırlayın ve onların başka bir yerde oynamalarını sağlayın.

Daha büyük çocuklar gece verilen bahçe partilerini özellikle heyecan verici bulurlar. Anne - babaların hazırlıklara ve planlamaya yardımcı olmaları gerekir, ancak çocukların oyunlarına veya sohbetlerine pek fazla karışmamalıdırlar. Çocuğunuzun size ihtiyacı vardır fakat gençliğe giriş çağı olan bu çağda bağımsızlık denemesi de yapmak zorundadır. Anne - baba, gerektiğinde ortaya çıkacak şekilde, ama geri planda kalmalıdırlar. Çoğu çocuk bu sıkıcı olmayan kılavuzluğa sorumlu davranışlarla karşılık verecektir.

Birçok ana - baba gençlerin partilerinin kendi gençliklerindeki partilerden çok daha gürültülü ve tüketici hale geldiğini ifade etmektedirler. Zaman değişmiştir ve genç çocukların çoğunun onyedi yaşında kendilerine ait birer otomobilleri vardır, çok daha hareketlidirler, kısıtsızdırlar ve daha az disiplinlidirler. Evlerini veya dairelerini hiç bir denetim veya kısıtlama olmaksızın çocuklarına devreden ana - babaların

kendileri dışında kimseye kızmaya hakları yoktur On beş, onaltı yaşına kadar evde en azından bir büyük olmadan parti yapılmasına izin verilmemelidir Ayrı bir odada oturmak anne - baba için pek zevkli olmayabilir, fakat onların varlığı partilerin uygun sınırlar içinde kalmasını sağlayacaktır. Ayrıca davetsiz konukların partiye katılmalarını da engelleyecektir. Muhtemel bir direnişe rağmen çocuklarınız ve arkadaşları varlığınızdan rahatsız olmayacaklardır Rahatsız edici olmaksızın eğlenebileceklerini öğreneceklerdir.

Parti için hazırlanırken gençlerin dikkatsizliğini göz önünde tutmak zorundasınızdır Çocuğunuzun arkadaşlarından bazıları sigara içiyor olabilir. Kül tablası koyun fakat sigara sağlamayın. Kırılacak eşyaları kaldırın ve yiyecek içecekleri, dökülüp saçıldıklarında mobilyanıza zarar vermeyecekleri bir yere yerleştirin. Bir odayı veya odanın bir bölümünü dans için boşaltın. Sakarlık veya kazalar nedeni ile meydana gelebilecek bazı zararlara hazırlıklı olun. Bundan sonra onları eğlenceleri ile başbaşa bırakın. Arada bir onlara orada olduğunuzu hatırlatmak dışında pek ortalıkta dolaşmayın.

Büyükler. Çocuklar için bir parti verirken, yardım etmek ve çocuklara servis yapmak için orada bulunanlar dışında başka büyük davet edilmemelidir Çocuk partisi çocuklar içindir. Sağda solda dolaşan ana - babalar çocukların eğlencesini bozarlar. Ayrıca çocuklara servis yapan ve onları denetleyen ev sahibi anne ve babayı da meşgul ederek onların bu işi etkin biçimde yapmalarına engel olurlar.

Temizlik. Çocuğunuzun bebekleri veya hayvanları için bir hayalî parti verdiğinde bırakın temizliğin çoğunu o yapsın. Çocuk büyüklük rolünün pratiğini

yapmaktadır. Fakat çocuklarınız için gerçek bir parti veriyorsanız, yaşları ne olursa olsun, temizliğin büyük bir bölümünü kendiniz yapmaya hazırlıklı olun. Çocuklarınız yorgun olacaklardır. Arkadaşları gittiğinde partiyı düşlerinde yeniden yaşayarak tadını çıkarsınlar

SADECE EĞLENCE

Çocuktan her zaman öğrenmesi ve tecrübe depolaması beklenemez. Fakat yaptıkları pedagojik geleneklere ters düşse de, gene de zaten yaptığı herşeyden bir şeyler öğrenir Çocuk alarak vermeyi, eglendirilerek eğlendirmeyi anne - babasından öğrenir Bunun dışındaki alış - verişleri de öğrenmek zorundadır: neşe, nezaket, hiçbir şey için olmasa da sırf kendi keyfi için zaman geçirme kapasitesi.. Bunu da kendi evinde anne - babası, ağabeyi, ablası ve kardeşleri ile olan ilişkilerinden öğrenmek zorundadır.

Eğlenerek koşmak, neşe içinde hoplayıp zıplamak, yerlerde yuvarlanmak, şakalaşmak, çocukluğun saçmalık ve coşkularına katılmak anne - babanın değerinden veya çocuğun onlara karşı olan saygısından hiçbir şey eksiltmez. Tersine, anne - baba çocuğa gürültülü saçmalığın ara sıra yasaklanmasının, onun neşesini değerlendirememelerinden değil de bir takım iyi ve yerinde nedenlerden kaynaklandığını kanıtlamış olurlar. Çocuğunuzla itişli kakışlı oyunlar oynayarak, sevecen, insancıl, neşeli ve bir değişiklik olarak kendinize gülünmesini kaldıracak kadar anlayışlı bir insan olduğunuzu kanıtlamış olursunuz.

EV HAYVANLARI, BİTKİLER VE OYUN

Kentte de yaşasa, kırsal kesimde de yaşasa her çocuğun yaşayan başka bir varlıkla ilgilenme sorumluluğuna ihtiyacı vardır. Her ev için, boyutları çocuğun yaşına, mevcut yere, evin konumuna ve anne-babanın anlayışına bağlı olan bir hayvan veya bitki bulunabilir. Bazı çocuklar hayvanları veya bitkileri ile sürekli ilgilenirler ki bu da anne-baba için kaçınılmaz sorunlara neden olur. Eğer ev halkının asıl amacı rahatlık veya sıkıntıların olmaması ise o zaman hayvan veya bitki —veya çocuk— edinmemek en iyisidir. Dinlenmiş ana-babalar bu sorunların üstesinden gelebilirler. Bunlar çocuğun ihtiyaçlarının yan ürünlerinden bazılarıdır.

Çocuğunuz evde sevgisine karşılık veren bir hayvana sahip olduğunda hayvanlardan korkma ihtimali çok daha az olur. Tüm hayvanların aynı derecede dostane olmadıklarını ve kendisine zarar verecek olanlardan niçin kaçınması gerektiğini daha kolay anlar. Bu arada çocuğun doğa, gelişim, cinsellik, beslenme ve ölüm konularındaki doğal merakı ile uğraşmak eğer çocuk bunları ilk elden gözlemleme olanağına sahipse daha da kolay olur. Kedi, köpek, balık, kuş, kaplumbağa ve beyaz fare son derece iyi ev hayvanlarıdır.

Cinsel eğitimin ayrıntıları bu kitabın çerçevesi dışındadır, fakat yaşamın, doğumun ve ölümün anlamı, çocuk bunları başka yaşam biçimlerinde gözlemleyebildiğinde daha az gizemli, daha kolay açıklanabilir ve daha olanağanüstü olurlar. Çocuk eğer bunlarla karşı karşıya gelirse bunlardan çekinme ihtimali daha azdır. Yaşamın kutsallığı; hayvanın doğumu, yaşamı ve ölümü ile, bir tohumun filizlenmesi ve daha

sonra çiçek açması ile olan ilişkisi içinde bir dolu açıklamadan çok daha anlamlı bir biçimde ortaya konur. Anne - babanın bu olayları ele alışlarındaki incelik çocuğa yaşamın gerçekleri ve bunların beraberlerinde getirdikleri duygular konusunda ilk ışıkları verir.

Üç veya dört yaşındaki bir çocuğun balığı veya kaplumbağası öldüğünde anne - baba ölümün ayrıntılarını tartışmak zorunda değillerdir. Çocuk ortalıkta olmadığı bir zaman hayvanı ortadan kaldırıp yerine bir başkasını koyabilirler. Eğer çocuk hayvanın durumunu gözlemlemişse anne - baba çocuğa hayvanın gerçekten öldüğünü söyleyebilirler. Tartışmayı, çocuğun ölümün anlamı konusunda soru soracağı zamana bırakın. O zaman bile hayvanın ölümünü yaşayan tüm diğer şeylerin yaşam daireleri ile karşılaştırmayın. Çocuk bu gerçeği kısmen kendisi fark edecektir. Bundan sonra size soru sormaya devam edecektir; siz de ona merakını tatmin etmek için yeterince bilgi verebilirsiniz. O andaki sorularının ötesine geçmemeye ve o anda bilmek istediğinden fazlasını söylememeye dikkat edin, yoksa onu gereksiz yere korkutmuş olursunuz. Ölüm hiç bir şekilde, hiç bir zaman uyanılmayacak bir uyku olarak tanıtılmamalıdır. Çocuk bunu kelimesi kelimesine söylendiği anlamda alarak ölmüş hayvanını uyandırabilme umudu ile dürtükleyecektir. Ayrıca hiç bir zaman uyanamayacağı kuşkusu içinde uyumaktan da ürkebilir.

Ana - babalar yaşamın gerçeklerini veya çeşitli organların çalışma biçimleri ile hastalıklarını kirli veya utanılacak şeyler olarak ele almamalıdırlar. Küçük bir çocuk doğal ki vücut işlevlerinin ayrıntılı bir tanımı için hazır değildir. Gene de hiç bir şey gizlenmemeli ve uygun terminoloji kullanılmalıdır.

Ana - babanın çocuğa henüz almaya hazır olma-

dığı bilginin kendisine daha sonra verileceğini gösterebilecekleri bir çok örnek vardır. Dört yaşındaki bir çocuk bir otomobilin veya saatin karmaşıklığını anlayamayacağını kabul edecektir. Ona gerçeklerin bazılarını anlatabilir ve büyüdüğünde kendisine herşeyi tümüyle anlayacak kadar çok ayrıntı verileceğini açıklayabilirsiniz. Böyle bir karşılaştırmayı yapmak yoluyla ana - baba, çocuğun gerek duyduğu şeyler ile merakları bir açıklık kazandığında daha fazla bilgi sağlamak üzere ona açık bir kapı bırakırlar Bir bilgi gizemi yaratarak, güvenilir bir bilgi kaynağı olarak kendinizi hapseder ve çocuğun çoğu kez zararlı ve yanlış olabilecek dış kaynaklı bilgi aramasına yol açabilirsiniz.

Evde beslenen herhangi bir hayvan, ana - babaya çocuğunun ilgisini doğa araştırma ve incelemesine çekme olanağını verir. Bu hayvana bağlı olarak evrimin prensipleri ve cinslerin ayrımı tartışılabilir, gözlemlenebilir ve araştırılabilir Anne ve babaların hizmetine sunulmuş birçok bilime giriş kitapları vardır Anne - babanın birer öğretmen olmaları gerekmez, ancak evdeki hayvanı bir hareket noktası olarak alıp çocuğun bağımsız sorularını sormasına izin verebilirler

Bitkiler de aynı amaçlara ulaşmaya hizmet ederler Kentte yaşayanlar için uygun saksılarda sıcak bir odada, güneşli bir pencere önünde yetiştirilen soğan, pancar, havuç, greyfrut veya limon kışın bile az bir dikkatle yaprak açabilirler Herhangi bir çiçekçi veya bahçıvan gerekli bilgiyi verebilir Kırsal kesimde çocuklar tohumdan çiçek veya sebze yetiştirebilirler Sekiz yaşından başlayarak her çocuk kendi küçük bahçesini ekebilir Daha küçük bir çocuk bile buna elinden geldiğince katkıda bulunabilir.

Çocuğun bahçedeki parseli tümüyle kendine ait olmalıdır 120 cm. x 240 cm. boyutlarından büyük olmamalı, üç veya dört sıra karışık bitki ve çiçekten oluşmalıdır. Eğer çocuk kendi toprağı ile yeterince ilgilenebilecek kapasiteyi gösteriyorsa ona bir sonraki yıl için daha büyük bir toprak parçası sağlayacağınız konusunda söz verebilirsiniz. Çocuğun sorumluluklarının, yerine getirebileceklerinden biraz az olması daha iyidir Eğer uğraşabileceğinden fazlası ile sıkılırsa cesaretini kaybedecek ve bu işten tümüyle vazgeçecek veya görevini büyük bir ağırlıkla yerine getirecektir Her halükârda anne - baba ona yardımcı olmaya hazır olmalıdırlar

Hayvanlar veya bitkiler çocuğun hazır olduğu bir zamanda uygun bir biçimde sunulduklarında ona bir sorumluluk duygusu vereceklerdir Dört yaşındaki bir çocuk, hayvanları ile ilgilenmeye başlamaya hazırdır Altı veya yedi yaşında düzenli beslemeye de geçebilir O zaman bile çocuğa arada sırada yardım edilmelidir, çünkü görevlerini savsaklama veya unutma ihtimali vardır Böyle bir şeyi gördüğünüzde hayvanı kendiniz besleyin, fakat çocuktan konu ile ilgili olarak hesap vermesini isteyin. Çocuk hayvanın oyuncak olmadığını öğrenmelidir Bu hayvanın bir yaşamı vardır Hayvanla ilgilenmek kendisine uygun gelmiyor diye bu gerçek inkâr edilemez veya bir yana bırakılamaz. Çocuğu cezalandırmak için hayvanı başka bir yere vermek çocuğa gerçek bir kayıp duygusu vermez; sadece hayvanı oyuncaklarla aynı kategoriye sokar Bir yaşam daha çok saygıya değer

Çocuk, sorumluluklarının farkına bunları varsayarak varır. Kendisine gösterilen özen konusunda, anne - babasının onu koruduğu, giydirdiği ve beslediği söylenerek bilinçlendirilmez. Ancak, ona bağımlı olan bir

hayvanın kendisine verilmesi ile anne - babasına bağımlı olduğunun farkına varabilir. Bundan sonra ona sevgi ve normal bir özen gösterme arasındaki farkın şu olduğu belirtilmelidir ki, sevecen bir ilişkide yükümlülükler yalnızca isteyerek yerine getirilmez, aynı zamanda aranılır da. İster ana - babanın çocuklarına gösterdikleri özen olsun, isterse çocuğun hayvanına veya bitkisine gösterdiği özen olsun, özen gösterme disiplini bir ayrıcalık olarak düşünülmeli, arada sırada ortaya çıkan aksaklıklar da herşeye değer olarak düşünülmelidir.

OYUN VE HASTA ÇOCUK

Kronik hasta veya sakat çocukların oyun sorunları yetkin tıp uzmanlarının öğütlerini gerektiren başlı başına bir konudur Fakat her çocuk zaman zaman soğuk algınlığı veya doğal çocuk hastalıkları ile yatağa düşer. Bunların her biri, yalnızca ilâçların verilişi konusunda, perhizde veya tedavide değil, oyun da da uzman tıbbî öğütlemeleri gerektirir. Örneğin, kızamık durumunda doktor perdelerin yarı kapalı, odanın yarı loş tutularak çocuğun gözlerinin ışıktan korunmasının gerekli olduğunu düşünebilir. Bu, çocuğun okumasını veya oynamasını engeller ki bu durumda çocuk eğlendirilmek zorundadır. En küçük bir hastalık durumunda dahi anne - baba ilgili doktora çocuğun ne dereceye kadar aktif olabileceğini veya oturmasına, okumasına veya oyuncakları ile oynamasına izin verilip verilmeyeceğini sormalıdırlar.

Yatak istirahatinin önerildiği çoğu küçük hasta-

lıkta olduğu gibi, çocuğun oynaması konusunda özel bir takım kısıtlamalar yapılmayan daha ciddi hastalıklarda da belli basit kurallara uyulmalıdır. Aynı öneriler nekahat devresi için de geçerlidir. Çocuğunuz, hastalığına bağlı olan bu hareketsizlik nedeni ile huzursuz ve sıkıntılı olacaktır. Bunları onu kafaca meşgul ederek bir ölçüde dengeleyebilirsiniz. Ancak, çocuğun kendine gelme derecesini aşmamaya özen gösterilmelidir; nekahat devresinde bile fazla uyarılmamalıdır.

1 — Oyun için bir hasta odası programı saptayın. Çocuğunuz için dinlenme ve ilaç saatlerinin düzenli olması konusunda gösterdiğiniz özenin aynısı ile oyun saatlerini saptayın.

2 — Hasta bir çocuk gücünü veya zayıflığını ölçebilecek durumda değildir. Çocuğunuzun sizinle veya kendi başına oturup oynayabileceği sürenin uzunluğu konusunda doktorunuza danışın.

3 — Oyunları değiştirerek oynayın. Bir süre için okuyun ve onunla oynayın, sonra ona bir öykü anlatın. Fiziksel veya duygusal bir rahatsızlıkta olduğu gibi hastalıkta da çocuğun dikkat süresi önemli ölçüde azalmış olabilir. Yaptıklarınızı kısa sürelerde değiştirin ve doktorun talimatları çerçevesi içinde çocuğunuza oyunu yönetme olanağını verin.

4 — Çocuğunuz sağlıklı olduğunda ondan yaratıcı olması, katılımda bulunması ve yaratıcı oyunlar oynaması istenmelidir; hasta olduğunda ağırlık onun dinlenmesine ve iyileşmesine yardımcı olacak şeylere verilmelidir. Eğer gücünü kazanmasına yardım edecekse anne-babanın hasta bir çocuk **için** onun adına oynamalarına dahi izin verilebilir. Diğer zaman-

larda düzenli birer eğlence aracı olarak sakıncalı bulunabilen radyo, televizyon ve kurmalı araba, kesme işleri gibi oyuncaklar, çocuk eskisi gibi oynayabilinceye kadar zaman geçirmek için kullanılabilirler Gene de çocuğunuzun nekahat devresinde bile kısıtlamasız biçimde televizyon izlemesine izin vermeyin. Günde üç saat yeterlidir

5 — Eğer çocuk ateşten veya hastalıktan bitmiş tükenmişse, onun hareketsiz durmasını sağlamak önemlidir. Ona kitap okuyabilir veya görüp düşünebileceği bazı şeyler verebilirsiniz, Yatağının ayak ucuna asılı, yatarken de görebileceği resimler sık sık değiştirilebilir Zamanla vazgeçmiş olduğu diğer oyuncaklar da enerji harcamadan zaman geçirebilmesini sağlamak için yeniden verilebilir

6 — Çocuğunuz oturmaya ve daha uzun sürelerle oynamaya başlar başlamaz ona kolayca başlatılıp bitirilebilecek basit oyun projeleri verebilirsiniz. Ona üzerinde çalışabileceği bir tepsi verin. Daha önceki bölümlerde listelenmiş olanlara benzer sanat ve el işi projeleri nekahat devresindeki bir çocuğu meşgul ve mutlu edebilir Bunlar çocuğun aklını ve kaslarını çalıştırır, iyileşmesini hızlandırır Çocuğun anne-babası ile oynamaya da aynı derecede ihtiyacı vardır Yatalak olmak zaten son derece güçtür Anne-baba bunu kendisi ve çocukları için, ona yalnızca oyuncak değil oynamak için zamanını da vererek daha kolay bir hale getirebilir

ÖZET

Aşırı dikkat ve uyarı, çocuğun inisyatiflerinin, yaratıcılığının ve ruh sağlığının özensizce ihmal edilmesi kadar zararlı ve yıkıcıdır Modaya uygun olarak geliştirilmiş bir hoşgörü her iki taraf için de rasgele uygulanan bir disiplin kadar ahlâk bozucudur. Çocuğun yaşamında uyarılması, kendi haline bırakılması, anlayışlı olunması ve kısıtlama uygulanması gereken ayrı ayrı zamanların olduğu gerçeğini kabul etmek gereklidir Çocuğu yüreklendirme konusunda aşırıya kaçmamalıyız. Yasaklamalarda, hoşnutsuzluğun ana - babanın otoritesinden bir kaçış haline geleceği kadar ileri gitmemeliyiz. Beğeni, cesaretlendirme ve kısıtlama uygulamasında çocuğun özendirilmesi ana - babanınkinden daha az önem taşır

Bu kitap ana - babaların çocukları ile birlikte zevk alabilecekleri birçok şeyi önermektedir. Bunların tümünün, her zaman, tüm çocuklarla yapılmasının olanaksız olduğu açıktır Ana - baba her zaman mantıklı ve tutarlı olamaz, çünkü diğer insanlar, koşullar, çelişen ilgiler ve faaliyetler gibi birçok şey mutlak bir tutarlılığı olanaksız kılarlar Bu kitabın gerçekten önerdiği tek şey ana - babanın sevecen ve huzurlu olması; suç nedeni haline gelmelerine izin vermeksizin günlük yaşamdaki sapmaları ve çelişkileri kabul etmesi; ahlâkî ve estetik olan standartlar koyması; ve bu değerleri çocuğu ile kolay, zevkli ve yaratıcı bir oyun ilişkisinde tutmaya çalışmasıdır.

DİZİN

Ahlâk, 74 - 75, 86 - 89
Alıştırma (olarak oyun), 8
Ana - baba
  hakları, 10 - 11, 19
  ile özdeşleşme, 22 - 26, 72 - 73
  işleri, 22 - 26
  rolleri, 8 - 11
  Bkz. Büyükler
Askılar, 116

Bağımsızlık (çocuğun), 27
Bebekler (oyuncak), 73 - 75
Beceriler
  el sanatları, 101 - 102
  kavramsal, 127 - 131
  müziksel, 126 - 127
  sanatsal, 102 - 116
  sosyal, 28 - 32
Bilgi
  kullanımı, 135
  oyundan edinilen, 15
  televizyondan edinilen, 37 41
Bireycilik, 30 - 32
Bitkiler, 180 - 184
Boyama
  tuval resim, 112 - 113
  parmakla, 108 - 112
Boyama kitapları, 103 - 104, 108
Boyama takımları, 103, 104, 108
Büyükler
  çocuk gözü ile, 11 - 13
  ihtiyaçları, 10 - 11
  oyunları, 49
  ziyaretleri, 168
  Bkz. Ana - baba

Cinsiyet, 180 - 181
  oyunda cinsiyet
    farklılıkları, 19 - 20, 72 - 73

Çocuk odası, döşenmesi, 90 - 93
Çocuklar
  çocuğa ayrılan zaman, 10 - 11, 16 - 19
  ihtiyaçları, 8 - 10, 11 - 15
  yaşlarına göre oyun, 16 - 18, 51 - 60, 78 - 82

Disiplin, 5 - 6, 22, 187

Eğitim, **Bkz.** Öğrenim, Okul
Eğlence ve oyuna
  katılım, 34 - 37
Ekleme (kolaj), 115
El becerileri, 94 - 99

El sanatları, 99 - 101
Eleştiri, 12, 15, 112
Ergenlik, 31 - 32
Ev hayvanları, 180 - 184

'Gençlik çığırı', 32
Gerçekçilik
  oyuncakta, 49 - 50
  sanatta, 116 - 118
Gereçler, 14, 94 - 97
Gezi
  alış - veriş, 169
  büyükleri ziyaret, 168
  hayvanat bahçesine, 169 - 173
  kampçılık, 166 - 167
  müzelere, 173
  plajlara, parklara, 165 - 166
  Bkz. Yolculuk
Grup
  grup oyunu, 28 - 34
  uyum, 30 - 31
Güvenlik, 78 - 82

Hafif işler, 20, 23 - 25, 33 - 34
Hayvanat bahçesi (gezi), 19, 33, 169 - 173
Heykel, 114 - 115
Hobi takımları, 99 - 101, 104
Hoşgörü, 187

İş (büyüklerin), 22 - 26
İş alışkanlıkları, 94

Kampçılık, 166 - 168
Katılım
  oyunda katılım, 34 - 37
  ve oyuncak seçimi, 49 - 50
  ve eğlence, 37 - 41
  yaratıcı katılım, 14
Kesme ve yapıştırma, 115
Kitap, 38
  çocuğa okunması, 142 - 144
  seçimi, 152 - 155
Konserler, 123 - 126
Konuşma, çocuk ile, 132 - 134
Koordinasyon, 34, 61
Kukla gösterileri, 37
Kurallar, 45 - 47
Kültür
  ile konan standartlar, 86 - 89
  parçası olarak
    televizyon, 40 - 41
  ve çocuk yetiştirme, 10

Malzemeler, 14
  evdeki, 70 - 72
  kullanımı, 94 - 99
  seçimi, 76 - 78
Müze gezileri, 33, 173 - 174
Müzik, 33
  kaydedilmiş müzik, 120, 121, 123 - 124
  ve konserler, 123 - 126
  ve müzik oyunları, 127
  ve oyun, 119 - 127
  ve ritm, 121 - 123

Nesil farkı, 31 - 32

Okul (okula hazırlık olarak oyun), 127 - 131
Okul öncesi çağı, 61, 127 - 131, 146
Okuma
  çocuğa okunması, 69, 142 - 145
  resimli romanlar, 146 - 152
Oyun
  aynı yaştaki
    çocukların, 28 - 32
  bağımsız oyun, 27
  bağımsız oyun - grup oyunu, 16 - 19, 33 - 34
  büyüklerin oyunu, 49 - 50
  çocuk 'ile' oynamak, 14
  değişik yaşlardaki
    çocukların, 33 - 34

ev hayvanları ve bitkiler ile, 180 - 184
grup oyunu, 28 - 34
oyun ve eğlence, 7 - 10
oyuna katılım, 14, 34 - 37, 50 - 51
oyunda cinsiyet farklılıkları, 19 - 20, 72 - 73
oyunda fantezi, 69
oyunda sanat, 102 - 118
oyunun işlevi, 7 - 8, 12 13
taklit, 22 - 26
tanımı, 7 10
ve hasta çocuk, 184 - 186
ve yolculuk, 155 - 174
yaratıcı oyun, 94 - 127
Bkz. Oyunlar, Malzemeler, Gereçler, Oyuncaklar
Oyun değeri, 50 - 51
Oyun malzemeleri, **Bkz.** Yaş Gruplaması, Malzemeler, Oyuncaklar
Oyun zamanı, 16 19
Oyuncaklar
değişik kullanımları, 49
eğitsel, 64 - 67
kullanılış talimatları, 83 - 84
oyuncakta gerçekçilik, 49 - 51
satın alınması, 76 - 78
şiddet ve korku oyuncakları, 68 - 70
tehlikeler, 78 - 82
ve doğrudan tecrübe, 36 37
ve oyun, 49
yaş gruplaması, 51 - 60
Bkz. Malzemeler
Oyunlaştırma
bilgiyi, 135
büyüğün işini, 26
kavramları, 127 - 130

Öğrenim
bebeğin, 16
canlıların tanınması, 180 184
el becerileri, 100 - 101
kavramların, 127 131
kuralların, 45 - 47
oyun ve oyuncaklar aracılığı ile, 15, 64 - 67, 127 131
rekabet, 42 - 45
sanat, 102 - 118
sosyal becerilerin, 28 - 34
televizyondan, 38 - 41
üretim organlarının, 74 - 75
yaratma gücü, 94 - 97
zevkin, 86 - 89
Bkz. Bilgi, Okuma, Okul, Beceriler
Öykü anlatma
ve ilgili oyun, 136 - 142
ve okuma malzemesi, 142 - 155
Öyküler ('de şiddet), 69

Partiler (çocukların), 175 - 179
Plaja gitmek, 165
Pläklar, kaydedilmiş müzik, 120. 121, 123 126

Radyo, 35, 37, 120, 121, 187
Rekabet, 42 - 47
sporda, 47 - 48
Resim, 105 - 108
Resimli romanlar, 69. 146 - 152
Ritm, 121 123

Sanat
gerçekçilik, 117 - 116
oyun aracılığı ile, 102 118
sevgisi, 38 - 39
Bkz. El Becerileri, Resim Boyama, Heykel
Sesler, 120 - 121
Sosyalleşme (grup oyununda), 28 - 32
Spor, 47 - 48

Şiddet, 68 70, 146 - 152

Taklit, 85 - 86, 102
Televizyon, 27, 31, 120, 186
  güvenlik, 82 - 83
  tv'de şiddet, 68 - 69
  ve katılım, 37 - 41
  ve spor, 47 - 48
  zararları, 35

Yabancılaşma, ana - baba ile çocuğun, 31 - 32
'Yapılmış iş' 24
Yapım, 94 - 97
Yapım küpleri, 50, 96
Yaş düzeyi ve dikkat süresi, 61 - 64
Yaş gruplaması (oyuncakların ve oyunların), 51 - 60, 79
Yetişkinlik, 21, 32
Yolculuk
  gemiyle, 163 164
  otomobille, 161
  trenle, 162 - 163
  uçakla, 162
Yüzme, 166

Zaman kavramı, 128 - 129

çocuğunuz ve oyun

Oyunun kökü ilk çağlara dayanır. İnsanoğlu, av hayvanları ile avcıları simgeleyen küçük taş ve çubuklar kullanarak planını yumuşak toprağa çiziyor, böylelikle gerçek ava hazırlık yapıyordu.

Çocuk için de oyun gerçek yaşama bir hazırlıktır. Ne var ki, oyunun yalnız bir zaman geçirme yöntemi değil, çocuğun kişiliğinin gelişiminde, sosyal yaşama uyumunda ve okuldaki başarısında ilk ve en zorunlu adım olduğu ancak son yıllarda kavranmaya başlanmıştır.

ÇOCUĞUNUZ VE OYUN, size bu konuda neyi doğru, neyi yanlış yaptığınızı gösterecek benzersiz bir kitaptır.